

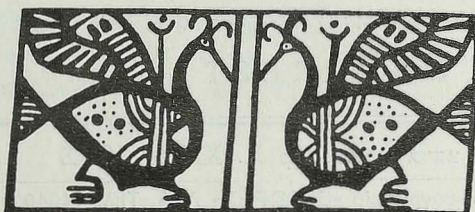

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΞΕΝΟΦΑΝΗΣ, ΣΟΛΩΝ, ΗΡ. ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ, Κ. ΚΟΚΟΡΟΒΙΤΣ, ΑΝΤ.
ΠΙΛΛΑΣ, Α.Α. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ-ΚΥΠΡΟΛΕΩΝ, SHELLEY, KEATS,
Μ. Β. ΡΑΪΖΗΣ, ΔΗΜ. ΖΑΔΕΣ, ΓΛ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ, ΔΗΜ. ΔΗΜΗ-
ΤΡΙΑΔΗΣ, ΜΙΧ. ΜΑΡΑΘΕΥΤΗΣ, Κ. Χ., ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ,
ΘΕΜΙΣ ΘΕΟΧΑΡΟΥΣ, Κ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ, ΣΑΡ. ΠΑΥΛΕΑΣ, ΑΝ-
ΔΡΕΑΣ ΡΑΔΟΣ, ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ, ΙΑΚ. ΚΥΘΡΕΩΤΗΣ,
Ι. Γ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ.

277 - 278

ISSN 0554 - 3363

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος εκδότης: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ανδροκλέους 2, Λευκωσία, Τηλ. 65900

Για τους Συνδρομητές Ελλάδας:

Παρακαλώ να πληρώνεται ή συνδρομή στην ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πίστωση Λογαριασμού 080/51260530

στο όνομα: Παναγιώτης Κ. Χρυσάνθης

αίτιολογία: Συνδρομή περιοδικού «Πνευματική Κύπρος» έτος...

και να μας στέλλεται ή απόδειξη για τα βιβλία μας.

Έτήσια συνδρομή	ΚΕ3.00
Έτήσια συνδρομή δια βιβλιοθήκες, σχολεία, οργανισμούς	ΚΕ4.00
Έτήσια συνδρομή εξωτερικού	\$14 (δολάρια)
Τιμή Τεύχους	ΚΕ0.50 σέντ
Τιμή διπλού τεύχους	ΚΕ0.75 σέντ

Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται. Κλισιέ και φωτογραφίες επιστρέφονται.

100 ανάτυπα προς τρεις λίρες τη σελίδα πληρώνονται από τον συγγραφέα στον τυπογράφο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΞΕΝΟΦΑΝΗΣ: (μετ. Ήρ. Άγγελιδης) Τό συμπόσιον	3
ΣΟΛΩΝ (μετ. Ήρ. Άγγελιδης): Έλεγεία πολιτική	4
Κ. ΚΟΚΟΡΟΒΙΤΣ: Ή στέρνα και τὸ ηηγάδι	5
ΑΝΤ. ΠΙΛΛΑΣ: Σκιάφωτα	6
Α. Α. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ—ΚΥΠΡΟΛΕΟΝΤΑΣ: "Αχ ἄπιμη ζωή	8
PERCY SHELLEY: ημετ. Μ. Β. Ραϊζης) Τὸ χορικό τοῦ νέου κόσμου ἀπὸ τὸ λυρικό δράμα ΕΛΛΑΣ (1821)	13
JOHN KEATS: (μετ. Μ. Β. Ραϊζης) στή θάλασσα	14
ΔΗΜ. ΖΑΔΕΣ: Κ. Χρυσάνθης «Δραματικός Λόγος»	15
ΓΛ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ: Γιά τή γλώσσα μας	23
ΔΗΜ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ: "Οταν ἀνοίξουν οἱ οὐρανοί	26

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ — Μιχ. Μαραθεύτη: Ή ἀποστολή τῆς Νέας Ἑλλάδας κατὰ τὸν Κ. Τσάτσο καὶ ὁ τρίτος ἀνθρωπισμός — Κ. Χ.: Κ. Προυσῆς — Κ. Χρυσάνθη: Πλυμένα κι' ἄπλυτα τοῦ Ἄνθου Ροδίνη — ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ — Θέε. Θεοχάρους: Κ. Χρυσάνθη «Ἀπὸ τὴν Ἱστορία τῆς Κυπριακῆς Ἱατρικῆς» — ἘΠΙΣΤΟΛΕΣ — Κ. Γεωργιάδη: Συναυλία Ἐθνικοῦ Ὁδείου — Σαρ. Παυλέα: Καταστρέψτε τὸ Κράτος Φάντασμα — Α. Ράδου: Προβολή στή Ρουμανία τῆς Κυπριακῆς Λογοτεχνίας — ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ — Κ. Προυσῆ: Σπ. Μ. Θεοτόκη «Τὰ νεανικά χρόνια τοῦ Κ. Θεοτόκη — Κ. Χρυσάνθη: Π. Προβελάκη «Ἡ Ὁδύσσεια τοῦ Καζαντζάκη» — Ἰάκ. Κυθρεώτη: Ἄχ. Λυμπουρίδη «Ἡ Θέμις ἐπὶ Ἀγγλοκρατίας στήν Κύπρο — Κ. Χρυσάνθη: Λ. Χατζηκώστα «Ἀποπροσανατολισμοί», Κ. Βασιλείου «Ριέτ», Τ. Ἄριστοκλέους «Παρμενίνος Περιπέρις» — Ι. Θεοχάρη: Πέτρου Χίρη «Ρευστασιός στὸ χάρτη — ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟ — ΓΕΝΙΚΑ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ.

ΔΕΜΕΝΟΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΟΙ ΤΟΜΟΙ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΧΡ. ΑΝΔΡΕΟΥ

Κύπριοι Συγγραφείς
Κύπριοι Λαϊκοί Ποιητές
Κύπριοι Καλλιτέχνες.

ΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΧΑΠΙΑ DONOREST

Υπεύθυνος κατὰ νόμον: Δρ Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΙΜΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἑπεύθυνος: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΚΔ' |

ΓΕΝΑΡΗΣ – ΦΕΒΡΑΡΗΣ 1984 |

ΑΡ. 277 – 278

Η ΑΡΧΑΙΑ ΜΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

ΞΕΝΟΦΑΝΗΣ

ΤΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ

Καθάριο εἶναι τὸ πάτωμα, τὰ χέρια, τὰ ποτήρια.
Δοῦλος στεφάνια ὠριόπλεκτα στήν κεφαλή ἀποθέτει
κι ἄλλος προσφέρει μὲ σειρὰ τὸ μύρο ποῦ εὐωδιάζει.
Καιμαρωμένο στέκεται στή μέση τὸ κροντήρι,
πηγὴ εὐθυμίας καὶ χαρᾶς σ' ὅλους τοὺς καλεσμένους.
Κι ἄλλο κρασί εἶν' ἔτοιμο, ποῦ δείχνει πῶς ποτέ του
δὲ θεὸς νὰ λείψῃ, ὀλόγλυκο, μοσχάτο σὲ πιθάρια.
Ἄγνη εὐωδιά λιθανωτοῦ ἀπ' τὸ βωμὸ σκορπιέται.
Κρύο νεράκι καθαρὸ, ψωμί Ξανθό, κι ἀπάνω
ἀραδιασμένα βρίσκονται σ' ἓνα τραπέζι πλούσιο
κομμάτια ὀλόχλωρο τυρὶ καὶ τὸ παχὺ τὸ μέλι.
Στὴ μέση ὀρθώνεται ὁ βωμὸς κατάφορτος ἀπὸ ἄνθη
καὶ τὸ τραγούδι κι ἡ χαρὰ γιομίζει ὅλο τὸ σπίτι.
Μὰ πρέπει πρῶτα τοὺς θεοὺς οἱ φρόνιμοι νὰ ὑμνοῦνε
μὲ θέματα σεμνόπρεπα καὶ λόγια μετρημένα.
Καὶ μὲ σπονδὲς ἀφοῦ εὐχρηθοῦν εἰς τοὺς θεοὺς, τὴ χάρη
νὰ δώσουν νᾶναι ἰδίκαιοι καὶ τὸ καλὸ νὰ κάνουν
— γιὰτὶ τὸ πρῶτο εἶν' αὐτὸ γιὰ τοὺς θνητοὺς καθήκον —
Καιμιὰ δὲν εἶν' παρεκτροπὴ νὰ πίνῃ κανεὶς τόσο,
ποῦ νὰ μπορῇ στὸ σπίτι του χωρὶς δοῦλο νὰ φτάσῃ,
ἐκτός μπασιμένος ἀρκετὰ ἂν εἶναι πιά στὰ χρόνια.
Κι ἐσὺ τὸν ἄνθρωπον νὰ ἐπαινεῖς πρέπει, ποῦ καὶ πιωμένος
μιλᾷ ὁμορφα καὶ δὲ ξεχνᾷ τὴν ἀρετὴν ποτέ του
κι οὔτε τίς μάχες διαλαλεῖ ποῦ ἔκαναν οἱ Τιτᾶνες,
οἱ Γίγαντες κι οἱ Κένταυροι, φανταστικὰ τραγούδια
τῶν ποιητῶν ποῦ πέρασαν, οὔτε κι ἄγριες στάσεις.
Σ' αὐτὰ τὰ πράγματα καλὸ δὲ βρίσκεται κανένα
κι ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς θεοὺς ἢ μόνῃ ὠφέλεια μένει.

Σ Ο Λ Ω Ν

ΕΛΕΓΓΕΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ἵποθήκες πρὸς τοὺς Ἀθηναίους

Τοῦ Δία τὸ θεῖο θέλημα ποτὲ δὲ θεὸς ν' ἀφήσῃ
 ἢ πόλιν νὰ καταστραφῇ, κί' οὔτε τῶν ἀθανάτων
 θεῶν μακάρων οἱ βουλές· τί ἢ Ἀθηναῖα ἢ Παλλάδα,
 ἢ μεγαλόψυχη θεά, τοῦ ἀψηλοβρόντη Δία
 ἢ κόρη, προστατεύει την. Οἱ εὐπατρίδες ὅμως
 μὲ τίς ἀνίερους πράξεις τους τὴν πόλιν τὴν μεγάλην
 νὰ καταστρέψουν βάλθηκαν σπρωγμένοι ἀπὸ τὸ κέρδος.
 Ἐκί' ἀκόμη ἀπ' τῶν Ἰσημαγωγῶν τίς ἀδίκους διαθέσεις
 εἶναι τῆς Μοίρας συμφορὲς πολλὰς νὰ πάθῃ ἢ πόλιν,
 κί' ἀπ' τὴν ἀλαζονεία τους· τί νὰ κρατοῦν δὲ ξέροντες
 τίς ἀνομιὰς ὀρέξεις τους, κί' οὔτε ν' ἀπολαμβάνουν
 μὲ ἡσυχίαν τίς χαρὰς ποὺ βρίσκουν σ' ἄγαθὰ τους,
 μ' ἀπλώνουν τὸ χέρι τους σ' ἀδίκαια ἔργα, κί' ἔτσι
 πλουτοῦν. Ἀρπάζουν τῶν θεῶν τὰ κτήματα, τῆς πόλης
 τὸ κάθε πρᾶμα, σὰν ληστὲς, μ' ἀχορταγιά καὶ δόλο
 ὁ ἓνας ἐδῶ κί' ὁ ἄλλος ἐκεῖ, χωρὶς ντροπὴ νὰ νιώθουν
 πρὸς τοὺς πανσέβαστους θεσμούς τῆς Δίκης, ποὺ μὲ χεῖλη
 κατάκλειστα τὰ τωρινὰ τὰ περασμένα ξέρει
 κί' ἀλάθευτα μὲ τὸν καιρὸ σκληρὴ ἐκδικήτρα θάρρη.
 Καὶ μ' ὅλ' αὐτὰ, ἀλάκαιρη τὴν πόλιν ἀπειλοῦνε
 πληγές, ποὺ εἶν' ἀναπόφευκτες, καὶ σὲ δουλεία πέφτει,
 ποὺ στάσεις ἐπικίνδυνες μέσα στὴν πόλιν ἀνάθει,
 τέτοιες, ποὺ φέρνουν πόλεμους ποὺ δὲν τοὺς περιμένεις
 καὶ στέλλουνε στὸν θάνατο λεβέντες παλληκάρια.
 Ἐπ' τοὺς ἐχθρούς μας γρήγορα ἢ λατρευτὴ πατρίδα
 χάνεται, κί' ἀπ' τίς ἐριδες, ποὺ τόσο τίς ποθοῦνε
 οἱ ἀδικοὶ κί' οἱ κακοποιοί· κί' οἱ συμφορὲς ἐτοῦτες,
 ὅλες, χτυποῦνε τὸ λαόν. Κί' ἀπ' τοὺς φτωχοὺς πολῖτες
 πολλοὶ περνοῦνε τὴ ζωὴ σὲ ξένες πολιτείες,
 ἀφοῦ πρῶτα πουλήθηκαν καὶ μὲ δεσμὰ δεθῆκαν
 ἄπρηπα, κί' ἀναγκαστικὰ τῆς μισητῆς δουλείας
 βαστάζουν ὅλα τὰ κακὰ. Κί' ἢ συμφορὰ, τὴν πόλιν
 ποὺ κρυφωτρώει, προχωρεῖ σὸ σπίτι τοῦ πολῖτη,
 κί' οὔτε πιά πόρτες ἔμποροῦν νὰ τὴν ἀναχαίτσουν,
 τί κί' ἀπ' τὸν τοῖχο τῆς αὐλῆς, ποῦναι γύρω φραγμένη,
 πηδᾶ καὶ βρῖσκει τὸν παντοῦ, καὶ στοῦ σπιτιοῦ τὸ βάθος

ἄν κρύβεται, γιὰ νὰ σωθῆ ἀπ' τὴν κακὴ τὴν μοῖρα.
 Γι' ὅλ' αὐτὰ ἡ διάθεση μὲ παιρορμᾶ ν' ἀπλώσω
 στοὺς Ἀθηναίους τὰ κακὰ ποὺ ἡ ἀνομία φέρνει,
 ἐνῶ ἡ τάξις ἡ νόμιμη ὁμόνοιαν κί' ἁρμονίαν
 στὴν πόλιν δίνει, καὶ μαζὶ τοὺς ἄδικους δεσμεύει.
 Τὰ τραχιὰ κάνει τα ὀμαλὰ καὶ τὴν αὐθαδέια διώχνει,
 ἡ ἀλαζονεὶα σταματᾶ, καὶ τ' ἄνθη τῆς κακίας
 ξεραίνονται καὶ χάνονται, μόλις ξεπεταχθοῦνε.
 Δικάζει τίμια καὶ σωστὰ καὶ σταματᾶ τίς πιράξεις
 τῆς περηφάνειας τίς καϊκές, τὰ ἔργα τῆς διχόνοιας
 καταχωνιάζουν, κί' ἡ ὀργή ἀπ' τίς φιλονεικίεες
 σβηθῆται, γιὰτί ἡ ὁμόνοια τὰ πάντα γαληνεύει
 κί' ἁρμονικὰ ὅλα γίνονται στὴν πολιτεία μέσα.

Ἀπόδοση ΗΡΑΚΛΗ ΑΓΓΕΛΙΔΗ

Η ΣΤΕΡΝΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΗΓΑΔΙ

Καθρεφτίστηκε,

ὁ Ἥλιος,

σὴ στέρνα

καὶ γέμισε,

ἡ στέρνα,

χρυσόψαρα!

Καθρεφτίστηκε,

τὸ φεγγάρι,

σὸ πηγάδι

καὶ γέμισε,

τὸ πηγάδι,

νερόφιδα

καὶ νυχτερίδες!

ΚΩΣΤΗΣ ΚΟΚΟΡΟΒΙΤΣ

Σ Κ Ι Ο Φ Ω Τ Α

1

Χρυσάφι αναλυτό το φως στα νοτισμένα τζάμια
 ως τσάκιζε ο ήλιος στην αχλύ στ' αντικρυνά βουνά
 φεύγαν τα νέφη στο νοτιά με τα καράβια αντάμα
 στη νοσταλγία που τωρινά σμίγαν κι αλλοτινά.
 Κι εσύ του χρόνου θύμηση ακριβή που μου φτερώνει
 το λογισμό καθώς πουλί στο λαγαρόν αγέρα
 μα και το πάθος μιας πληγής παλιάς σπού ματώνει
 της σιωπής μου αρχόντισσα, της προσμονής μητέρα.

2

Διάβηκε της αγάπης ο καιρός
 πομπή ορθρινή από χελιδόνια
 λειψής μιας φλόγας φέγγος δεητικό
 πάνω από ίσκιους που περνούν κλεισμένοι μες στα χρόνια.

Φέρε μου, ώ μνήμη, εσύ που Ξαγρυπνάς
 στην άσπιλη της μοναξιάς μου κόχη
 το δάκρι μες στα φύλλα της καρδιάς
 ν' αηδονίσει όπως στη γη το πρωτοβρόχι...

3

Μαραίνει του ανεκπλήρωτου ο πόνος στην καρδιά
 τα ρόδα φέγγους εαρινού κι αργοσταλάζουν οι ώρες
 μέσα στη στέρνα της σιωπής, μες στη θολή βραδιά.

Κι από των κάμπων τη Ξανθή ως πέρα απλοχωριά
 κι απ' των δεντρών τη σιωπηλή ρέμβη στα πεζοδρόμια
 κάποιοι της νιότης μας θρηνούνε στην ερμιά.

4

Σκόπιες φωνούλες παιδικές σέ ρύμες σκοτεινές
 στην άκρια του κάμπου το στερνό ρεμβάζει χελιδόνι
 κι αντιδονάει του βοσκού η φωνή στις ερμηιές.

Ένα καράβι μοναχό στη θάλασσα μακριά
κλεισμένο από τον καιρό ταξίδια συλλογιέται
περαστικό αγέρι σάλεψε της λίμνης τα νερά.

Σε κάποια κόχη ας γείρουμε σιωπηλοί και μόνοι
μες στη γαλήνη της βραδιάς του πράου αποσπερίτη
καθώς του κάμπου η μικρή και ταπεινή ανεμώνη

Σε λίγο θα κινήσουνε απ' τις κορφές απάνω
των παναρχαίων βουνών, ριπές του παγωμένου αγέρα
—θρήνοι, ψαλμοί νοστολογικοί μες στη θαλήν εσπέρα...

5

Πλάι στα νέφη ταξιδεύει ένα πουλί
την αλαφρή σκιά του ρίχνοντας στ' άσπρο καμπαναριό.
βέλασμα ακούεται ορθρινό απ' του κάμπου την αχλύ.

Γιορτάζου ε τα λούλουδα στο φως το αυγινό
κάτου στο ρέμα ανοίγοντας τα χρυσοπέταλά τους
μεθώντας το λευκό άνεμο που τρέμει στο νερό.

Πόρτες που ο χρόνος σκέθρωσε κι ο χωρισμός
δειλά στο φως ανοίγονται, προβαίνουνε κυρές
μαυροντυμένες μνήμες και του χρόνου σκιές.

Άλλες στο Εάγγναντο κινάν, στο λόγγο πέρα εκεί
χορτάρια να μαζέψουνε, ν' ανάψουν το καντήλι
του Ξωκκλησιού που η σιωπή το κατοικεί.

Κι άλλες αντάμα από νωρίς στις σκοτεινές αυλές
αργά μιλούνε στη σιγή μα πιο πολύ σωπαίνουν
καθώς της ζωής οι θύμησες φεύγουνε, Ξεμακραίνουν.

Οκτώβρης '83

ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΙΛΛΑΣ

ΑΧ ΑΤΙΜΗ ΖΩΗ

Διήγημα

Τὸ φίλο μου τὸ Νικήτα εἶχα ἀκριβῶς δεκατέσσερα χρόνια νὰ τὸν δῶ. Ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 45, ὅταν ἀπογοητευμένος καὶ καταστραμμένος οἰκονομικὰ ἀπὸ τὴν τετράχρονη κατοχὴ, ἀποφάσισα νὰ γυρίσω στὴν Κύπρο, νοσταλγὸς τοῦ τόπου μου καὶ τῶν δικῶν μου: μάννας κι' ἀδερφάδων.

Εἶχαμε ἀνταλλάξει στὴν ἀρχὴ δυὸ - τρία γράμματα, ὕστερα σιγά - σιγά σὰν νὰ ξεχαστήκαμε: παντρεμένος αὐτὸς ἀπὸ καιρὸ, ἐγὼ κάπως ἀργά, παιδιὰ, βιοπάλη...

Κάποτε ὡστόσο ὁ ἀδερφός μου ποὺ εἶχε ἀποκατασταθῆ στὴν Ἀθήνα, μούγραψε μιὰ θλιβερὴ εἴδηση ἢ μᾶλλον δυό: πέθανε ὁ μεγαλύτερος ἀδερφός τοῦ Νικήτα ὁ Γιάννης, ἀπὸ μυοκαρδίτιδα, τὴν ἀρρώστεια τοῦ πατέρα τους. Καὶ πὼς κι' ὁ Νικήτας εἶχε νιώσει τὰ πρῶτα συμπτώματα τῆς καταραμένης ἀρρώστειας!

Ἀπόμεινα ἐκστατικός, ζαλισμένος, ἀποσβολωμένος! Ὁ Γιάννης ὁ ὁμορφάνθρωπος, ὁ καλῶτατος, ὁ φίλος τῶν φίλων, νὰ πεθάνη στὰ πενήντα πέντε του, στὴν ἀκμὴ τῆς ἡλικίας του! Κι' ὁ Νικήτας; Δυὸ χρόνια πιο μικρὸς ἀπὸ μένα, πάνω στὰ πενήντα του, νὰ πάθῃ ἀπὸ τὴν ἴδια ἀρρώστεια! Τί ἀδικία Θεέ μου, τί ἀδικία!

Αὐτὸ τὸ φόβο τὸν ἔνοιωθα κάπου - κάπου ἀπὸ καιρὸ, γιατί ἤξερα πὼς τούτη ἡ ἀρρώστεια εἶναι κληρονομικὴ. Ὁ πατέρας τους πέθανε στὰ σαράντα του, ὑποψήφιος καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου! Κι' ἄφησε πέντε γιουὺς καὶ δυὸ κόρες, ὅλοι ἀγγελοκάμωτοι. Δὲν τὸν ἔφτασα ἐγὼ ὅταν γνωρίστηκα μὲ τὴν οἰκογένεια καὶ συνδεθήκαμε στενά. Μὰ ἔδλεπα τὴ φωτογραφία του — ἕνας ὠραιότατος ἄντρας μὲ γενναί — καὶ μαράζωνα ποὺ δὲν πρόκανα νὰ τὸν γνωρίσω.

Πάντως ὁ φόβος μου γιὰ τὰ παιδιὰ του εἶχε κάπως ἀμβλυνθῆ σὰν ὁ μεγαλύτερος ἀδερφός εἶχε περάσει ἀπὸ καιρὸ τὰ πενήντα κι' ἦταν ὑγιέστατος. Καὶ τώρα; Ἡ Μοίρα χτύπησε τὸ δεῦτερο ἀδερφὸ καὶ τὸν τέταρτο — τὸ Νικήτα μου, τὸν ἀδερφὸ μου!

Ἀποφάσισα νὰ πάω στὴν Ἀθήνα νὰ τοὺς δῶ, τὴν οἰκογένειά τους, τὸν ἀδερφὸ μου, τοὺς συγγενεῖς, τοὺς παλιούς φίλους, νὰ συλλυπηθῶ καὶ τὴ χήρα καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ Γιάννη — καὶ τὴ χαροκαμένη μάννα του.

Σὰν ἔφτασα στὸ ξενοδοχεῖο τηλεφώνησα τοῦ Νικήτα στὴν Τράπεζα ποὺ ἐργαζόταν τμηματάρχης, καὶ μοῦδωσε τὴ διεύθυνση τοῦ σπιτιοῦ του — στοὺς Ἀμπελόκηπους — νὰ πάω τὴν ἄλλη μέρα τὸ μεσημέρι ποῦταν καὶ Κυριακὴ, νὰ φάμε μαζὶ καὶ νὰ τὰ ποῦμε.

Πῆγα μὲ μιὰ λαχτάρη ποὺ δὲν περιγράφεται. Πὼς θὰ τὸν βρῶ ἄραγε!... Ποιὰ θάνατι ἢ κατὰστασί του!... Ἡ ἀρρώστεια του ἦταν ἐλαφρῶς, βαρειά;... Σὲ ποῖο στάδιο νὰ βρισκόταν!... Πάτησα τὸ κουδούνι μὲ τρεμάμενο χέρι. Μ' ἀνοίξε τὴν πόρτα μιὰ κοπελλάρα ἴσαμε κεῖ πάνω: ἡ Φρόσω! Τὸ μικρὸ κοριτσάκι ποὺ τὸ χόρευα κάποτε στὰ γόνατά μου σὰν μὲ φιλοξενούσαν στὴ Χαλκίδα! Ἡ-

ταν όπως μου τὸ εἶχε γράψει ὁ ἀδερφός μου πρὶν κανένα χρόνο: ἡ Φρόσω τώρα θὰ σὲ χόρευε αὐτὴ στὰ γόνατά της!

Κι ἡ μάννα της; Γερασμένη, μ' ἀσπριαμένα μαλλιά. Ἡ ὁμορφὴ Σαπφώ! Κι' ὁ Νικήτας; Πού ἦταν ὁ Νικήτας; Ἄ νάτος πού πρόβαλε στὴ σάλα ἀπὸ κάποιο δωμάτιο. Φαρμακῶδες, λιγνός, μὲ βαθουλωμένα μάτια, μὰ πάντα ὁμορφος καὶ λεβέντης. Ἐνοιωσα ἓνα πιόσιμο στὸ στήθος. Συγκινήθηκα. Τὸν ἔσφιξα στὴν ἀγκάλη μου καὶ τὸν φίλησα μὲ πάθος, καὶ δάκρυσα. Αὐτὸς ἦταν ὁ Νικήτας; Τὸ θηρίο, ὁ ἀθλητικὸς νέος, ὁ πεντάμορφος, πού ἔπαιζε πηγαίναμε μαζὶ ὄλο αὐτὸν κυτοῦσαν οἱ γυναῖκες καὶ γὼ ζήλευα! Κι' ἔμωσ μόλις εἶχε περάσει τὰ πενήντα! Καὶ γὼ, δυὸ χρόνια πιὸ μεγάλος, φαινόμενον δέκα χρόνια νεώτερός του!

Ἡ κουθέντα μας περιστράφηκε κυρίως πάνω στὸ θάνατο τοῦ καυμένου τοῦ Γιάννη. Κι' ἡ κατῆφεια ἀπλώθηκε σ' ὀλωνῶν μας τὰ πρόσωπα. Δὲν ἔκανα καμιὰ νύξη γιὰ τὴν ἐμφάνιση τοῦ Νικήτα. Τὸ ἐνάντιο τοῦς εἶπα πὼς τὸν ἔβρισκα μιὰ χαρά. Μὰ κείνος κούνησε τὸ κεφάλι του. Κι' ἄρχισαν οἱ ἴδιοι νὰ ἀναφέρουν τὴν ἀρρώστεια του, καὶ γὼ ἔκανα τὸν ἀχάπαρο, πὼς δὲν ἤξερα τίποτε καὶ φανέρωνα κατὰπληξῆ. Καὶ πάσχιζα νὰ τοῦς δώσω κουράγιο, πὼς δὲν εἶναι τίποτε, πὼς ἦταν κάτι τὸ περαστικό. Μὰ τί κουράγιο νὰ τοῦς ἔδωκα ἐγώ;... Λόγια τοῦ ἀέρα! Αὐτοὶ ξέφταν τὴν κατάσταση τοῦ Νικήτα, καὶ φαινόταν πεντακάθαρα πὼς δὲν τρέφαν αὐταπάτες. Ἄλλωστε τὰ συχνὰ ἀναστενάγματα τοῦ Νικήτα λέγανε πολλά.

—Ἄχ ἄτιμη ζωὴ!... ἔλεγε καὶ ξανάλεγε κάθε τόσο.

Κι' ἡ γυναῖκα του κι' ἡ κόρη του, χωρὶς νὰ γλυκαίνουνε τὴ θλιμμένη τους ἔκφραση, πετάγανε λόγια μάταιης παρηγορίας σὰν τὰ δικὰ μου, καὶ πιὸ μάταιης ἐλπίδας. Λόγια πού δὲν τὰ πιστεύανε. Μὰ πού τὰ λέγανε μᾶλλον γιὰ μένα παρὰ γιὰ τὸν Νικήτα.

Τέλος στρώσανε τὸ τραπέζι. Γιὰ νὰ μὲ περιποιηθοῦν εἶχανε φτιάξει τὰ φαγὰ πού ξέρανε πὼς μ' ἀρέσουν, ἀπὸ τότε πού μὲ φιλοξένησαν στὴ Χαλκίδα: κότα γεμιστὴ στὸ φούρνο καὶ μακαρόνια παστίτσιο. Γιὰ τὸν Νικήτα φτιάξαν κολοκυθάκια βραστά καὶ ντοματσοσαλάτα. Ἐκανε αὐστηρὴ δίαιτα. Βλέποντάς τα ἔμωσ ἄρχισε νὰ διαμαρτύρεται:

—Βάρτε μου μωρὲ φατὶ νὰ φάω!... Παλισκολοκῦθια θὰ μὲ ταῖσετε πάλι; Βάρτε μου νὰ φάω!.. Βάρτε μου! Θὰ φάω καὶ γὼ κότα καὶ μακαρόνια!

—Μὰ θὰ σὲ θλάψῃ Νικήτα μου! τοῦκανε μαλακὰ ἡ γυναῖκα του.

—Μ' ἂν εἶναι νὰ πεθάνω ἄς πάω χορτάτος τουλάχιστο! Βάρτε μου νὰ φάω σὰς λέω!

Καὶ τοῦδαλαν. Κι' ἔφαγε μὲ βουλιμία ὅπως τὸν ἤξερα πάντα.

Δὲν ξέρω ἂν αὐτὴ ἡ ἄτιμη ἀρρώστεια ἔχει σχέση μὲ τὸ πολὺ φατὶ καὶ τὸ πιστό. Μᾶλλον αὐτὰ θὰ ἐπιβροῦν φθοροποιά πάνω σὲ μιὰ κληρονομικὴ ἠσυχία. Πάντως ὁ καυμένος ὁ Νικήτας ἦταν φαγάς. Τὸ νευρώδικο, ἀθλητικὸ κορμί του ἀπαιτοῦσε φαίνεται μπόλικα καύσιμα. Κι' ὅσες φορὲς — κι' ἦσαν πάμπολλες — πηγαίναμε μαζὶ σ' ἐκδρομές, ταξέρινες, ἐστιατόρια κλπ. ἀκόμα καὶ στὸ σπίτι του

πού με καλοῦσαν τακτικά, ἔτρωγε τὸν περίδρομο. Κι' ἔπινε. Ρετσίνα βέβχια καὶ μπύρα. Πάντως ἔπινε.

Κάποτε τὸν προσκάλεσα νὰ τοῦ κάνω τὸ τραπέζι σ' ἓνα καλὸ ἐστιατόριο στὴν ὁδὸ Πανεπιστημίου. Εἶχε ἀνάμεσα στ' ἄλλα ἓνα ὠραῖο φαγητὸ πού τῷλεγαν «πιάτο τῆς ἡμέρας», πού σερβιριζόταν μέσα σὲ μικρὲς ἀτομικὲς πιατελίτσες, πού ἀντιστοιχοῦσαν μὲ τρεῖς μερίδες. Ἦταν φαί γιὰ τοὺς καλοφαγάδες. Ὁ Νικήτας παραπονεῖτο πὺς δὲν εἶχε ὄρεξη κι' ἔλεγε πὺς θάτρωγε μονάχα κανένα πιλάφι ἢ μακαρόνια. Μόλις ὁμως εἶδε τὸ «πιάτο τῆς ἡμέρας» πού σέρβιρε τὸ γκαρσόνι σ' ἓνα διπλάνο τραπέζι, παράγγειλε κι' αὐτὸς τὸ ἴδιο καὶ τὸ καταθρόχθισε σὲ πέντε λεπτά κι' ἄς μὴν εἶχε ὄρεξη! Γιατὶ ἐχτὸς πού ἔτρωγε πολὺ ἔτρωγε καὶ γρήγορα. Τὸ στομάχι του ἦταν γερὸ κι' ἄλεθε γενναῖα!

Μιά μέρα μοῦ διηγόταν πὺς στὴ Χαλκίδα εἶχαν πάει ἓνα βράδυ σὲ μιὰ ταβέρνα μὲ τρεῖς - τέσσερις φίλους καὶ παραγγεῖλανε ἀπὸ νωρὶς νὰ τοὺς φτιάξει ὁ ταβερνάρης μιὰ γαλοπούλα γεμιστή, κάπου τέσσερις ὀκάδες. Κουτσοπίνοντας καὶ κουθενιάζοντας κι' ὁ Νικήτας τρώγοντας ὀσένα, ἔφαγε τὴ μισὴ γαλοπούλα προτοῦ οἱ ἄλλοι πάρουν χαμπάρι! Κι' ἔφαγε καὶ τὸ μερτικό του ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη μισή!

Ὁ Νικήτας ἐργαζόταν στὴν Τράπεζα Ἀθηνῶν. Καὶ κάποτε ἡ Τράπεζα τὸν εἶχε στείλει στὴ Χαλκίδα ὑποδιευθυντὴ τοῦ ὑποκαταστήματος. Ἐκεῖ γνώρισε τὴν ὁμορφὴ Σαυφῶ καὶ τὴν παντρεύτηκε. Καὶ κάναν τὸ Φροσάκι πού τῷπαιζα στὰ γόνατά μου, καὶ τώρα τὸ Φροσάκι...

Κάποτε μὲ προσκάλεσαν νὰ μὲ φιλοξενήσουν μερικὲς μέρες, σὰν εἶχα πάρει τὴν ἀδειά μου. Τὸ τραπέζι τους ἦταν πάντα πλούσιο κάθε μέρα, μεσημέρι - βράδυ. Κι' ἂν δὲν τὸν ἤξερα τὸν Νικήτα θάλεγα πὺς ὄλ' αὐτὰ γονόντουσαν πρὸς τιμὴν μου. Κι' ἔφερνε πάντα στὸ τραπέζι κρασί μαῦρο διαλεχτὸ, μπιστιλιαρισμένο.

— Ἐχω κάδα! μοῦχε πῆ τὴν πρώτη μέρα μὲ καμάρι.

— Ναὶ βρὲ Νικήτα, μὰ τρῶς καὶ πίνεις πολὺ! Κάνε «κράτει» καὶ κάποτε μπορεῖ νὰ τὸ πλερώσεις!

— Δὲ βαριέσαι μωρέ, μιὰ ζωὴ τὴν ἔχουμε!... Κι' ἂν δὲν τὴ γλεντήσουμε, λέει καὶ τὸ τραγούδι, τί θὰ καταλάβουμε, τί θὰ καζαντίσουμε!

Καὶ τὴ γλεντοῦσε πέρα γιὰ πέρα τὴ ζωὴ του ὁ Νικήτας, προσπάντων φυσικὰ σὰν ἦταν ἐλεύθερος. Δὲν μπορούσα ὡστόσο νὰ τὸν πῶ «γυναϊκά». Δὲν ἦταν ἀπ' αὐτοὺς πού λέμε τσαλαβοῦτηδες. Ὅμως οἱ γυναῖκες τὸν τρέχαν ξοπίσω κι' οἱ εὐκαιρίες στὴν Ἀθήνα ἄπειρες. Ἐκίνα καὶ γώ — δὲν λέω — τὰ δικὰ μου, μὰ γώ ἤμουν ἀπλῶς συμπαθητικός, ἐνῶ αὐτὸς ἦταν ὠραῖος κι' ἀθλητικός. Σωστός ἔρμης τοῦ Πραξυτέλους ὅπως τὸν λέγαμε καμιά φορά. Καὶ φυσικὰ οἱ φιλενάδες δὲν τὸν λείπανε: παντρεμένες, χῆρες, ζωντοχῆρες...

Καὶ τί νὰ πρωτοθυμηθῶ ἀπὸ τίς ἄπειρες ἐπιτυχίες του! Κάποτε σ' ἓνα χορὸ μὲ πλησίασε μιὰ ὠραῖα κοπέλλα, ἄγνωστὴ μου, καὶ μὲ παρακάλεσε νὰ τῆς συστήσω τὸ φίλο μου! Τῆς τὸν σύστησα, πέρασαν καλὰ κείνη τὴ βραδυά, μὰ ἡ ὑπόθεσις δὲν εἶχε συνέχεια. Ὁ Νικήτας ἦταν μπλεγμένος μὲ ἄλλη. Κάλιο νὰ πῶ μὲ ἄλλες!

Κείνη ὁμως ἡ ὑπόθεσις πού δὲν θὰ τὴν ξεχάσω ποτὲ, ἦταν τούτη: σὲ κάποιον

χορὸ μιὰ κυρία γνωστή μας μᾶς εἶπε τὸ ἐξῆς, ὄχι καὶ τόσο περίεργο: «Τὸ Σάββατο ἀπόγευμα νὰ βρεθοῦμε νὰ σᾶς πάω σ' ἓνα πάρτυ κάποιας φίλης μου. Ἐκεῖ θὰ σᾶς συστήσω μιὰ κοπέλλα ποὺ ὁ ἀντρας της, καπετάνιος στὰ καράβια, ταξιδεύει συνεχῶς τρία χρόνια τώρα. Ἔ, ἡ κοπέλλα μὲ τὸ δίκιο της θέλει νὰ περάσει μιὰ βραδυὰ μ' ἓνα καλὸ νέο ἐχέμυθο, ποὺ μπορεῖ νὰ τοῦ ζητήσει τὴν ἄλλη μέρα καὶ στὸ μέλλον κι' ἂν τὴ συναντήσει στὸ δρόμο νὰ κάνει πῶς δὲν τὴν εἶδε. Θὰ σᾶς συστήσω λοιπὸν καὶ τοὺς δυὸ κι' ὅποιος εἶν' ὁ τυχερός!» Καὶ φυσικὰ κείνη διάλεξε τὸ Νυκῆτα. Πόσο ζήλεφα κείνη τὴ φορὰ!

**

Σὰν ἀποφάγαμε κι' ἐξαντλήσαμε τίς συνηθισμένες κουβέντες, πήγαμε στὸ γραφεῖο του αἱ δυὸ μας νὰ πιοῦμε τὸν καφέ μας καὶ νὰ ξαναθυμηθοῦμε τὰ παληά. Μοῦ μίλησε ἀνοιχτὰ γιὰ τὴν ἀρρώστεια του. Δὲν ἔτρεφε καμιὰ αὐταπάτη. Οὔτε εἶχε πιά μάταιες ἐλπίδες, ποὺ τίς εἶχε ἀποβάλει ἀπὸ καιρὸ. Εἶχε μπροστὰ στὰ μάτια του τὴν πρόσφατη περίπτωση τοῦ ἀδερφοῦ του, ποὺ ἦταν ἀκριβῶς παρόμοια μὲ τὴ δική του. Κι' ὁ Γιάννης, ποὺ ἡ γυναίκα του ἦταν πολὺ πλούσια, ξόδεψε ἀδικα στοὺς γιατροὺς καὶ στὴν Ἀθήνα καὶ στὸ ἐξωτερικό, περιουσία δάκαιρη, ἀδικώντας τὰ παιδιὰ του, χωρὶς πανένα ἀποτέλεσμα. Καὶ τὸ μοιραῖο ἐπῆλθε, ὅπως ἀναμενόνταν.

Κι' ὁ Νυκῆτας δὲν εἶχε καμιὰ διάθεση νὰ καταξοδευτῆ στοὺς γιατροὺς, ἔχοντας τὴν κόρη του νὰ σπουδάζει στὴ Γερμανία. Εἶχε ἓνα φίλο του γιατρὸ ποὺ τὸν περιποιῶταν ὅσο ἦταν μπορετό, καὶ μὲ κάτι φάρμακα, κάτι διαίτες ὁ Νυκῆτας κρατιότανε στὴ ζωὴ. Τὸ κουράγιο του μοῦκανε κατάπληξη!

—Τί κι' ἂν ζήσω καὶ τρία καὶ πέντε χρόνια παραπάνω; Θᾶταν μιὰ πρόσθετη ἀγωνία. Καλύτερα νὰ ξεμπερδεύω μιὰ ὥρα ἀρχήτερα!

Τὸν ἀκουα νὰ μιλά ἔτσι καὶ μ' ἔπιανε σύγκρυο! Μοῦ φαινόταν ὑπεράνθρωπος! Μονάχα ποὺ ἐξέφραζε ποῦ καὶ ποῦ τὸ παράπονό του μὲ τὸ «ἄχ ἄτιμη ζωὴ!», ποὺ τῷλόγε καὶ τὸ ξανάλεγε διόένα.

—Καλὰ ρε Νυκῆτα, τοῦ λέω, γιατί δὲν παραιτεῖσαι ἀπὸ τὴν Τράπεζα νὰ ἦσου χάσις!... Αὐτὴ ἡ ἀρρώστεια θέλει καὶ ἡσυχία.

—Τί ἡσυχία μωρέ!... Τότε εἶναι ποῦ θὰ πεθάνω μιὰ ὥρα ἀρχήτερα! Τί θὰ κάνω, πῶς θὰ ζήσω χωρὶς καμιὰ ἀπασχόληση!... Μπορῶ ἐγὼ νὰ κάτσω νὰ βράζω τ' αὐγά σαν τὴν κῆτα; Θὰ πεθάνω ἀπὸ τὴν πλῆξη. Κι' ἔπειτα μὴ νομίσης πῶς ἔχουμε καὶ μεγάλα πράματα. Ἔχουμε τοῦτο τὸ σπῆτι κι' ἓνα ἄλλο στὴ Χαλκίδα ποὺ δὲν μᾶς φέρνει καὶ πολλὰ πράματα. Κι' ὅσο γιὰ λεφτά, κάτι λίγα στ' ὄνομα τῆς Φρόσως. Κι' ἡ Γερμανία μᾶς τρώει κάμποσα. Καὶ θέλει ἀκόμα δυὸ χρόνια νὰ τελειώσει ἡ Φρόσω. Δὲ βαρυνέσαι μωρὲ Κώστα!... Ἄστα νὰ πᾶν στὸ διάολο!... Ἄχ, ἄτιμη ζωὴ!...

Σὰν ἐφυγα γύριζε ὁ νοῦς μου. Σὰν νὰ περπατοῦσα σὲ ὥρα σεισμοῦ. Ὁ Νυκῆτας!... Ὁ Νυκῆτας σ' αὐτὰ τὰ χάλια!... Ἔτομος γιὰ νὰ πεθάνῃ!... Καὶ νὰ τὸ ξέρει!... Καὶ νὰ τὸ περιμένει!... Καὶ νὰ τὸ ἀψηφᾷ!... Καὶ νὰ τὸ κοροῖ-

δεύει!... (Μὰ ἄραγε νὰ τὸ ἀψηφᾷ;... Ἄραγε νὰ τὸ κοροϊδεύει;... Ὁ Θεὸς ξέρει τί γίνεται μέσα του!... Ὁ Θεὸς ξέρει τί πραγματικὰ νιώθει, ἰδίως τίς νύχτες, ἰδίως σὲ ὧρες μοναξιάς!... Ἄχ καυμένη Νικητὰ!...).

Ὅσες μέρες ἤμουνα στὴν Ἀθήνα πῆγαινα κάθε μέρα καὶ τὸν ἔδλεπα. Δὲν μιλούσαμε γιὰ τὴν ἀρρώστεια του. Οὔτε νύξη κάναμε. Μιλούσαμε γιὰ τίς προοπτικὲς τῆς Φρόσως, πὺ παρακαλοῦσε τὸ Θεὸ νὰ τοῦ χαρίσει τόση ζωὴ ὅση χρειαζόταν ὡς ὅτου τὴν ἀποκαταστήσει. Πάντως οἱ προοπτικὲς ἦσαν εὐδαίμονες.

Ἐπειτα ἀναθυμούμαστε τὰ παλιὰ μὲ νοσταλγία, μὲ πόνο πὺ δὲν τὸν δείχναμε. Κι' ὁ Νικητὰς στὴν ἀνάμνηση κάποιων ἀστειῶν περιστατικῶν ἔσκαζε στὰ γέλια, σὰν τότε. Γιατὶ ὁ Νικητὰς κοντὰ στ' ἄλλα ἦταν εὐθυμὸς τύπος, ἀκόμα καὶ χωρατατζῆς. Κι' οἱ τέτοιες ἀναμνήσεις ἦσαν ἄπειρες. Καὶ γελοῦσε μὲ τὴν καρδιά του, καὶ φαινόταν καλὰ, σὰν νὰ μὴ τὸν κατάρτωγε καμιά ἀρρώστεια. Νάταν στ' ἀλήθεια ἓνας γνήσιος Ἐπικουρείος; Πολὺ τὸ ἀμφέβαλλα. Καὶ μένα τὸ γέλιο μου ἦταν διασμένο, ψεύτικο, ἔβγαινε ἀπ' τὰ χεῖλια μου μὰ ὄχι ἀπ' τὴ ψυχὴ μου.

Κι' ἦρθε ἡ ὥρα νὰ χωριστοῦμε. Καὶ τὸ ἀγκάλιασμά μας δὲν εἶχε ξεκόλλημα. Καὶ τὰ φιλιὰ μας δὲν εἶχαν τελειωμό. Καὶ τὰ δάκρυά μου δὲν μπόρεσα νὰ τὰ συγκρατήσω. Γιὰ νὰ τὰ χύσω ὕστερα ἐλεύθερα σὰν θάμουνα μόνος.

—Γειά σου Νικητὰ!... Περαιστικά σου!... Καὶ τοῦ χρόνου τὸ καλοκαίρι θὰ ξανάρθω καὶ θὰ σὲ βρῶ περδίκι!

Κούνησε μονάχα τὸ κεφάλι!

Δὲν μπόρεσα τὸ ἐρχόμενο καλοκαίρι νὰ ξαναπάω στὴν Ἀθήνα. Καὶ τὸ χειμῶνα πῆρα τὸ πιερό μῆνυμα τοῦ θανάτου του.

Ἄχ' ἄτυμη ζωὴ!

A. A. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΚΥΠΡΟΛΕΟΝΤΑΣ

PERCY BYSSHE SHELLEY

ΤΟ ΧΟΡΙΚΟ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΚΟΣΜΟΥ
ΑΠΟ ΤΟ ΛΥΡΙΚΟ ΔΡΑΜΑ

ΕΛΛΑΣ (1821)

ΧΟΡΟΣ

(στίχοι: 1060—1101)

Τοῦ κόσμου ἡ τρανή ἐποχὴ ἀρχίζει πάλι ἀπ' τὴν ἀρχή,
τὰ χρυσᾶ χρόνια ζοῦν ξανά,
σὰν φεῖδι ἢ γῆς ὄλο ζωὴ ἀλλάζει: μὲ ρυθμὸ ταχὺ
ροῦχα φθαρτὰ χειμερινά.
Δόγματα, κράτη λαμπερά, ριμάδια ὀνείρου ποῦ σκορπᾶ,
κι ὁ Οὐρανὸς χαμογελά.

Μιά Νέα Ἑλλάς πιδ φωτεινὴ ὑψώνει ὄρη ἐκεῖ μακρὰ
στὰ πιδ γλυκὰ νερὰ τῆς γῆς,
Τοῦ Νέου Πηγνειοῦ πηγές ἀργοκυλοῦνε στὴ δροσιὰ
κάτ' ἀπ' τ' ἀστέρ: τῆς αὐγῆς,
πιδ χάριμα νέα Τέμπη ἀνθοῦν, νέων Κυκλάδων τὰ νησιὰ
πάνω σ' ἠλιόλουστα νερὰ ξαπλώνονται: μὲ ξεγνοιασιά.

Μιά νέα Ἄργὼ πιδ ἀγέρωχη τὰ πέλαγα διασχίζει
πρόσφατο γέρας φορτωμένη.
Κι ἄλλος Ὀρφέας ἄσματα γλυκὰ ἐναρμονίζει,
νοιώθει ἀγάπη, λύπη, καὶ πεθαίνει:
Νιὸς Ὀδυσσεὺς πιδ τρανὸς μὲ τρόπο ἀφήνει τὴν παγίδα
τῆς Καλυψῶς, γιὰ νάρθει πάλι στὴν πατρίδα.

ὦ, ἄς μὴ γίνεῖ νὰ γραφεῖ νέα ἱστορία Τρωϊκὴ
ἢ γῆς ἂν πρέπει νὰ γενεῖ ξανά θανῆς περγαμηνή!
Οὔτε πρέπει ν' ἀναμειχθεῖ ὀργὴ τοῦ Δαΐου τραγικὴ
μὲ χαρὰ, τῶν ἐλευθέρων προσμονή.
Οὔτε κι ἂν Σφίγγα δολερὴ θανάτου γρίφους σκαρφιστεῖ
ποῦ καὶ στῆς Θήβας τοὺς καιροὺς ποτὲ δὲν εἶχαν ἀκουστεῖ.

Μιά ἄλλη Ἀθήνα θὰ στηθεῖ, κληρονομιά της θὰ δοθεῖ
σὲ χρόνους νέους μακρυνούς,
σὰν γλυκὸ χρῶμα δειλινοῦ ποῦ δύστης οὐρανὸς ποθεῖ,
τὸ θαῦμα ποῦ ἔκανε ὁ νοῦς,
γιὰ δωρεὰ προσωρινή, ἀφοῦ τὸ τέλειο θὰ χαθεῖ,
ὅ,τι μπορεῖ νὰ πάρει ἢ Γῆ, ἢ ἀπ' τὸν Οὐρανὸ δοθεῖ.

Ἐπὶ ἀνάπαυσι καλῆ Κρόνος καὶ Ἀγάπη ὄρμητικοί
 θὰ πεταχτοῦν, λαμπρότεροι καὶ πιδ καίλοι
 ἀπ' ὅσους λήθη ἔχει βρεῖ, μ' ἐξαίρεση μοναδική
 Ἐναν πού ἔχει ἀναστηθεῖ, παρὰ οἱ ἀτίθασοι πολλοί.
 Καὶ οἱ δυὸ δὲν θέλουσι προσφορά χρυσοῦ καὶ αἷμα στοὺς δωμοῦς,
 ἄνθη μόνο συμβολικὰ καὶ τοὺς εὐλαβικοὺς λυγμοῦς.

Σιωπή! Πρέπει τὸ μῖσος καὶ ἡ θανάη νὰ ξαναρθοῦνε στὴ ζωὴ;
 Σιωπή! Μὲ θάνατο καὶ σκοτωμὸ πρέπει τὸ τέλος νὰ δοθεῖ;
 Σιωπή! Ἄπ' τὴν ὕδρια τοῦ χρησιμοῦ πρέπει νὰ πιεῖς μὲ μιὰ πνοή
 τὰ κατακάθια τὰ πικρὰ πού ἔχουνε συσσωρευθεῖ;
 Κουράστηκε ἀπ' τὸ παρελθὸν ὁ κόσμος καὶ ἔχει βαρεθεῖ,
 ὦ, ἄς γινόταν νὰ χαθεῖ ἢ τελικὰ ν' ἀναπαυθεῖ!

Ἀπόδοση: Μ. ΒΥΡΩΝ ΡΑΪΖΗΣ

JOHN KEATS

ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ (1817)

Αἰώνιους ἀφροψίθυρους ἀδιάκοπα φλοισβίζει
 γύρω ἀπ' ἀκτὲς ἐρημικῆς, καὶ μὲ τὰ κύματα τῆς
 μύριες σπηλιῆς καλύπτοντας, σὰν γητεῖα τῆς Ἐκιάτης
 τὴν στοιχειωμένη τους ἠχώ πίσω ξαναγυρίζει.

Συχνὰ περίσσια καὶ ἄλλα τὰ κέφια τῆς θρεθῆκαν,
 πού ὄστρακα ἀσήμαντα, ἐπὶ τὰ πιδ μικρὰ τῆς,
 μένουν μέρες ἀσάλευτα στὰ ἤρεμα νερά τῆς,
 σὰν πού στερνὰ τοῦ Οὐρανοῦ οἱ ἄνεμοι λυθῆκαν.

ὦ σεῖς πού ἀπὸ κούραση ματιῶν ἄλλο πιά θὲν μπορεῖτε,
 ἀφήστε τα νὰ κορεστοῦν ἐστὴν ἄπλα τοῦ πελάγους.

ὦ σεῖς πού βάρβαρη στ' αὐτιά χτυπᾶ κακοφωνία,
 ἢ πού παραχορτάσατε μὲ μελωδία ἄλγους —
 σιμὰ σὲ ἄνοιγμα σπηλιᾶς καθῆστε μ' ἤρεμια
 ὥσπου, σὰν μ' ἄσματα νυμφῶν, στὸ πνεῦμα ξαφνιαστήτε.

Ἀπόδοση: ΜΑΡΙΟΥ ΒΥΡΩΝΟΣ ΡΑΪΖΗΣ

ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ: ΔΡΑΜΑΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ» Θέατρο

Ἄπ' τους πολυγραφότερους συγγραφείς της Κύπρου ο Κύπρος Χρυσάνθης. Τόγε θαυμάζει κανείς για την πνευματική του δραστηριότητα: ποίηση, διήγημα, μυθιστόρημα, θέατρο, μελέτη, δοκίμιο, κριτική. Δεν προφταίνουμε να διαβάσουμε τις εκδόσεις του και να παρακολουθήσουμε την προσφορά του. Ωστόσο καταφέραμε νά 'χουμε μιλήσει για δεκαπέντε βιβλία του. Σήμερα θα μιλήσουμε για έναν ογκωδέστατο πάλι τόμο του, το «Δραματικό Λόγο», που περιέχει θεατρικά έργα του σε ποιητική φόρμα. Έτσι θα χαρούμε διπλά τον Κ. Χρυσάνθη: στο δραματικό και στον ποιητικό του λόγο. Για τον ποιητικό του μιλήσαμε πολλές φορές μα και κάμποσες για το θεατρικό του. Στον τόμο περιέχονται έντεκα έργα εμπνευσμένα απ' την αρχαία Κυπριακή Ιστορία, τη Βυζαντινή εποχή κι απ' την Ελληνική Επανάσταση. Αλλ' ας δούμε το καθένα χωριστά κι όσο μπορούμε συντομότερα.

Η άξια βασίλισσα «Δημόνασσα» πέφτει θύμα του σκληρού νόμου που θέσπισε η ίδια. Αναγκάζεται να διατάξει το φόνο του μονάκριβου γιού της γιατί άθελά του σκότωσε μια γελάδα που βασανίζοταν από ούστρο. Η ευσπλαχνία του για το ζώο που υπόφερεν το στοίχισε το θάνατο. Ο νόμος είναι νόμος — «Νόμος ο πάντων βασιλεύς θνητών τε και αθανάτων». Κι όλ' είναι ίσοι άπέναντι στο νόμο. Άλλη μια φορά ο ηθικός νόμος αντιστρατεύεται τον ανθρώπινο (Αντιγόνη) και χάνει, αφού ο πανανθρώπινος δε συγχωρεί σε καμιά περίπτωση. Εδώ ο νόμος γίνεται αυστηρότερος κι απ' το μητρικό φίλτρο. Η αρχαιότητα δεν είξερε τη συγγνώμη. Τούτ' είναι Χριστιανική αρετή. Η αρχαιότητα λάτρευε το αξίωμα «ό,τι κάμεις, λάβεις». Την τιμωρία όσο σκληρή κι αν είταγε. Κ' οι εβραίοι τ' άλλο αξίωμα: «οφθαλμόν αντί οφθαλμού και οδόντα αντί οδόντος». Απ' την πλευρά τούτη, ο αρχαιοελληνικός Πολιτισμός που στάθηκε ανθρωποκεντρικός, στάθηκε κι ανελέητος, απάνθρωπος στις σχέσεις κράτους—ανθρώπων. Ο Χρυσάνθης με μαστοριά αποδίδει το πνεύμα της εποχής. Το μικρό τούτο δράμα έχει δύναμη σα θεατρικό έργο και λυρικότατο λόγο, κυρίως στα χορικά. Ο συγγραφέας δε θέλησε να περάσει σημερινές απόψεις. Αλλιώς θα μπορούσε με τον Κορυφαίο και το Χορό ν' αλλάξει της βασίλισσας την απόφαση, προβάλλοντας το φόνο της γελάδας από συμπόνια και οίκτο. Μα τότες η Δημόνασσα δε θά 'τανε η τραγική μάνα που της άξιζε μνημείο ακατάλυτο. Η πράξη του απαγχονισμού της, βέβαια, εξιλεώνει τη μάνα κι όχι τη βασίλισσα.

Η «Ηλέκτρα» είν' ένα δράμα ψυχολογικό. Εξελεύσεται παράλληλα με τον αρχαίο μύθο, αρκετά όμως παραλλαγμένο. Ο Ορέστης ζει με τους φονιάδες του πατέρα του χρόνια. Η Ηλέκτρα έχει σοβαρές υποψίες για τον τρόπο του φονικού του Αγαμέμνονα και τις εμπιστεύεται στον Ορέστη. Στο τέλος φτάνει ν' αποκαλύψει την αλήθεια ντυμένη με την πορφύρα του σκοτωμένου και ζωμένη το σπαθί του. Οι τύψεις για το έγκλημα βασανίζουν κάθε νύχτα Κλυταιμνήστρα κι Αίγισθο.

Έτσι, η παραίσθηση που προκαλείται απ' τη μεταμφίεση της Ηλέκτρας στην Κλυταμνήστρα, την κάνει ν' αποκαλύψει το μυστικό. Ο κρυμμένος Ορέστης πείθεται πια για την ενοχή τους και σκοτώνει και τους δυο. Η κόρη του Αίγισθου, που ετοιμάζεται για το γάμο της με τον Ορέστη αυτοχτονεί κι ο Ορέστης τρελαίνεται (κυνηγημένος απ' τις Ερινύες). Εκείνο που είναι χαρακτηριστικό στο έργο τούτο του Χρυσάνθη, είν' η βαθιά ψυχογραφία των ηρώων του κ' η αρχαϊότητα δομής του έργου. Στίχοι επιγραμμιατικοί, γνωμικοί, λιγισύλλαβοι, όπως απαιτεί η πυκνή δράση κ' η γοργή εξέλιξη του μύθου. Ο Χρυσάνθης ξέρεει να στήνει ένα θεατρικό έργο (δράμα ή τραγωδία), τό 'χουμε καταπιστωμένο κι από άλλα θεατρικά του, που μιλήσαμε και να οδηγεί το λόγο του σε τραγική κορύφωση με το γοργό, ασθματικό ρυθμό του. Πολλές φορές το δέσιμο του μύθου και του λόγου μας χάρισε μιαν έντονη αισθητική απόλαψη και το ξεγέλασμα πως διαβάσαμε σε μιαν άρτια μετάφραση αρχαίο τραγικό. Κι αυτά είν' ένα μεγάλο επίτευγμα. Ο στίχος «Κι ας θάβουν οι νεκροί τους άλλους των νεκρούς», που τεχνικά τον πέρασε στα χείλια του Ορέστη, ξαναφέρει τον αρχαίο λόγο στο νου μας.

Η άλλη, επίσης άξια, βασίλισσα «Αξιόθεα» μπροστά στον κίνδυνο να πέσει σκλάβο κείνη, οι γυναίκες του παλατιού και τα παιδιά, ύστερα απ' την εισβολή στην Πάφο του εχθρού, διατάζει να βάλουμε φωτιά στ' ανάχτορα και να ριχτούν γυναίκες και παιδιά στις φλόγες. Με τα σημερινά δεδομένα οι πράξεις είν' αδικαιολόγητες, μα για κείνη την εποχή, όταν μάλιστα α θασιλιάς χανότανε στον πόλεμο, είσαν αρετή. Ο δραματικός λόγος του Χρυσάνθη εδώ είν' αστραφτερός κ' εντυπωσιακός αλλ' είνε μεστός από σοφία και βαρύς από λογισμό. Οι στίχοι του είναι καθαρά γνωμικοί κ' επιγραμμιατικοί. Θα παραθέσουμε μερικούς για δείγμα: «Έχει διπλήν αξία ο χρόνος στα προχωρημένα πια κεφάλια» — «Πάντα τη γλώσσα συγκρίτά η συμπόνια / και κομποδένει την» — «Την προσοχή τιμώ και τη γλυκολαλιά» — «Θεούς κι ανθρώπους το χρυσάφι εξαγοράζει» — «Δεν είναι κίνδυνος πιο κίνδυνος/από την επικίνδυνη γυναίκα» — «Τους τολμηρούς βοηθούν οι περιστάσεις» — «Η ευδίκηση το κρίμα δεν ξεπλένει» — «Σκοτώνουν τ' αξεδιάλυτα και δέβουλα» — «Ντροπή 'ναι οι ντροπισμένες πράξεις» — «Με ολοφυρμούς δε λιγοστεύει ο πόνος» — «Όποιος στο νόμο και στην τάξη πάει ενάντια/και δίκαιο νάχει δίκαιο χάνει» — «Εξευτελίζει της ζωής το νόημα η σκλαβιά». Τη φιλοσοφική σκέψη και τον πλούσιο στοχασμό θα βρούμε σ' όλες τις σελίδες του σχεδόν, έτσι, που κι αν η μικρή τούτη τραγωδία δεν ξεχωρίζει με την έντονη και δυνατή δράση και πλακή υκανοποιεί για τον κρουστό στοχασμό και την κάνει ουσιαστικότερη κι ωριμότερη: «Ευτυχισμένο λέω τον άνθρωπο/που τις χαρές τις πιο μεγάλες δε γνωρίζει/μηδέ τις λύπες τις καιρείς, /μα ζη στο μέτρο» — «Ευτυχισμένος είναι αυτός που συμφωνά/το καθετί που ετοίμασε με κείνο/που η Μοίρα του ετοιμάζει». Εδώ ο λόγος του Χρυσάνθη γίνεται ο απόηχος του αρχαίου τραγικού.

Οι «Θεομαχίες» είνε μια σάτιρα, κομμένη πάνω στα χνάρια της αρχαίας κωμωδίας. Ο ποιητής ύστερ' από τρεις τραγωδίες του, κατά το σύστημα των αρχαίων τραγικών με τις τριλογίες τους, μας δίνει και κωμωδία για να μας χαλαρώσει τα νεύρα. Κ' είνε τούτη, γύρο απ' το πάθημα των θεών που βάλανε κριτή τον Ερμή

ν' ανακηρύξει το δυνατότερο κι αξιότερο ανάμεσά τους. Πολύ χαρακτηριστικά τα λόγια του 'Αρη και καυχησιάρικα. 'Όχι λιγότερο πειστικά του 'Ηφαιστου. Κ' οι ασυναρτησίες του Διόνυσου διασκεδαστικές. Η Αφροδίτη δε χρειάζεται ν' αντιμαχίσει. Τα προσόντα της είναι γνωστά και στον κουτσό, πρώην σύζυγό της 'Ηφαιστο και στον εραστή της τον 'Αρη. Κι ο Διόνυσος κάτι ξέρει απ' τη γοητεία της. Και τούτη τη φορά οι θεοί θαν τήνε πάθουνε. Γιατ' η πλανεύτρα θεά θα υποσχεθεί τον έρωτά της στον κριτή τους Ερμή και θαν το σκάσουνε στην Κύπρο ναν τότε χαρούνε. Νά, λοιπόν, ποιος είν' ο δυνατότερος ανάμεσα στους θεούς: η Αφροδίτη, που όλα γονατίζουνε μπροστά της. Το σατιρικό στοιχείο αφθονεί στο λόγο του Χρυσάνθη. Κι όπως ο Αριστοφάνης, δίνει όλα τ' ανθρώπινα σουζούμια στους θεούς, τους στλίζει μ' όλες τις ανθρώπινες αδυναμίες τους, που προκαλεί αδίστατα το γέλιο μα και τη δυσαχία, γιατί είναι πολλά τα σημεία που ο λόγος παρόλη τη σατιρική του ντυμασιά, έχει τη στοχαστικότητα η αλληγορία του. Ο Χορός των Σατύρων στη σελ. 107, λέει πολλές αλήθειες μ' έναν εύθυμο τρόπο κι αλαφρό, κ' εκφράζει απωθημένες επιθυμίες με κείνον το θαυμάσιο τρόπο του Αριστοφάνη, της ελευθερόστομης θυμοσοφίας «Νάχα εγώ γυναίκα ναύτη/πεινασμένη, διψασμένη/να την έφερνα στο λόγγο/το μυαλό της να το χάση/κι' ένα ασκό κρασί απ' την Κύπρο/βερεσέ κι απλήρωτο/θάβλεπες ζωή και κότα».

Και «Τα γενέθλια του Δία» είνε μια σάτιρα. Η υπόθεση δεν διακρίνεται για την πλοκή και το ενδιαφέρον της. Η σύναξη των θεών, ο πονόδοντας του Δία, οι προφυλάξεις της 'Ηρας να μην κάμει την παρουσία του μήτε θηλυκό κουνούπι στο τραπέζι, ακόμα κι αντί αυλητρίδες κουβάλησε ο Ερμής ένα χορό Σατύρων, καλά.. σκηνοθετημένα, πονηρά κ' έξυπνα. 'Ισαμε που η δεκαεφτάρα Μελαθώ, θ' ανατρέφει της 'Ηρας τις προσπάθειες. Ο Χρυσάνθης κ' εδώ θα προβάλλει των θεών τα δίψια και τα ελατώματα μ' αρκετό χιούμορ, μα θα βρει τρόπο να σατιρίζει τη σύγχρονη ζωή της Κύπρος και των ανθρώπων της. 'Όμως όχι με την τόλμη ενός Αριστοφάνη, μήτε με την τέχνη σύγχρονου κωμωδιογράφου ή σατιρικού. Είνε φανερή μια συγκρατημένη διάθεση, μια ατομία, σαν να θέλει ν' αποφύγει παρεξηγήσεις με τους σατιριζόμενους. 'Όμως ο αρχαίος κωμικός είτανε οξύτατος μικτηριστής των ηθών και των εθίμων και των πολιτικών και κοινωνικών προσβλημάτων της πόλης του. Η θυμολογία (με τη σημερινή έννοια) του Αριστοφάνη είτανε σκαμπυρόζυκη, εδω ντυμένη με θαρύτμο μανθύα ηθικής, που δεν ανοίγει τα χείλια του αναγνώστη σ' ένα χαμόγελο. Απ' την κωμωδία λείπει: κ' η θυμοσοφία και γενικά ένας πλούτος σε στοχασμό και νεύρο που είχε η προηγούμενη.

Στον «Ιπποκράτη», θα ξαναβρούμε την τραγική υφή του δραματικού λόγου του Χρυσάνθη. Θα βρούμε κ' εδώ ένα μύθο—σκελετό για να συντελεστεί η πλοκή. Ο Ευδόκιμος, ο άρχοντας της Κω, κατηγορεί στο χορό των Ασκληπιάδων τον Ιπποκράτη σαν εμπριστή του γραμματοφυλάκειου του Ασκληπείου: «Σκόπιμα αυτός φωτιά έβαλε να κατακάψη/των πιο παλιών γιατρών την πείρα,/να μείνη μοναχή της η δική του γνώση/και να κερδίσει φήμη και χρυσάφι». Ο Ιπποκράτης τον διαψεύδει με τρεις απανωτές χειρονομίες του. Πρώτα, φέρνει τις παλιές επιγραφές ναν τις αντιγράφουνε οι μαθητές του και ν' αντικαταστήσουνε τα φθαρμένα.

Ψέγει τον Ευδόκιμο για πονηρό λέγοντας το θαυμάσιο εκείνο «ωφελείειν, ου μη δλάπτειν»⁶ Κι όταν σε λίγο ο αποσταλμένος του Αρταξέρξη Υστάνης ζητεί να πάει να θεραπεύει μια λοιμική που αφανίζει τον περσικό στρατό στον Ελλήσποντο και του προσφέρει πλούσια δώρα και χρυσάφι, εκείνος αρνείται με τούτα τα περιφρημα λόγια: «Δε σώζω ανθρώπους για να θανατώσουν/μυριάδες άλλους ξένους ή δικούς μου./Σώζω ζωές. Όχι ζωές που θ' αφαιρέσουν άλλες». Το ηθικό μεγαλείο θριαμβεύει. Έτσι κι ο Ευδόκιμος συντρίβεται. Μήτε για προσπάθεια δημιουργίας φήμης, μήτε για πλουτισμό μπορεί να κατηγορήσει τον Ιπποκράτη. Σε τούτο το μικρό έργο του Χρυσάνθη θα θρούμε πολύ κ' υψηλόφρονα στοχασμό. Μεστό το κείμενο από φιλοσοφική σκέψη. Πλήθος οι αποφθεγματικοί στίχοι: «Η πείρα των παλλών η πρώτη δάση» — «Φήμη καλή να δέχεται και να επαινής/έστω κι αν έγης στο τέλος λανθασμένος» — «Ο φιλικός ο λόγος φιλικόν/αντίλογο γεννά» — «Για μένα πρώτο δώρο η λευτεριά» — «Είν' αρετή μεγάλη η αναπόδοση» — «Φίλους γεννά η σιγή» κ.ά.π. Ο Χρυσάνθης εδώ μας δείχνει όλες τις δυνατότητες που έχει ο πυκνός δραματικός λόγος του κ' ένα ηθικούφως εκπληκτικό. Μόνο που η μικρή έχταση του έργου, το κάνει ένα σκετς παρά μια τραγωδία.

Ο «Εύδημος ο Κύπριος» φεύγει απ' την πατρίδα του την πατημένη απ' τους Πέρσες, για την Αθήνα. Θαν τότε θρούμε να συζητάει με διάφορους φιλόσοφους κάτω απ' τις ελιές για το μεγάλο θέμα: την Ιδέα και την Πράξη. Ο φιλόσοφος Χαρμίδης υποστηρίζει: «Ένθεο κεφάλι η ιδέα,/μα η πράξη στέφανο χαλκεύει». Ο Εύδημος πιστεύει πως «η Πράξη αν συμφωνά με την Ιδέα,/αριμύζει στέφανος στην Πράξη». Πάνου στην ώρα φτάνει ο Χορός που προτρέπει τους φιλόσοφους να τρέξουν να λευτερώσουν τις Συρακούσες απ' τον Τύρανο, γιατί είνε: «Πιο δύσκολο και μισερό το χάσιμο/της λευτεριάς από δικό σου». Κ' ένα δειλινό βρίσκονται όλοι μ' ένα καράβι μπροστά στις Συρακούσες όπου και καταναυμαχούνται. Πεθαίνοντας ο Εύδημος θα φωνάζει: «Δεν τώμαθα πως έχει τόσες γλύκες/ο θάνατος για μια μεγάλη ιδέα». Τούτο το μικρό έργο του Χρυσάνθη κινείται κάτω απ' το φως ενός άκρατου υδραλισμού. Επίσης η δράση του γίνεται σε τρεις διαφορετικές χρονικές στιγμές, σε τρεις διαφορετικούς τόπους και σε τρεις εποχές. Δηλ. ο συγγραφέας καταπάτησε το «χρυσό κανόνα των τριών εναιτήτων» που συνήθως οι αρχαίοι δραματουργοί με σχολαστικότητα τηρούσαν. Η τήρησή του στην εποχή μας έχει καταστρατηγηθεί, όμως πλαδαρώνει έτσι η δράση και διασπά την ενότητα και την αισθητική του έργου. Ωστόσο ο συγγραφέας καταφέρνει να μας δώσει έν' ακόμα σκετς που τούτη τη φορά θα κινηθεί σ' ανώτερες σφαίρες Ιδραλισμού με ατσάλινο σκελετό τη διδαχή του Χαρμίδα για την Ιδέα.

Ένα μικρό εργάκι ακόμα οι «Δελφικές Αμφικτιονίες». Δυο Κύπριοι έρχονται στους Δελφούς με το αίτημα να μπει κ' η Κύπρος στο Συνέδριο. Η Πυθία χρησιμοδοτεί: «Σε μάχη αναίμακτη αν νικήση η Κύπρος/δυο ψήφους στο συνέδριο θα κερδίση». Στα Πύθια κερδίζουν οι δυο γιοί των αποσταλμένων κ' ένας τρίτος στη μουσική. Ο Ιερομνήμονας ερμηνεύει το χρησμό: «Νικήσετε σε μάχη αναίμακτη». Έτσι κ' η Κύπρος γίνεται μέλος στις Δελφικές Αμφικτιονίες, στον ΟΗΕ της εποχής. Το έργο, απαινεί ευγένεια και θεοσέβεια. Η ευγενική άμιλλα των

αθλητών, φέρνει τιμή και δόξα στους γονιούς και την πατρίδα. Για το γονιό, ο Ιερραμνήμονας θα πει: «Ευτυχησμένοι ο γονιός που βλέπει/το κέρδος της ζωής στο γυιό του». Και για την πατρίδα ισχύει τ' αξίωμα: «Νίκη αθλητή, νίκη λαού». Η περηφάνεια για τις τρεις νίκες στα Πύθια, υπογραμμίζει την αρετή που έχουν σαν αντίκρυσμα και σε ποιο υψηλό σημείο την τοποθετούσαν οι αρχαίοι μας πρόγονοι. Ο πλούσιος λόγος του Χρυσάνθη μας γιομίζει ενθουσιασμό και μας συνεπαίρνει: σ' αρέσει και μεις κάπου χωμένοι και παρακολουθούμε τα «δρώμενα». Τούτ' η ταύτιση είναι κ' η μεγάλη επιτυχία του έργου. Ο συγγραφέας θα πρέπει να δρέθηκε σε κάποια γόνιμη κ' ευτυχημένη στιγμή του. Το κλείσιμο του έργου απ' το Χορό των Αθλητών ικανοποιεί το αίτημα της εποχής εκείνης, της σημερινής και κάθε εποχής. Αντανακλά το μεγάλο πόθο των λαών: «Ειρήνη, αμότροπη της ευνομίας/ σ' αποκαλούν οι ποιητές./Εμείς σ' αποκαλούμε/«Μητέρα των Πάντων». Γύρο από τούτο τ' όραμα γυρίζει ολόκαιρη η Ανθρωπότητα, καθώς η γης γύρο απ' τον άξονά της.

Η «Ελένη Παλαιολόγου», είν' ένα τετράπραχτο δράμα μ' όλη την έχταση και την έννοια του όρου. Στην εποχή που η δύστυχη Κύπρος σφάδαζε κάτου απ' το σκίητρο των Λουζινάδων βασιλιάδων κι ο Παπισμός μεμυριάδες εγκλήματα προσπαθούσε να ξελοθρέψει τους ορθόδοξους Έλληνες, εμφανίζεται στο θρόνο μια θαυμάσια ορθόδοξη βασίλισσα με σωφροσύνη, ήθος, προσωπικότητα κ' ελληνική συνείδηση. Στέκεται στο πλευρό του βασιλιά Ιωάννη και το κράτος βλέπει μέρες προόδου. Για κακή τους τύχη χηρεύει ο Αρχιεπισκοπικός θρόνος κι ο Πάπας στέλνει το Λεγάτο του απαιτώντας το διορισμό καθολικού Επισκόπου ή απειλώντας μ' αφορισμό. Στην εξέλιξη της πλοκής θα θαυμάσουμε τη σύνεση της βασίλισσας, μα και το μεγαλείο της ψυχής της. Όλο το βάρος της δραματικής πορείας πέφτει στους αδύνατους ώμους της. Όμως, η ψυχή της στέκεται δυνατή, χριστιανική και προπαντός ελληνοπρεπέστατη. Βέβαια, οι συνωμοσίες, οι δολοφονίες, οι ίντριγκες, τα μίσση και τα πάθη φρουμάζουν γύρο της, θαν τήνε γονατίσουνε στο τέλος και θα πληρώσει με τη ζωή της την πίστη της στην ορθοδοξία. Ζούμε μερικές από τις πιο σκοτεινές ώρες της τρικυμισμένης ζωής του βασανισμένου Νησιού, ζωντανιμένες απόνα δυνατό δραματικό, ποιητικό λόγο. Και βλέπουμε τα εγκλήματα των Λουζινάδων, απροκάλυπτα κι απακρουστικά που γίνονταν τό 'να πίσ' απ' τ' άλλο, όχι μόνο για τη δόξα του πλούτου και τον πόθο της διαδοχής στο θρόνο της Λευκωσίας, που ανατριχιάζουμε. Μα, πιο πολύ σφίγγει την ψυχή μας η φρίκη απ' τα εγκλήματα των Λεγάτων, καθολικών επισκόπων, φρέρηδων κι άλλων αξιωματούχων της Καθολικής Εκκλησίας όχι μόνο με την συγκατάθεση των Παπών, μα με την έμπνευσή τους. Η κατοχή του βασανισμένου Νησιού απ' τους Παπικούς δεσποτάδες και βασιλιάδες είν' απ' τις πιο ματωμένες σελίδες της Ιστορίας του, ακόμα κι απ' την κατάκτηση των Τούρκων και την Εγγλέζικη κατοχή. Έχουμε διαβάσει εκατοντάδες απακαλυπτικές σελίδες από διάφορα χρονικά (κι αποσπάσματα απ' το Χρονικό Μαχαίρά) και ιστορικά κείμενα και φρέξαμε για τα μαρτύρια και τα θάνατα του Ελληνισμού στην Κύπρο σε κείνη την περίοδο. Μέσ' απ' τις τέσσερες πράξεις του δράματος τούτου ο Κύπρος Χρυσάνθης μας έδωσε συγκλονιστικές ώρες της ηρωικής

Κυπριώτικης ψυχής που κράτησε στους αιώνες τη βαθιά συναίσθηση της Ελληνικής της συνείδησης. Σε τούτο το έργο, ο συγγραφέας βρίσκει την ευκαιρία ν' αναπτύξει πλούσια δράση να λαξέψει ηρωικές μορφές σαν της Ελένης και του Ιωάννη, και να προβάλλει την ακατάβλητη πίστη του λαού: στην ορθοδοξία και τον ελληνισμό του. Κι απάνου που ο καθολικός Αρχιεπίσκοπος Αποστόλης, ενθουσιασμένος απ' το φόνο της βασίλισσας θα φωνάξει θριαμβευτικά: «Ελληνικό κι ορθόδοξο μυαλό, /σε νίκησα», ο Ποιητής θα σφραγίσει το δράμα με τούτη την ολόχρυση βούλα του θαρυσήμαντου λόγου του: «Το πνεύμα των Ελλήνων/μες το λαό περνάει και δεν παθαίνει». Αυτά λέγονταν το 1458, μα κ' ύστερ' από 425 χρόνια εξακολουθάνε να σελαγίζουν σα φωτεινοί δρομοδείχτες της Φυλής.

Μέσα στον ογκώδη τόμο «Δραματικός Λόγος» του Κ. Χρυσάνθη, περιέχεται και το πεντάπραχτο δράμα «Αλέξιος Α΄ κι οι Σταυροφόροι», πού 'χε κυκλοφορήσει το 1970 σε χωριστό βιβλίο και που είχαμε μιλήσει παλιότερα (περ. «Τριφ. Εστία», τεύχ. 23/78). Για να μην υπάρξει κενά στο γραφτό μας τούτο, που μιλάει γι' τ' άλλα δέκα θεατρικά, θα καταχωρίσουμε μερικά αποσπάσματα απ' την κριτική εκείνη, για ενημέρωση του αναγνώστη και για τούτο το έργο του Χρυσάνθη. Γράφαμε, λοιπόν, εκεί, ότι: Το «Αλέξιος Α΄» είν' ένα δράμα σε πέντε πράξεις κι αναδιώνει μερικές απ' τις τραγικές στιγμές της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, που κείνη την εποχή δρισκοτάνε στη μέση ενός πέλαγου από εχθρούς. Κείνη την κρίσιμη στιγμή εμφανίζεται ο Πέτρος Ερημίτης που ξεσήκωσε απ' τη Δύση χιλιάδες πιστών να πάνε στους Άγιους Τόπους και λίγο αργότερα ο Πάπας Ουρβανός που κήρυξε την πρώτη Σταυροφορία. Τα δεινά της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας είναι αφάνταστα. Όλα τούτα τα πεινασμένα στήφη που περσίαν μέσ' απ' τη Βασιλεύουσα φέρθηκαν σαν προς εχθρούς στους Βυζαντινούς. Κι αν ο Αλέξιος Α΄ δεν είχε διπλωματικότητα σπάνια αναπτύξει η Βυζαντινή Αυτοκρατορία θα είχε διαλυθεί από τότε (...). Αυτός ο ικανότατος αυτοκράτορας, ο πατέρας της Άννας Κομνηνής που περιγράφει στην «Αλεξιάδα» της τα κατορθώματά του, είνε το κεντρικό πρόσωπο του δράματος «Αλέξιος Α΄». Κι ο Χρυσάνθης στάθηκε σε μια λαμπρή στιγμή της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, σε μια αναλαμπή θα λέγαμε, και όρμηκε την ευκαιρία να φωτίσει την ευγενική και ηρωική μορφή του Αλέξιου Α΄ Κομνηνού, να προβάλλει τ' αξιολογότερα πρόσωπα του μεγάλου δράματος της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας πού είχε αρχίσει απ' το 1000 και κράτησε ίσαμε το 1453, μ' ελάχιστες φωτεινές ανάπαυλες. Και ξεπηδάνε τούτες οι βιβλικές μορφές χάρη στο ταλέντο του Κύπρου Χρυσάνθη, ανάγλυφες, ολοζώντανες, τραγικές, μ' ένα μεγαλείο ανυπέροβλο, που θαμπώνουν. Το δράμα είνε γραμμένο σ' ένα μεστό, ελεύθερο σίχο, που δίνει μια χροιά αρχαίας τραγωδίας. Ικανός ο ποιητής—συγγραφέας, μας γιομίζει συγκίνηση μαζί και πολλή θλίψη για τις λαμπρές εκείνες σελίδες της ιστορικής μας ζωής και για το σημερινό θλιβερό μας κατάντημα». Αυτά γράφονταν τότε (1978) για το «Αλέξιος Α΄ κι οι Σταυροφόροι». Σήμερα θα μπορούσαμε να προσθέσουμε πως ο συγκλονισμός που συντάραξε την ψυχή μας απ' το ηθικό κι ανθρώπινο μεγαλείο του τραγικού

Αυτακράτορα είτανε δυνατός κ' η δραματική τέχνη του Χρυσάνθη δρίσκεται στο κορύφωμά της.

Και περνάμε στο εγτέκατο και τελευταίο θεατρικό του Δραματικού Λόγου του Κύπρου Χρυσάνθη, με τίτλο «Η μάχη στους Μύλους. Ο συγγραφέας εμπνέεται από τις πηγές, που του παρέχουν ερεθίσματα: μυθολογία, Κυπριακή αρχαία Ιστορία, Φραγκοκρατία, Βυζάντιο και τελευταία απ' τη Μεγάλη Επανάσταση του 1821. Η αστραφτερή κ' έντιμη μορφή του Μακρυγιάννη υψώνεται με το δυνατό λόγο του συγγραφέα σ' όλο το ηθικό της ανάστημα, σ' όλο το τραγικό της μεγαλείο σε μια κορυφαία κι αποφασιστική στιγμή του Αγώνα, που θα σώσει τ' Ανάπλι και την Κυβέρνηση, την Πατρίδα και το Γένος. Η διχόνοια έφερε τον Ιμπραήμ στους Μύλους. Μα η θεία Πρόνοια όρθωσε μπροστά του το Μακρυγιάννη, που μ' αποφασιστικότητα θα συντρίψει τα πλήθη του. Ο γενναίος στρατηγός κατάλαβε πως «γυν υπερ πάντων ο αγών». Έδωξε τα πλοία, άφισε λεύτερα να φύγουν τ' άλογα κ' είπε: «ή νικούμε, ή πεθαίνουμε». Όταν δεν υπάρχει άλλη εκλογή, ο θνητός γίνεται ημίθεος, θεριό. Όπως ο ίδιος θα πει: «Η λευτεριά κι ο νόμος της πατρίδας, / πρώτη αρετή και τελευταία, / τα χέρια μας στη μάχη ας φέρνουν». Ο Μακρυγιάννης ανάμεσα στις μεγάλες μορφές της Ελληνικής Επανάστασης, στέκεται μέσα στους δυο-τρεις πρώτους. Η σωφροσύνη που ο συγγραφέας δάζει στο λόγο του, τον δείχνει ένα γιγάντιο στυλοβάτη της νεοσύστατης Παλιτείας. Αιπόδειξη κ' η συμβολή του στους αγώνες αργότερα για την παραχώρηση Συντάγματος απ' τον Όθωνα, η δημοκρατική του συνείδηση, η θρησκευτική του πίστη. Οι ανώτερες αξίες γι' αυτόν, είν' η θρησκεία κ' η πατρίδα. Αυτές τον χαλυθδώνουνε: «Δεξά ο Θεός κι αριστερά η πατρίδα/μαζί μας πολεμούν/Κ' είν' η συνείδηση οδηγός στο χέρι». Σήμερα ο Στρατηγός Μακρυγιάννης, που κυνηγήθηκε απ' τη Βαυαροκρατία όσο κανένας απ' τους Αγωνιστές (εχτός του Κολοκοτρώνη που τον καταδυνάσανε σε θάνατο) και που χάρισε το πρώτο Σύνταγμα στην Ελλάδα, θεωρείται με τ' «Απομνημονεύματά» του κ' ένας στυλίστας της δημοτικής μας γλώσσας κ' ένας κορυφαίος πνευματικός άνθρωπος. Έτσι, μπορούμε κ' εμείς, μαζί με τον άγνωστο άλλο αξιωματικό και τον Κ. Χρυσάνθη να πιστεύουμε πως: «Ζούνε ακόμα οι αρετές/στη γη των Ελλήνων». Κ' είμαστε αυσιόδοξοι πως θα ζούνε, όσο υπάρχει Ανθρωπότητα, όσο υπάρχει ζωή στο μικρό μας πλανήτη. Ίσαμε που η δόμδα Νετρονίου θα εξαφανίσει τη ζωή για έξη χιλιάδες χρόνια, αν δε σταματήσουμε, μια δράκα παρανοϊκών και τον καταλυτικό διεθνή Σιωνισμό, να κυβερνάνε τους λαούς της γης.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΖΑΔΕΣ

ΓΙΑ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΜΑΣ

Είναι, πιστεύω, παραδεχτό απ' όλους πως όταν μιλάμε πρέπει, όσα έχουμε να πούμε, να τα λέμε σωστά και με σαφήνεια. Το ίδιο φυσικά ισχύει και για όσα γράφουμε. Θάπρεπε, ωστόσο, να σταθούμε λιγάκι στην έννοια της λέξης «σωστά» που χρησιμοποιήσα πριν λίγο. Τι ακριβώς είναι αυτό το «σωστά» και πώς μπορεί να οριστεί; Είναι αυτό το «σωστά» παραδεχτό απ' όλους όσους γράφουν ή νομίζουν πως είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν χωρίς λάθη τη νεοελληνική γλώσσα; Νομίζω πως, στα περισσότερα θέματα, υπάρχει μια γενική συμφωνία και παραδοχή, σε άλλα όμως υπάρχουν μικροδιαφωνίες. Εμείς εδώ δεν πρόκειται να συζητήσουμε τις διαφωνίες, παρά θα προσπαθήσουμε να δώσουμε ένα ορισμό της, κατά τη γνώμη μας, σωστής δημοτικής, και θα επιστημονάσουμε διάφορους σολοικισμούς, η εξώφθαλμα λαθεμένες εκφράσεις που χρησιμοποιούνται από μερικούς «συγγραφείς» και κυρίως από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, ραδιόφωνο, τηλεόραση και τύπο.

Προτού συνεχίσω θέλω να κάνω μια παραδοχή που για μένα είναι ολοφάνερη.

Αν κατά το διάστημα των τριών χιλιάδων χρόνων που μιλιέται και γράφεται η Ελληνική γλώσσα δεν τύχαινε να μπουν στο λεξιλόγιο και τη δομή της, σολοικισμοί ή νεολογισμοί, ή ξένα στοιχεία φερμένα από ξένες γλώσσες ή λαούς, θάπρεπε να μιλούμε και μεις σήμερα τη γλώσσα του Ομήρου. Σύμφωνα με αυτή λοιπόν την παραδοχή όλοι αυτοί τους οποίους σε λίγο θα κατηγορήσω ότι κακοποιούν την γλώσσα μας ή ότι ασελγούν πάνω της, δεν κάνουν τίποτε άλλο παρά να βοηθούν στην εξέλιξή της που αργά ή γρήγορα θα συνταλασθεί! Αυτοί βοηθούν μόνο στο να γίνει αυτή η εξέλιξη λίγο πιο γρήγορα. Όμως τα πράγματα δεν είναι ακριβώς έτσι. Η γλώσσα εξελίχθηκε με την πάροδο των αιώνων σταδιακά και σύμφωνα με τις κατά καιρούς ανάγκες για αλλαγή στα εκφραστικά μέσα του Ελληνικού λαού ή εκείνων των λαών που είχαν σαν μέσο συνεννόησης τους τη γλώσσα του. Η γλώσσα δεν εξελίχθηκε λόγω της κακοποίησης την οποία πάθαινε από τους διάφορους ημιμαθείς που νόμιζαν πως έγιναν συγγραφείς. Γιατί τότε ουδείς αγράμματος τολμούσε να πηδήσει μέσα στο αμπέλι της λογοτεχνίας και να αρχίσει να τρυγά ως εάν αυτό το αμπέλι να ήταν ξέφραγο όπως συμβαίνει σήμερα.

Όμως ας επανέλθουμε στο θέμα μας. Ποιά είναι λοιπόν η σωστή δημοτική; Ή μήπως υπάρχουν πολλές σωστές δημοτικές; Ιδού δύο ερωτήματα στα οποία πρέπει κάποτε να δώσουμε μιαν απάντηση. Πιθανό μάλιστα η απάντηση να μην είναι μια παρά πολλές.

Κατά τη γνώμη μου σωστή δημοτική είναι εκείνη η γλώσσα που χρησιμοποιεί λέξεις, φράσεις, προτάσεις και σύνταξη που είναι γενικά παραδεχτές. Νοείται πως οι λέξεις αυτές, φράσεις και προτάσεις χρησιμοποιούνται στη σωστή τους θέση. Για παράδειγμα διάβασα κάπου πως οι κόρωναοι κελαιηδούν και κάπου αλλού, στον Παντελή Πρεβελάκη, πως «τα κοράκια έσκουζαν απαίσια». Φυσικά εγώ τείνω να πιστέψω πως τα κοράκια σκουίζουν απαίσια. Μπορεί όμως άλλοι να νομίζουν πως

τούτα κεληθδούν είναι όλα βλέπετε θέμα αυτιού. Πότε όμως μια σύνταξη είναι γενικά παραδεκτή; Ασφαλώς όταν τούτη η σύνταξη δεν ενοχλεί κατάφορα την ακοή μας ή την αίσθηση του ορθού στην οποία έχει συνηθίσει το μυαλό μας. Όμως, άλλη θα μου πείτε η αίσθηση της καλής σύνταξης που έχει ο Α και άλλη εκείνη που έχει ο Β. Σωστό αυτό, αλλά νομίζω πως η έννοια της καλής σύνταξης γίνεται κτήμα μας μετά από αρκετό διάβασμα δοκιμών συγγραφέων ή μετά από πραγματική αφομοίωση της γραμματικής της νεοελληνικής γλώσσας. Εγώ προσωπικά δεν πιστεύω πως μπορεί κάποιος μόνο με το διάβασμα της γραμματικής της νέας Ελληνικής να μπορέσει να μιλήσει και να γράφει σωστά. Η γραμματική της νέας απλώς βοηθά. Δεν πιστεύω πως η δημοτική μας γλώσσα είναι θέμα μόνο σωστής γραμματικής. Αντίθετα πιστεύω πως είναι περισότερο θέμα δομής και σύνταξης.

Μπορούμε λοιπόν για τους σκοπούς της μικρής αυτής μελέτης να δεχτούμε πως σωστή δημοτική είναι εκείνη η δημοτική που έχει σαν πρότυπά της τους μεγάλους του νεοελληνικού λόγου είτε του πεζού είτε του ποιητικού. Γι' αυτό είναι σωστό όλοι εκείνοι που προσπαθούν να κάνουν τους συγγραφείς να μην αρχίζουν να γράφουν γιατί έχουν κάτι να πουν. Πρέπει αυτό το κάτι που έχουν να πουν, να είναι σε θέση να το γτύσουν με το κατάλληλο ένδυμα. (Δεν μιλώ φυσικά για κείμενα που ούτε έχουν κάτι να πουν και ούτε χρησιμοποιούν σωστά τη γλώσσα). Αλλά φαίνεται πως για τους λογίους της Κύπρου, ή τουλάχιστο για μερικούς ισχύει το του Ροϊδη. «Φοβούνται, δηλαδή, μήπως, αν έχανον καιρόν αναγινώσκοντες, ήθελον γράφει ολιγώτερα και ούτω ζημιώσει τους τε συγχρόνους και τους μετά ταύτα». Γι' αυτό εδώ στην Κύπρο έχουμε φτάσει στο σημείο να νομίζουμε, οι περισσότεροι τουλάχιστο, πως δημοτική γλώσσα σημαίνει να αλλάζουμε τις καταλήξεις (κατάληξες για μερικούς) των τριτοκλίτων από ις-εως και να τις κάνουμε πρωτόκλιτες η-ης (λέξις, λέξεως γίνεται λέξη, λέξης) για να χριστούμε δημοτικιστές και να νομίζουμε πως κάτι σπουδαίο έχουμε κάνει. Όμως όπως και πιο πριν είπα η δημοτική γλώσσα δεν είναι θέμα λέξεων αλλά δομής. Ας δούμε όμως μερικά παραδείγματα. Είδα σε φυλλάδια γυμνασίων. «Ασκήσεις επανάληψης». Τούτο δεν είναι τίποτε άλλο από το καθαρευουσιάνικο, «Ασκήσεις επαναλήψεως». Όμως το αυτί σου δέχεται αμέσως το «ασκήσεις επαναλήψεως» ενώ επαναστατεί όταν ακούει «ασκήσεις επανάληψης». Το δεύτερο δεν ακούγεται σαν καλή δημοτική ενώ το πρώτο είναι σωστή καθαρεύουσα. Τι θάπρεπε λοιπόν να γραφτεί; Απλουστάτα, να μην μεταφερτεί το «ασκήσεις επαναλήψεως» από την καθαρεύουσα στη δημοτική, παρά να το σκεφτεί ο δάσκαλος κατευθείαν στη δημοτική και να πει, «Ασκήσεις για επανάληψη». Γίνεται δηλαδή και εδώ ό,τι συμβαίνει όταν μεταφράζουμε από τα Ελληνικά στα Αγγλικά ή από τα Αγγλικά στα Ελληνικά και προσπαθούμε να μεταφράσουμε λέξη με λέξη. Όλοι ξέρουμε πόσα φαιδρά πράγματα ακούγονται. (Θυμηθείτε το πάνω - κάτω πως λέγεται στην, κατά μερικούς φίλους, Αγγλοκυπριακή upstairs downstairs). Αρκετά ευτράπελα ακούγονται κι όταν ξεχνούμε πως πολλές λέξεις έχουν και μεταφορική σημασία. Για παράδειγμα πριν 5—6 μήνες σε Κυριακάτικη εκπομπή του ραδιοφώνου ο εκφωνητής που έπαιρνε συνέντευξη από

Κύπριο γιατρό του Λονδίνου, για την εποχή των φοιτητικών του χρόνων στην Αθήνα μετάφρασε τη λέξη underground σαν υπόγειο. Σωστό. Το underground σημαίνει υπόγειο αλλά ο συνομιλητής του ήθελε να πει πως επειδή τον καταδίωκαν οι Ιταλοί αναγκάστηκε να βγει στην παρανομία. Είπε δηλαδή "I went underground" εννοώντας την παρανομία και όχι τον υπόγειο στην Ομόνοια ή το υπόγειο του σπιτιού του!

Θά σας δώσω ακόμη ένα ωραίο παράδειγμα από το ραδιόφωνο και πάλιν. Στην εκπομπή «Η Κύπρος μας» πριν 2—3 μήνες ακούστηκε η πρόταση, «Ο Ευαγόρας πολέμησε ενάντια των Περσών». Δεν μπορώ αυτή τη στιγμή να θυμάμαι αν κατά την εκπομπή ήταν ο Ευαγόρας ή ο Ονήσιλος που πολέμησε, όποιος όμως κι αν ήταν αυτός, πολέμησε είτε «ενάντια στους Πέρσες» είτε «εναντίον των Περσών». Προς Θεού όχι «ενάντια των Περσών». Αυτά μόνο Ελληνικά δεν είναι. Και ούτε είναι από εκείνα για τα οποία μπορεί να γίνει συζήτηση αν είναι όρθά ή λάθη, ανάλογα με το μέρος από το οποίο κατάγεται κάποιος.

Δεν μπορώ να αντισταθώ στον πειρασμό να δώσω ακόμη ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα από την τηλεόραση που όμως έχει το δικαιολογητικό της άμεσης μετάδοσης. Στον ποδοσφαιρικό αγώνα Κύπρου—Ιταλίας και όταν μπήκε το γκολ της Κυπριακής ομάδας ο εικωνητής μας είπε πως «οι σημαίες εξανεμίζονται στον αέρα». Μέχρι τώρα ξέραμε για περιουσίες ή για ποσά χρημάτων που εξανεμίζονται. Για σημαίες ήταν η πρώτη φορά που ακούσαμε. Όπωςδήποτε εδώ υπάρχει το δικαιολογητικό του ενθουσιασμού και της άμεσης μετάδοσης.

Εκεί που δεν υπάρχει κανένα δικαιολογητικό είναι στις περιπτώσεις των κειμένων του ραδιοφώνου ή της τηλεόρασης, των εφημερίδων και των βιβλίων. Νομίζω πως το ραδιόφωνο και η τηλεόραση έχουν καθήκον να προσέχουν, δεν λέω σχολαστικά γιατί αυτό φαίνεται πως είναι αδύνατο, αλλά έστω και λίγο τα κείμενά τους. Δυστυχώς σε πολλές εκπομπές ακούγονται πραγματικά μαργαριτάρια. Αυτό συμβαίνει ακόμη και στα δελτία ειδήσεων. Θα μπορούσε κάποιος να τα σταχυολογήσει και να τα εκδώσει με διπλό σκοπό. Αφενός για να προκαλέσει το γέλιο και αφετέρου για να τα υποδείξει ώστε να μη ξαναγίνονται. Αν νομίζετε πως υπερβάλλω δεν έχετε παρά να παρακολουθήσετε προσεχτικά τις διάφορες εκπομπές, με προτεραιότητα τα δελτία ειδήσεων και τότε θα δείτε πως πρέπει να συμφωνήσετε μαζί μου.

Πολλές φορές χρησιμοποιούνται από διάφορους λέξεις που έχουν άλλη ή και καιμιά φορά αντίθετη σημασία από εκείνη που θέλουν να πουν οι συγγραφείς. Για παράδειγμα: Δυο διαφορετικά βιβλία μιλούν για την ανάπτυξη που πήρε η Αιμμόχωστος όταν τα γειτονικά παράλια της Συρίας είχαν καταληφθεί από τους Άραβες, και το διατυπώνουν ως εξής: «Η Αιμμόχωστος κατήγησε το μεγαλύτερο λιμάνι της Ανατολικής Μεσογείου». Θα ήταν κατάντημα αν από μεγάλο λιμάνι γινότανε μικρό. Όταν όμως μεγαλώνει και δυναμώνει δε λέμε κατήγησε αλλά «εξελιχθήκε στο μεγαλύτερο λιμάνι...».

Κάτι που γίνεται συχνά στις εφημερίδες της Κύπρου είναι η σύζευξη δημοτικής και καθαρεύουσας σε τρόπον ώστε το αποτέλεσμα να θυμίζει μάλλον τριατογένεση και κακοποίηση της γλώσσας παρά δημοτική. Είναι δηλαδή ταχτικό το

φαινόμενο ρημάτων με πρόθεση σαν πρώτο συνθετικό όπως για παράδειγμα το μεταδίδω. Αυτό λοιπόν το ρήμα στο τρίτο πρόσωπο της οριστικής του αορίστου στην καθαρεύουσα γράφεται μετεδόθη. Στη δημοτική λέγεται μεταδόθηκε και από μερικές εφημερίδες και το ραδιόφωνο με τ ε δ ό θ η κ ε. Δημοσιοφανής καθαρεύουσα. Δεν νομίζω ούτε ότι φιλολογώ ούτε ότι ασχολούμαι με τρίχες. Πιστεύω πως αυτά που έχω αναφέρει είναι τα πιο στοιχειώδη και πως δεν έπρεπε να γίνονται τέτοια σοβαρά λάθη. Φυσικά αν θελήσει κάποιος να φιλολογήσει είναι πιθανόν πως θα βρει απείρως περισσότερα από αυτά που, (αναφέρθηκαν), θάγραψαν τα διάφορα έντυπα, έχουν αναφερτεί.

Κλείνοντας θέλω να κάνω μια αναφορά στο θέμα της λέξης κατάληξη πληθυντικός καταλήξεις, ή κατάληξες κατ' άλλους. Δεν πιστεύω πως ο Ελισσαίος Γιαννίδης, ο Μεσεβρινός ή άλλοι νεοελληνιστές βρίσκονται στα άκρα όταν λένε μέθοδες, κατάληξες και όχι μέθοδοι, καταλήξεις κλπ. Αντίθετα πιστεύω πως τούτοι έχουν δίκιο. Αυτό θα φανεί καθαρά αν πάρουμε και μελετήσουμε Μακρυγιάννη ή άλλα παλιά κείμενα γραμμένα στην καθομιλουμένη ή ακόμη αν ακρυσθούμε την ομιλία ανθρώπων του λαού που το γλωσσικό τους αισθητήριο δεν χάλασε με τη μόρφωση. Όμως επειδή η παιδεία τόσων χρόνων μας έκανε να συνηθίσουμε στο κατάληξις, μέθοδοι κλπ. νομίζω πως θάναι δύσκολο να στραφούν τα νερά του ποταμού προς τα πίσω.

Θέλω τέλος να επισημάνω ένα ακόμη λόγο για τον οποίο θάπρεπε, εμείς οι Κύπριοι, προστού αρχίσουμε να γράφουμε, να έχουμε διαβάσει πάρα πολλή νεοελληνική πεζογραφία και ποίηση. Ο λόγος αυτός είναι το γεγονός πως εμείς εδώ έχουμε τη δική μας τοπαλαλιά και γι' αυτό δυσκολευόμαστε να μιλήσουμε και πολύ περισσότερο να γράψουμε στην πανελλήνια δημοτική. Στις μεγάλες πόλεις της Ελλάδας έχει καθιερωθεί ένας κοινός τρόπος ομιλίας και κατά συνέπεια οι άνθρωποι εκεί μπορούν να γράφουν όπως μιλούν χωρίς κόπο ή προσπάθεια όπως συμβαίνει με μας. Απλώς αυτοί γράφουν στη μητρική τους γλώσσα, πράγμα που δεν συμβαίνει εδώ. Γι' αυτό όσο περισσότερα βιβλία, καλογραμμένα βιβλία, διαβάσουμε τόσο πιο σωστά θα γράψουμε. Μιλώ για καλογραμμένα βιβλία γιατί τα τελευταία χρόνια κυκλοφορούν πράγματα και θάματα, στο χώρο μάλιστα των σχολείων, εκεί δηλαδή που ο νέος πρόκειται να μάθει να γράφει, του δίνονται βιβλία που αν τα πάρει σαν πρότυπα τότε θα ξεχάσει τη γλώσσα του. Μια μικρή έρευνα θα πείσει όλους πως έχω δίκιο.

Η μικρή αυτή μελέτη γράφτηκε από αγάπη για τη γλώσσα μας και λύπη και πόνο για το κακάντημά της. Τα τόσα πολλά και ποικίλα λάθη που υπάρχουν σε κείμενα των εφημερίδων, του ραδιόφωνου ή της τηλεόρασης δημιουργούν λαθεμένες εντυπώσεις δυο ειδών. Στους μεν ξένους, εννώ τους Ελλαδίτες, δίνουν την εντύπωση πως δεν ξέρουμε τη νεοελληνική (μερικοί φυσικά νομίζουν πως τα λάθη οφείλονται στο κυπριακό γλωσσικό ιδίωμα), στους δε ντόπιους ημιμαθείς πως τούτη η λαθεμένη γλώσσα είναι η σωστή. Έτσι έτυχε αρκετές φορές να ακούσουμε πως τούτο και όχι το άλλο είναι το σωστό μια και τούτο έχουν ακούσει να λέγεται από

το ραδιόφωνο και την τηλεόραση ή το έχουν διαδώσει σε εφημερίδες ή βιβλία, και μάλιστα εγχειρισμένα για τις σχολικές βιβλιοθήκες.

Πιστεύω πως για να απαμβλύνουμε έστω, το κακό θα πρέπει να γίνουν μερικά πράγματα ενταλώς στοιχειώδη.

α. Εκδόσεις με συσσωρευμένα λάθη να φύγουν από τις βιβλιοθήκες των σχολείων.

β. Το ραδιόφωνο και η τηλεόραση να προσλάβουν δόκιμο φιλόλογο—λογοτέχνη για να ξαναφορμάρει τα δελτία ειδήσεων και να ελέγχει τα άλλα κείμενα.

γ. Οι εφημερίδες να γράφονται πιο προσεχτικά.

Πιθανόν να υπάρχουν και άλλα μέτρα που μπορεί να παρθούν για να σταματήσει το κακό που γίνεται με τη γλώσσα. Όμως τότε μόνον θα παρθούν αυτά τα μέτρα αν όλοι, ραδιόφωνο, τηλεόραση, εφημερίδες και Υπουργείο Παιδείας, καταλάβουν πως έχουν μεγάλη ευθύνη απέναντι στον τόπο.

ΓΛΑΥΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ

ΟΤΑΝ ΑΝΟΙΞΟΥΝ ΟΙ ΟΥΡΑΝΟΙ

Όταν ανοίξουν οι ουρανοί
 οι θρυαλλίδες θάνα: έτοιμες
 στα σταυροδρόμια του κόσμου
 για τη στιγμή της μεγάλης έκρηξης.
 Το πέρασμα των καιρών
 ξεπουλώντας τα όνειρα σε τιμές ευκαιρίας
 κυοφόρησε την υποδοχή
 της ατέλειωτης οδύνης.
 Παντοτινα τότε
 θα περιφέρεται η γύμνια μας στις Συμπληγάδες
 χωρίς κανένα περιθώριο φυγής
 και λύτρωσης.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Κ. ΤΣΑΤΣΟ ΚΑΙ Ο ΤΡΙΤΟΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ

I

Ο Κωνσταντίνος Τσάτσος, συνδυάζοντας αρμονικά την ιδιότητα του ακαδημαϊκού δασκάλου με τις ιδιότητες του νομικού, του φιλοσόφου και του πολιτικού, πέτυχε να μας διαγράψει με σαφήνεια την αποστολή του ελληνισμού στο σύγχρονο κόσμο και αναδειχθηκε σ' ένα από τους μεγαλύτερους πνευματικούς ηγέτες της νεότερης Ελλάδας.

Μιλώντας στις 29 Δεκεμβρίου 1966 στην Ακαδημία Αθηνών για την αποστολή της Ελλάδας στο σύγχρονο κόσμο¹, ο Κωνσταντίνος Τσάτσος τονίζει ότι ο σύγχρονος ελληνισμός καλείται να συμβάλει στην πνευματική ανασυγκρότηση του ευρωπαϊκού κόσμου.

Ο ευρωπαϊκός πολιτισμός συντίθεται από στοιχεία αντλημένα από τρεις διαφορετικές πηγές: Το ελληνικό κλασικό πνεύμα, τη ρωμαϊκή πολιτεία και το χριστιανισμό. Μεταξύ των στοιχείων αυτών υπάρχουν πολλές αντινομίες, που συνέτειναν ώστε να διαμορφωθούν, κατά την ιστορική εξέλιξη του ευρωπαϊκού πολιτισμού, δυο ξεχωριστές τάσεις: Ο ρωμαντισμός, με κύρια πηγή τα άλογα στοιχεία της πίστης, και το κλασικό πνεύμα, με

κύρια πηγή το αρχαίο ελληνικό πνεύμα².

Σήμερα, τονίζει ο Κωνσταντίνος Τσάτσος, σήμανε η ώρα για την εγκαθίδρυση των πρωτείων του Λόγου, απάνω απ' όλες τις άλλες αρχές της ζωής³. Τούτο αποτελεί μια τεράστια υπηρεσία που καλείται να προσφέρει η ευρωπαϊκή κοινότητα. Στο έργο όμως τούτο η συμβολή της Ελλάδας θα είναι: ίσως η πιο σημαντική.

II

Η αποστολή της Ελλάδας στο σύγχρονο κόσμο, όπως την έχει διαγράψει ο Κωνσταντίνος Τσάτσος, παρουσιάζει πολλές ομοιότητες με το εννοιολογικό περιεχόμενο του τρίτου εκπαιδευτικού ανθρωπισμού, όπως αυτός διαμορφώθηκε από το Werner Jaeger (1888—1961) μετά τον Α' παγκόσμιο πόλεμο.

Ως γνωστό η κίνηση του εκπαιδευτικού ανθρωπισμού εξελίχθηκε σε τρεις φάσεις, που είναι γνωστές ως πρώτος, δεύτερος και τρίτος ανθρωπισμός.

Ο πρώτος ανθρωπισμός αρχίζει το δέκατο τέταρτο αιώνα στην Ιταλία με τον ποιητή Πετράρχη (1304—1377) και τελειώνει με τον Ολλανδό φιλόλογο Έρασμο (1464—1536). Στην πρώτη αυτή φάση του ανθρωπισμού αναπτύσσεται ένας νέος τύπος λογίου, που καλλιεργεί ένα εγκόσμιο υδεώδες για τον άνθρωπο. Στόχος των ανθρωπιστών ήταν η επιστροφή

1. Κ. Τσάτσου: Η αποστολή της Ελλάδος εις τον σύγχρονον κόσμο. Ομιλία στην Ακαδημία Αθηνών, 20 Δεκεμβρίου 1966.

Ελληνική Πορεία. Πολιτιστικά Δοκίμια, Β' έκδοση, σ. 63—75.

2. Ένθ. ανωτ. σ. 68.

3. Ένθ. ανωτ. σ. 71.

στην ελληνική αρχαιότητα, την οποία και προσπαθούν να μιμηθούν. Ο ανθρωπισμός στην πρώτη αυτή φάση αναπτύχθηκε μέσα στους κόλπους της χριστιανικής εκκλησίας, ανώτατοι ηγέτες της οποίας τον εγκολπώθηκαν και τον προώθησαν.

Ο δεύτερος ανθρωπισμός αναπτύσσεται το δέκατο όγδοο και δέκατο ένατο αιώνα στη Γερμανία από τους Johann Winckelmann (1717—1768) και το Wilhelm von Humboldt (1767—1835). Ιδρύεται κατά την περίοδο αυτή το ανθρωπιστικό γυμνάσιο και δίνεται μεγάλη έμφαση στη γλωσσική καλλιέργεια, την αισθητική θεώρηση της λογοτεχνίας και αργότερα στην αρχαιολογία. Ο δεύτερος ανθρωπισμός αποξενώθηκε εντελώς από τη χριστιανική εκκλησία.

Νέα ώθηση στον εκπαιδευτικό ανθρωπισμό έδωσε στις αρχές του εικοστού αιώνα ο Werner Jaeger, η κίνηση του οποίου προσέλαβε από το 1932 την επωνυμία τρίτος ανθρωπισμός. Ο Jaeger δίνει έμφαση όχι τόσο στη διδασκαλία των κλασικών γλωσσών, όσο στις αξίες της κλασικής αρχαιότητας πάνω στις οποίες στηρίζεται ο ευρωπαϊκός πολιτισμός. Σκοπός του είναι να διασφαλίσει την έννοια του ελεύθερου πολίτη και συγχρόνως να προστατεύσει τη διάδρωση του ευρωπαϊκού πολιτισμού από τις υλιστικές κοσμοθεωρίες και τον ολοκληρωτισμό, που άρχισαν να αναπτύσσονται μετά τον Α΄ παγκόσμιο πόλεμο. Ο Jaeger, σ' αντίθεση προς το δεύ-

τερο ανθρωπισμό, επανασυνδέει τον ανθρωπισμό με το χριστιανισμό, για δυο κυρίως λόγους. Πρώτο, επειδή η θρησκεία αποτελεί αξία της ελληνικής αρχαιότητας⁴ και δεύτερο, επειδή ο χριστιανισμός, παράλληλα με τον ελληνισμό, αποτελεί βασικό έρεισμα του ευρωπαϊκού πολιτισμού.

III

Μεταξύ του τρίτου εκπαιδευτικού ανθρωπισμού και της αποστολής της Ελλάδας στο σύγχρονο κόσμο, όπως την έχει διαγράψει ο Κωνσταντίνος Τσάτσος, παρατηρούμε τα εξής κοινά στοιχεία:

- α) Για τη διαφύλαξη του ευρωπαϊκού πολιτισμού είναι απαραίτητη η αναβίωση των ελληνικών αξιών.
- β) Η αναβίωση των ελληνικών αξιών δε συγκρούεται με την καλλιέργεια της χριστιανικής αγάπης, η οποία, κατά τον Κ. Τσάτσο, περιλαμβάνει όλες τις ηθικές εντολές, αλλά και εκτείνεται πέρα απ' αυτές⁵.

Πέρα όμως από τα κοινά αυτά στοιχεία ο Κωνσταντίνος Τσάτσος προχωρεί σε δυο νέες θέσεις. Πρώτη θέση είναι ότι ο κόσμος σήμερα χρειάζεται: ένα νέο μύθο, που αποτελεί το πνευματικό στερέωμα ενός νέου επερχόμενου κόσμου⁶. Η έννοια του αιώνιου, σημειώνει, καταλύθηκε παντού⁷. Δεν υπάρχουν πια θεοί, αιώνιες ιδέες, αιώνιες αξίες, αιώνιοι νόμοι του λόγου, του ήθους και του καλού για τους περισσότερους Ευρωπαίους... Ξεχάσαμε

4. Ο άνθρωπος δεν πρέπει να διακατέχεται από τα «ανθρώπινα και τα θνητά», αλλά να προσπαθεί, όσο του είναι δυνατό, να συμμετέχει αιώνιας ζωής (εφ' όσον ενδέχεται αθανατίζειν).

«Ου χρη δε κατά τους παραινούντας, ανθρώπινα φρονείν, άνθρωπον όντα, ουδέ θνητά τον θνητόν, αλλ' εφ' όσον ενδέχεται αθανατίζειν και πάντα ποιείν προς το ζην κατά το κράτιστον των εν αυτώ (Αριστ. Ηθικά Νικομ. 1177, b, 37).

5. Κ. Τσάτσου. Ένθ. ανωτ. σ. 66.

6. Κ. Τσάτσου. Ο μύθος της Νέας Ελλάδας. Εφημ. Καθημερινή 24.8.1947 και ΕΥΘΥΝΗ, Κείμενα της μεθορίου 2, 1979, σ. 9—14.

7. Κ. Τσάτσου: Ευρώπη. ΕΥΘΥΝΗ, Κείμενα της μεθορίου 2, 1979, σ. 172—3.

τις πηγές μας... Γι' αυτό η εποχή μας ζητάει το νέο μύθο που θα σώσει τον κόσμο από την απιστία, από τη διάλυση και από το φθοροποιό και ανώφελο πλέον ρομαντικό πάθος. Ζητάει το μύθο που θα φέρει το νόμο, το μέτρο, την αυτάρχεια, τη συνεδηχτότητα, την αντικειμενικότητα, το ελληνικό φως στην καρδιά και στο πνεύμα⁸.

Η δημιουργία αυτού του πνευματικού υπόβαθρου, του νέου μύθου, όπως τον αποκαλεί ο Κ. Τσάτσος, που θα σώσει τον επερχόμενο κόσμο, είναι ασφαλώς κάτι περισσότερο από την απλή αναδίωξη των ελληνικών αξιών του τρίτου ανθρωπισμού.

Η ιδεώτερη θέση που υποστηρίζει ο Κ. Τσάτσος και που προχωρεί πέρα από τον τρίτο ανθρωπισμό είναι ο «μύθος» της νέας Ελλάδας. Στην αναμόρφωση του ευρωπαϊκού πολιτισμού και στη διαμόρφωση του «μύθου» που θα σώσει τον κόσμο, η Ελλάδα μπορεί και πρέπει να είναι το κυριότερο πετράδι⁹. Η Ελλάδα βρίσκεται, περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη χώρα, πολύ πιο κοντά στο κλασικό πνεύμα, λόγω της ιδιομορφίας που της προσδίνει η αλληλεξάρτηση της φύσης, του αίματος και της παράδοσης. Η Ελλάδα, παρά την επίδραση του Βυζαντίου και του νεότερου ευρωπαϊκού πολιτισμού, βρίσκεται πολύ πιο κοντά στην κλασική ψυχή, γεγονός που της δίνει μια ατίμητη μοναδικότητα στην πνευματική ανασυγκρότηση του ευρωπαϊκού κόσμου¹⁰.

Αυτή η συμβολή της Ελλάδας στην ανάπτυξη του ευρωπαϊκού πολιτισμού αποτελεί την αποστολή της σύγχρονης Ελλάδας, αποτελεί το «μύθο» της νέας Ελ-

λάδας. Κι ο «μύθος» αυτός άρχισε ήδη να κατακτά τις καρδιές των πολιτικών και των ανθρώπων των γραμμάτων. Εναπομένει να κατακτήσει και την καρδιά ολόκληρου του λαού, που η δουλεία αιώνων τον έκανε να υποτιμά το θησαυρό που κατέχει και τη δύναμη που κλείει μέσα του.

ΜΙΧ. ΜΑΡΑΘΕΥΤΗΣ

ΚΩΣΤΑΣ Μ. ΠΡΟΥΣΗΣ

Η 'Ακαδημία 'Αθηνών δράβει με δίκαια τον Κώστα Μ. Προυσή «για τη σπουδαία συμβολή του στην παιδεία και προκοπή της πατρίδας του Κύπρου και της 'Αμερικανικής συμπολιτείας».

Στον Προυσή πολλοί όφειλουν πολλά. Η κριτική του δεξυδέρκεια οδήγησε πολλούς, και με την ενθάρρυνση και τον καλό λόγο του έκοψα, να βρουν τον δρόμο τους στα γράμματα της μικρής μας πατρίδας.

Έβω στις σελίδες του περιοδικού, τό ίδιο συχνά τίμησε με τις συνεργασίες του, δημοσιεύουμε πληροφοριακά το συγγραφικό του έργο, όπως έχει δημοσιευθεί στην έφημερίδα «'Ο Φιλελεύθερος» (5 Φλεβ. 1984).

ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ο Κ. Μ. Προυσής έχει εκτεταμένη συγγραφική εργασία στα πεδία της λογοτεχνίας (κριτική κυρίως και μελέτη), παιδείας και λαογραφίας, δημοσιευμένη σε περιοδικά, εφημερίδες και σε αυτοτελή βιβλία. Υπήρξε (μαζί με άλλους) εκδότης των περιοδικών και ετησίων δελτίων: «Μελέτη—Κριτική» (Αθήναι 1932), «Κυπριακά Γράμματα» (Λευκωσία 1934—

8. Ο μύθος της Νέας Ελλάδας.

9. 'Ενθ. ανωτ.

10. Η αποστολή της Ελλάδος εις τον σύγχρονον κόσμο, σ. 72.

1956), «Κυπριακαὶ Σπουδαί» (Λευκωσία 1940—1946), "Greek Orthodox Theological Review" (Brookline, Mass., U.S.A., 1958—), "Neo-Hellenika" (Austin, Texas, USA, 1970—), και δημοσίεψε ποικίλες εργασίες του σ' αυτά. Επίσης συνεργάστηκε με τα επόμενα περιοδικά και ετήσια ἑδελτία: Ἑλληνική Δημιουργία, Νέα Ἐστία, Ἐπετηρίς Παγκυπρίου Γυμνασίου, Κυπριακή Επιθεώρησης, Ἀγωνιστής, Πνευματική Κύπρος, Φιλολογική Κύπρος, Νέα Ἐποχή, Επιθεώρηση Λόγου και Τέχνης, Κυπριακά Χρονικά, Ἀργοναύτης, Σταςίνος, Παρνασσός, Λαογραφική Κύπρος, Cyprus Review, Speculum, Classical Philology, Slavic and Eastern European Journal, Alumni Lectures, The Byzantine Fellowship Lectures, Columbia Dictionary of Modern European Literature (1980), Balkan Studies, Athene, Daedalus, Charioteer, MLA Bibliography (1968—1978), Books Abroad κ.ά. Ποικίλη και πολλή συνεργασία του βρίσκεται επίσης στις Κυπριακές εφημερίδες: Παρατηρητής, Λαϊκή, Πρωϊνή, Κυπριακός Τύπος, Ἀνεξάρτητος, Ἐλευθερία, Ἔθνος, Φιλελεύθερος, καθώς και στις Ἀμερικανικές εφημερίδες, Πρωϊνή (Νέας Υόρκης), Greek Star (Σικάγου), Hellenic Chronicle (Βοστώνης), κ.ά.

ΑΥΤΟΤΕΛΗ ΒΙΒΛΙΑ

Αυτοτελή βιβλία του έχουν εκδοθῆ τα επόμενα: Γραμματική της Δημοστικής (1934), Στο:χειώδης Γραμματική της Λατινικής Γλώσσης (1943), Κωστής Παλαμάς ο Ποιητής της Ἑλληνικής Φύλης (1943), Πορεία Ζωής (1975), Μικρή Ἀγωνία (1980), και σε συνεργασία με άλλους: Η Ἑλληνική Δωδεκάησος (1948), The Educated Man (1965), The Voice of Cyprus (1965), Fiction in Several Languages (1968), Poems of Cyprus (1970).

Ἐχει δώσει μεγάλο αριθμό διαλέξε-

ων και ομιλιών κ' ἔχει κάνει επιστημονικές ανακοινώσεις στην Κύπρο, Ἀθήνα και Ἀμερική για ποικίλα θέματα: κυπριακά, εθνικά, λογοτεχνικά, εκπαιδευτικά, λαογραφικά. Πολλές από τις ομιλίες και μελέτες του ἔχουν αναδημοσιευθῆ από περιοδικά σε αυτοτελή τεύχη, όπως π.χ. «Τα Ἱστορικά Κυπριακά Τραγοῦδινα» (1946), «Ἀισθητική Καλλιέργεια» (1946), «Κυπριακή Πεζογραφία» (1949), «Ἡ Ἀθηναϊκή Γλιὰδα του Πεισιστράτου» (1951), «Γύρω από τα Λαϊκά Παραῦθια» (1951), «Ἀσχύλος και Χορικός Ὑμνος» (1953), «Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης» (1970), «Ὁ Ποιητής Ι. Ν. Γρυπάρης» (1971), «Γιάννης Βλαχογιάννης» (1971), «Λαογραφία και Κύπρος» (1972), «Ὁ Ἀγγελῆς Ἀκρίτας στην Κύπρο» (1972) "The Novels of Angelos Terzakis" (1966), "Apostolos Andreas in Cyprus" (1973), "Platonic Elements in Palamas" (1973), "Lucretius and Palamas" (1973), "Kostis Palamas, 1859—1943" (1974), "Modern Greek Poetry in America" (1976), "The Memoirs of Makriyannis" (1978), "Reflections on Greek Culture" (1980), κ.ά.

Κ. Χ.

ΠΑΥΜΕΝΑ ΚΙ ΑΠΑΥΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΟΥ ΡΟΔΙΝΗ

Ἐνα σχόλιο τῆς ἐφημερίδας «Ὁ Φιλελεύθερος» (3.1.1984) τόνιζε τῆ θέση τοῦ σατιρικοῦ Ἀνθου Ροδίνη και σημείωνε πὼς τὸ Κράτος δὲν φρόντισε νὰ τιμῆσει τὸν ποιητὴ αὐτόν. Τὸ σχόλιο τῆς ἐφημερίδας αὐτῆς ἔχει βαρύτητα, γιατί σ' αὐτὴν ἀπὸ πολλὰ χρόνια δίνει ὁ ποιητὴς τοὺς καθημερινούς του σατιρικούς στίχους γιὰ τὴν τρέχουσα πολιτικὴ ζωὴ, τόσο τοῦ τόπου μας ὅσο και τῆ διεθνή. Καὶ οἱ ὑπεύθυνοι τῆς ἐφημερίδας μποροῦν νὰ ἐκτιμῆσουν τὴν προσφορά τοῦ συνεργάτη τους αὐτοῦ, προπαντός

τὸ ἀνεξάντλητο τῆς ἔμπνευστῆς του. Βέβαια μερικά συμβάντα καὶ κινήσεις ἢ ἀπόψεις δὲν ἀλλάζουν μὲ τόσο γρήγορο ρυθμὸ στὴ διάρκεια ἑνὸς - δυὸ χρόνων. Ὅμως ὁ Ροδίνης ὀσφραίνεται μιὰν ἄλλη τους πλευρά, μιὰ λεπταμέρεια, πού δὲν συζητήθηκε κάποτε, καὶ μ' ἓνα νέο εὐρημα τὴ σατιρίζει. Σ' αὐτὸ μάλιστα τὸ σημείο θρῆσκεται ἡ «ἀνεξάντλητη» ἱκανότητά του: ἐφευρίσκει καινούριους τρόπους ἔκφρασης, συχνὰ πῶς μετωμένους ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴ καὶ τεχνικὴ ἀποψη, κι' ἐπαναφέρει σὰν καινούριο τὸ γεγονός ἢ τὴν ἰδέα, προσθέτοντας πάντοτε κι' ἓνα «κάτι».

Τὸ σχόλιο τοῦ «Φιλελεύθερου» καὶ αὐτὲς οἱ γραμμὲς, ξεκίνησαν μὲ τὸ νέο σατιρικὸ βιβλίον τοῦ Ἄνθου Ροδίνη, πού ἔχει τίτλο «Πλυμένα καὶ Ἄπλυτα». (Σημείωσα τὸ ἐπίθετο «σατιρικὸ» γιατί ὁ Ροδίνης ἔχει κυκλοφορήσει καὶ λυρικοὺς στίχους, τρυφεροὺς, ἀκόμα γράφει καὶ χρονολογήματα μὲ λυρικὴ εὐαισθησία).

Δὲν θὰ ἐπαναληφθεῖ ἔδῳ ἡ κοινωνικὴ καὶ αἰσθητικὴ ἀξία τῆς σάτιρας, πού μὲ τὸν ἐπικριτικὸ—χλευαστικὸ χαρακτήρα της σκοπεύει στὸ σωφρονισμὸ καὶ πού εἶναι αὐτὸ ἡ ἀρχὴ τῆς συγγραφικῆς ἐργασίας τοῦ σατιρικοῦ Ἄνθου Ροδίνη. Ἡ πρόθεσή μας εἶναι νὰ ἐπισημάνουμε τί νέα αἰσθητικὰ στοιχεῖα ἀνιχνεύουμε στὸ νέο βιβλίον «Πλυμένα καὶ Ἄπλυτα», πού ἔχει ἀντὶ πρόλογον τὸ ἐξῆς τετράστιχο:

Γιὰ ὅσα εἶναι ἄπλυτα καὶ παραπεταμένα
ἔσεῖς νὰ μὴν σκοτίζεσθε. . . Ἄφηστε τα
σὲ μένα
πού θρῆκα τρόπο εὐκολο, ἀντὶ νὰ τὰ
στοιβάζω
ἐνυπογράφως πάντοτε, στὴν. . . φόρα
νὰ τὰ βγάζω.
Τοῦτο τὸ τετράστιχο ὁμολογεῖ τὴν πρόθεσιν τοῦ συγγραφέα.

Οἱ χώροι μέσα στοὺς ὁποίους κινεῖται τὰ θέματα τοῦ Ροδίνη καὶ σ' αὐτὸ τὸ βιβλίον εἶναι ἡ πολιτικὴ, τὸ πρῶτο, πού σηκώνει ἀπὸ τὴ φύση τῆς ἀρκετῆ σάτιρα, γιατί γεμίζουν οἱ πράξεις της μὲ πολλὰ ἄπλυτα, καὶ μερικά τοπικὰ ἐπεισόδια ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ ζωὴ, πού δίνουν ὅμως τὴν εὐκαιρία γιὰ λόγον πλατύτερον μὲ τὴν εὐρύτερη προσβολὴ τῶν θέσεών τους. Βασικά, ὅπως καὶ στίς προηγούμενες συλλογές, χρησιμοποιεῖται ὁ δεκαπεντασύλλαβος καὶ ὁ τροαϊκὸς δεκαεξασύλλαβος, πολὺ λιγότερον ἄλλες λιγότερες μορφές. Ὅμως ἡ συλλογὴ αὐτὴ ἀπὸ τὴν τεχνικὴ ἀποψη διακρίνεται γιὰ τὴν εὐρηματικότητα τῆς ὁμοιοκαταληξίας, ἰδίως στὴν κατάληξιν τοῦ ποιήματος ὅπου βρίσκεται καὶ ἡ κορύφωσις μὲ τὸ στοιχεῖον τῆς «ἐκπληξης». Βέβαια καὶ στίς προηγούμενες συλλογές του ὁ Ροδίνης χρησιμοποίησε τὸ στοιχεῖον τῆς «ἐκπληξης», ἀλλὰ σὲ τούτῃ τὴν τελευταία ἡ ἐπιτυχία κι' ἡ φυσικότητα εἶναι σὲ πολὺ προχωρημένο βαθμὸν.

Πρέπει νὰ ἐπαναληφθεῖ πῶς ἡ σάτιρα τοῦ Ροδίνη δὲν συκοφαντεῖ, δὲν ἔχει τὸν χαρακτήρα ἐπίθεσης γιὰ ἐξευτελισμὸ προσώπων, ἀλλὰ χτυπᾷ πάνω στίς ἰδέες, στίς πράξεις, στίς ἀνωκοιθιές ὑποσχέσεων καὶ πραγματοποιήσεων, δὲν ἔχει κακία καὶ χολὴ ἀπὸ προσωπικὰ πάθη. Γι' αὐτὸ τὴ σέβεται κι' ὅταν ἀκόμα διαφωνεῖς.

Καὶ ὅμως οἱ γραμμὲς αὐτὲς δὲν εἶχαν σαφῶς πρόθεσιν τὴν κριτικὴν παρουσίασιν τοῦ βιβλίου «Πλυμένα καὶ Ἄπλυτα». Εἶχαν σκοπὸ νὰ ἐνώσουν τὴ φωνὴ τους μὲ ἐκεῖνα πού σχολίασε «Ὁ Φιλελεύθερος». Ἡ προσφορὰ στὰ γράμματα ἑνὸς τόπου πρέπει νὰ προβάλλεται, τουλάχιστον καὶ γιὰ πασαδεϊνιστικὸν, ἓνα εἶδος ἐρεθισματος καὶ κινήσεως γιὰ τοὺς νεώτερος.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ

ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ «ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ»

Στις νέες εκδόσεις τώρα. Σήμερα θα παρουσιάσουμε το βιβλίο του Κύπρου Χρυσάνθη «Από την ιστορία της Κυπριακής Ιατρικής».

Άρκετά μεγάλο μέρος από το πλουσιότερο έργο του Κύπρου Χρυσάνθη είναι αφιερωμένο σε ιατρικά θέματα. Οι εργασίες του αυτές είναι δημοσιευμένες σε διάφορα έντυπα. Τώρα, με το βιβλίο «Από την ιστορία της Κυπριακής Ιατρικής», συγκέντρωσε δέκα εργασίες του, που έχουν εκλαϊκευμένο χαρακτήρα και μπορούν να προικαλέσουν το ενδιαφέρον σε περισσότερους αναγνώστες. Το ότι όλες αναφέρονται στην ιατρική στην Κύπρο, προκαλεί ξεχωριστό ενδιαφέρον.

Ο Κύπρος Χρυσάνθης, είναι ένας καθερωμένος συγγραφέας. Το γνώριμο ύφος και η τεχνική του σε συνδυασμό με την επιστημονική του κατάρτιση βοήθησαν ώστε τα κείμενα του τόμου να είναι λογοτεχνικού επιπέδου και — παράλληλα — να έχουν επιστημονική δεοντολογία.

Τα θέματα των εργασιών είναι ποικίλα. Από μεγάλες μορφές της ιατρικής, μέχρι τα ιατρικά θέματα της Μεσαιωνικής Κύπρου. Από τη ζωή των επιστημόνων μέχρι τα γραμματόσημα, τα φάρμακα ή τις ιατρικές δημοσιεύσεις του Νεοκλή Κυριαζή.

Τα θέματα αναπτύσσονται με συντομία και δεν κουράζουν τον αναγνώστη.

Το βιβλίο παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον στο είδος του και πλουτίζει τη βιβλιογραφία της ιατρικής θεματογραφίας.

Σε προσάρτημα του τόμου, δημοσιεύε-

ται η εργασία του Νίκου Παναγιώτου: «Κύπρος Χρυσάνθη, Βιβλιογραφία 4, Τά Ιατρικά 1940—1982». Ο Νίκος Παναγιώτου ασχολείται συστηματικά και με συναίσθηση ευθύνης με τη βιβλιογραφία. Όπως πάντα η εργασία του είναι διεξοδική και επιστημονική.

Στο προσάρτημα δημοσιεύεται κατατοπιστική εισαγωγή για τις ιατρικές εργασίες του Κύπρου Χρυσάνθη, βιβλιογραφία των κειμένων και εύρετήριο εφημερίδων και περιοδικών, όπου είναι δημοσιευμένα. Με το προσάρτημα, ο αναγνώστης μπορεί να ανατρέξει στις διάφορες πηγές, για να διαβάσει όποιες άλλες εργασίες του Χρυσάνθη θα ήθελε.

ΘΕΜΙΣ ΘΕΟΧΑΡΟΥΣ

(Ραδιόφωνο 3 Φλεβ. 1984)

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΣΥΝΑΓΛΙΑ ΕΘΝΙΚΟΥ ΩΔΕΙΟΥ

Είναι μερικά πράγματα που δημιουργούν τόσο έντονες, τόσο ζωντανές έντυπώσεις που νοιώθεις την ανάγκη να μη τις κρατήσεις μέσα σου μόνο για τον εαυτό σου, ζητάς να τις εξωτερικεύσεις, να τις δάλεις στο χαρτί, να τις άφισης να τις γνωρίσουν και άλλοι άνθρωποι.

Τέτοια έντύπωση μου δημιουργήθηκε φεύγοντας από τη Χριστουγεννιάτικη συναυλία του Έθνικου Ωδείου Κύπρου έφέτος στο θέατρο της Π.Α.Κ. Και δέν μιλώ μόνο για τη συγκίνηση, το δέος μπορώ να πω, που μου προκάλεσε η ώραία έκτάθεση τόσων θρησκευτικών δμνων, είναι και η διαπίστωση της καταπληκτικής εξέλιξης αυτού του συγκροτήματος που κάθε φορά παρουσιάζεται καλύτερο από κάθε πλευρά. Μια χορωδία κρίνεται πάντοτε όχι μόνο από την ακρίβεια της τονικότητας αλλά και από την

ἄρθρωση καὶ τὴν ἱκανότητα νὰ περιορίζη τὴν ἔνταση τῶν φωνῶν στὸ ψίθυρο χωρὶς νὰ ἀλλοιωνῇ τὴν διαυγεία τοῦ ἤχου καὶ τὴν ποιότητα τοῦ χρώματος.

Οἱ Ὀρθρσκευτικοὶ Ὕμνοι τῆς ἐκκλησίας μας ὅπως ἀποδόθησαν μουσικὰ ἀκριβεῖς καὶ ποιστικὰ ἐκλεπτυσμένοι, ἐδόνθησαν πραγματικὰ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀκροατηρίου καὶ τὴν ἐγέμισαν μὲ ὅλα ἐκεῖνα τὰ συναισθήματα ποὺ πρέπει νὰ διακατέχουν τὸν ἄνθρωπο αὐτὲς τὶς μέρες. Ἡ φῶνα ἐκτέλεση ποὺ δὲν εἶχε μῆσα τῆς τίποτε τὸ ἐπιδεικτικὸ ἄλλὰ μόνον τὴ Ὀρθρσκευτικὴ κατάνυξη γεμίζει λὲς τὴν αἴθουσα μὲ θυμίαμα ποὺ ἐνέθεινε ψηλὰ νὰ ὑμνήσῃ Αὐτὸν ποὺ κατέθεινε στὴ γῆ γιὰ νὰ σώσῃ τὸν κόσμον.

Φύλαξε ἡ Χορωδία ἕλο τὸν δυναμισμὸ τῆς γιὰ τὸ Ὁσατόριο τοῦ Χαίντελ Μεσσίας, καὶ τὸ Ἀλληλουῖα καὶ τὸ Δόξα σου Θεὲ ἦταν πράγματι ἕνα ξέσπασμα τῆς Ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς πὲ ὅλο του τὸ μεγαλεῖο γιὰ νὰ ὑμνήσῃ τὸν Κύριον.

Ὅμως κατάπληξη ἐπροκάλεσε ἡ ὀρχήστρα ποὺ παρουσιάστηκε τόσο πολὺ καλύτερη ἀπὸ ἄλλες φορές. Ἡ ἀκρίβεια τῆς τονικότητος, ἡ ἐναλλαγὴ τῶν χρωμάτων, ὁ δυναμισμὸς, ὁ συγχρονισμὸς μὲ τὴ Χορωδία ἢ τὰ σοῖι ποὺ πολὺ ὁμορφα καὶ ἐντεχνα τραγουῖδῃσε ἡ Αὔρα Σεάτη, ἡ πειθαρχία κάτω ἀπὸ τὴν μπαγέττα τοῦ Μαέστρου Ἀνδρου Νάταρ μᾶς ἔπεισε γιὰ μιὰ ἀκόμη φορά, πὺς ἔχει ἡ πατρίδα μας καὶ τὸ ἀνθρώπινο ὕλικὸ καὶ τὴν δύναμη γιὰ ἕνα ἀξιολόγο συγκρότημα καὶ εἶναι ἡ ἀδυναμία τῆς Πολιτείας νὰ κατανοήσῃ αὐτὴ τὴν μουσικὴ ἀνάγκη, ὥστε νὰ τὴν ἐνισχύσῃ οἰκονομικὰ νὰ ἐξελιχθῇ κάτω ἀπὸ εὐνοϊκότερες συνθηκῆς καὶ νὰ παρουσιάσῃ συχνότερα τέτοιες πολιτισμένες ἐκδηλώσεις.

Εὐχαριστῶ γιὰ τὴ φιλοξενία

Κ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

ΚΑΤΑΣΤΡΕΨΤΕ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΦΑΝΤΑΣΜΑ ΣΤΟ ΚΑΤΑΚΤΗΜΕΝΟ ΑΝΟΣΙΑ ΤΜΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Ἀκόμη ἕνα ΟΧΙ γιὰ τὴν
Τουρκικὴ Πρόκληση· κι
αὐτὸ πιδ ἀνυποχώρητο κι
ἀπὸ τὸ ΟΧΙ τοῦ 1940.

Πέτρος Χάρης, Νέα Ἐστία, Τεύχος 1354

Καὶ μίλησε κι εἶπεν ἕνας ἀνεπίσημος Ἕλληνας πικραμένος στὸν Ὀργανισμὸ τῶν Ἐνωμένων Ἐθνῶν· Κύριοι, τὴν ἱστορία μας τὴν ξέρετε, πολεμήσαμε μόνον τὸ Φασισμὸ, ὅταν σ' ἔβλε τὴν ἡπειρωτικὴ σχεδὸν Εὐρώπη κυματίσεν ὁ κεραυνὸβόλος ἀγκυλωτὸς Σταυρὸς τοῦ Χίτλερ κι ἐκεῖ σκοτώθηκε τὸ πιδ ἀνθεκτικὸν ἄνθος τῶν γενναίων μας παιδιῶν· ἔπειτα ξεσηκωθήκαμε ὅλοι μας σύσσωμοι τὸ Μάρτιο τοῦ 1942 καὶ εἴπομε ΟΧΙ στὴν ἐπιστράτευση τῶν Ναζιστῶν· ἔπειτα ἀνατινάξαμε τὸ Νοέμβριο τὴ γέφυρα στὸ Γοργοπόταμο γιὰ νὰ κερδίσετε τὴ μεγάλη μάχη στὴν Ἀφρική· δὲ στείλαμε οὔτε ἕνα μας στρατιώτη νὰ σᾶς πολεμήσῃ στὸ Ἀνατολικὸ μέτωπο· προτιμήσαμε νὰ πεθάνουμε χιλιάδες χιλιάδων ἄλλοι στὰ σπίτια μας ἀξιαπρεπεῖς πουλῶντας καὶ τὸ τελευταῖο κεμῆλιο κι ἄλλοι στὰ πεζοδρόμια ὅλοι ἀπὸ τὴν κατοχικὴ πείνα στὴν Ἀθήνα καὶ τὸν Πειραιᾶ καὶ ὅδεν καταδεχτήκαμε οὔτε ἕνα χαλίκι νὰ στρώσουμε στὰ Γερμανικὰ τους ἀεροδρόμια· πολεμήσαμε στὴν ἀντίσταση στὶς πόλεις καὶ τὰ βουνὰ κι ἐσεῖς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἀνεξαρτησίας μας προσπαθοῦσατε νὰ μᾶς ὑποδουλώσετε καὶ μᾶς δίνατε τὴν γεμάτη αἵματα ἐλευθερίαν μας κατὰ δόσεις· κι ὅταν τὰ ξένα συμφέροντα μαλινονταν ἀφήσατε μία κωμικὴ Κομμουνιστικὴ δικτατορία νὰ

βάλει στο γύψο τή Δημοκρατία στο γαλάζιο μας τόπο όπου είχε γεννηθεί τής ορθότερης στον Κόσμο Δημοκρατίας ο τέλειος υπογραμμός, έσεις όπου κάποτε ζούσατε φοβισμένοι στα τρομαγμένα τότε δάση σας. "Έπειτα, ενώ είμασταν σύμμαχοί σας δώσατε το δικαίωμα ίσως μ'α μ'ια άδιαφορία, χωρίς όπως έπρεπε να εκδηλωθεί κανένα σας υποχρεωτικό έμπόδιο σε μ'ια θάναυση επίθεση, σε μ'ια ένοπλη δειλία σ'ώρα Διαιρέσης και διχασμού τής πατρίδας και με νατοϊκά έπλα έμολογήσατε σχεδόν να κατακτηθεί το 40% του νησιού τής Άφροδίτης όπου θάρβαρες όρδές του Άττίλα σκότωσαν έν ψυχρῶ γέροντες και παιδιά και βίαζαν γυναίκες και με δόμβες Ναπάλμ θεράπευαν τους άσθενείς στα Νοσοκομεία με του Έρυθρού Σταυρού τα έμφανή του έμβλήματα και τους παραχωρήσατε την άσυλία να συλοϋν με τή βαρβαρική τους παρουσία τον άρχαιότατο πολιτισμό τής Κύπρου και τον υπερήφανο λαό της να λαφυραγωγούν, άφου υπερασπίστηκαν λίγοι τα πάτρια μονάχοι τους σχεδόν άοπλοι μέσα στη Σύγχυση τής δικτατορίας, διαιρεμένοι τόσο πού να ζητούν να σκοτώσουν τον Άρχοντα τής Δικαιοσύνης τους τον Έθνάρχη Μακάριο διακόσιες χιλιάδες κατατρεγμένο ψυχομέτρι πήραν τον πικρό δρόμο τής προσφυγιάς' χιλιάδες άγνοούμενοι να τους περιμένουν πονεμένες γυναίκες' ή πίκρα πετρωμένη για τής δικαιοσύνης την κάθε κακοποίηση. Κύριοι, ύστερα από έννέα χρόνια Τουρκικής κατοχής στο θόρειο μέρος τής Κύπρου, πέστε μας με ποίαν άκατανόμαστη άνοχη και ένοχη άνέχεστε να πετάει τις άποφάσεις σας στα σκουπίδια του ό Άττίλας; Πώς κα-

ταδέχεστε να ψηφίσματά σας να τα έμπαίξει με τόσο κυνισμό; Πώς επιτρέπετε και την τελευταία του την ανάιδεια να έποικίζει το νησί μέλος σας και να παραβαίνει κάθε όσιο και ιερό, κάθε δίκαιο και κάθε διεθνή διακήρυξη να πλάθει ένα κράτος φάντασμα στην άτιμωρησία του στηρηγμένος; Έως πότε θα δέχεστε τα θωμανικά ραπίσματα; Έως πότε ή Εύρώπη θα λησιμονάει το υπερήφανο ήθος της; Έως πότε θα δέχεστε το σφετεριστή να περιπαίζει την ήθινή των Έθνων και ν' άκρωτηριάζει με τόση άπρέπεια τή νήσο του παγκόσμιου Ζήωνα; Έάν παραφρονούν, περιορίστε την παραφροσύνη τους' σταματείστε έπιτέλους τελέσφορα έσεις οι μεγάλοι την άναίσχυτη αυτή σ' όλη την άνθρωπότητα Αθάδεια.

Κύριοι, μπορείτε να υπάρχουνε θταν έτσι θάνδαλα τα ψηφίσματά σας τα καταστρέφουν; Μπορείτε έτσι να υπάρξετε; Έμεις ντρεπόμαστε, δέν υπάρχει λοιπόν πουθενά άλλοϋ ή ντροπή; Κάθηκε ή σωφροσύνη; Άποδειξτε λοιπόν έμπρακτα πώς δέν καταστράφηκε στα έθνη κάθε φιλία και κατανόηση' άποδειξτε στο τέλος πώς όσο και να ναι σκοτεινές οι μέρες μας σήμερα στον πλανήτη μας πώς ό άνθρωπισμός και ή δικαιοσύνη και του μέτρου ή καθαρή άρμονία δέν είναι μ'ια άχρηστη και περυστή πολυτέλεια.

Θεσσαλονίκη

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

ΠΡΟΒΟΛΗ ΣΤΗ ΡΟΥΜΑΝΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Η έγκριτη έβδομαδιαία έπιθεώρηση πολιτιστικού και πνευματικού πολιτισμού CRONICA (άρχισυντάκτης Ίδν Τσαράνου, βοηθός άρχισυντάκτης Στέφαν Όπρεα και υπεύθυνος στήλης Άλ. Πάσκου), πού

ἐκδίδεται στο *Ίασι* — γνωστό κέντρο πολιτισμού και στοχασμού και του νεοελληνικού διαφωτισμού —, δημοσίευσε στο τεύχος 38, στίς 23 Σεπτεμβρίου 1983, ποιήματα διακεκριμένων σύγχρονων κυπρίων ποιητών, όπως: Κύπρου Χρυσάνθη, Μιχάλη Πασιαρδή, Έλένης Κυριάκου, Μιχαλάκη Μαραθεύτη. Τις μεταφράσεις υπογράφει ο Άνδρέας Ράδος, ύφηγητής στο Πανεπιστήμιο «Αλ. Ι. Κούζα» του Ίασιού. Η παρούσα επιθεώρηση έχει δημοσιεύσει και άλλοτε έργα κυπρίων λογοτεχνών.

Επίσης σημειώνουμε πώς, και με την ευκαιρία της εθνικής γιορτής της πολυδασαυσιμένης Κύπρου, υπό την αιγίδα του Φροντιστηρίου των Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου μας, στίς 1 Οκτωβρίου 1983, οργανώθηκε θραδιά αφιερωμένη στην κυπριακή ποίηση. Μετά από ένα συνοπτικό πρόλογο για την κυπριακή λογοτεχνία γενικά που τον εκφώνησε ο υπογεγραμμένος, γνωστοί ήθοιοι του θεάτρου: Κάρμεν Μιπάρμπου, Μίρτσα Φλορίν, Πετρίνα Τσιουμποτάρου διάβασαν ποιήματα των: Θ. Πιερίδη, Κώστα Μό, ντη, Κύπρου Χρυσάνθη, Γλ. Αλιθέρη, Άχ. Πυλιώτη, Μιχ. Πασιαρδή, Δημ. Ποταμίτη, Κ. Κλεάνθου, Μιχαλάκη Μαραθεύτη, Δώρου Λούζου, σε μετάφραση που έκαναν οι: Άνδρέας Ράδος και Λεονίντα Μανίου. Η εκδήλωση στην οποία παραβρέθηκαν γνωστοί άνθρωποι των γραμμάτων και τεχνών, πανεπιστημιακοί, φοιτητές Ρουμάνοι (καθώς και φοιτητές της Κύπρου και Ελλάδας που σπουδάζουν στη Ρουμανία), οργανώθηκε στο Μουσείο του Έθνικού Θεάτρου «Βασίλε Άλεξανδρί», όπου έχουν οργανωθεί και άλλοτε παρόμοιες εκδηλώσεις.

Τό ενδιαφέρον του ρουμανικού κοινού για τον κυπριακό και ελληνικό πολι-

τισμό είναι δικαιολογημένο. Άλλωστε, σ' αυτόν τον τόσο πολυτάραχο και άσταθό αιώνα μας, ή τέχνη και ο πολιτισμός παραμένουν γέφυρα προσέγγισης των ανθρώπων και των λαών.

Εμείς δέν θα ποθούσαμε, παρά τά άριμόδια έργα και οι φορείς της Κυπριακής Πολιτείας, καθώς και οι ίδιοι οι λογοτέχνες, γενικά οι άνθρωποι των γραμμάτων και τεχνών της Κύπρου, να μάς βοηθήσουν συγκεκριμένα και πρακτικά τουλάχιστον τώρα σ' αυτήν την τόσο κρίσιμη και τεταμένη πολιτική κατάσταση για την ίδια την ύπαρξη της Κύπρου, να μάς βοηθήσουν πρακτικά και συγκεκριμένα με ότι μπορούνε και όπως μπορούνε για την πιο οργανωμένη προβολή και εκλαΐτευση του κυπριακού πολιτισμού και της ίδιας της Κύπρου στο έξωτερικό. Τις ενέργειες μας και τη δραστηριότητά μας την γνωρίζουν ή Κυπριακή Πρεσβεία στην Αθήνα, τά διάφορα λογοτεχνικά σωματεία και άρκετοι λογοτέχνες της Κύπρου, άλλοι φορείς και τό ίδιο τό Ύπουργείο Παιδείας (Διεύθυνση Σχέσεων).

Η ταχυδρομική διεύθυνση είναι: ANDREAS RADOS, SEMINAR DE NEOGREACA, UNIVERSITATEA "AL. I. CUZA", STR. 23 AUGUST II 6600 — IASI ROMANIA ή: ANDREAS RADOS, BD. INDEPENDENTEI 31, (BLOC C—4), 1—2, 6600 — IASI, ROMANIA.

Ίασι Ρουμανία, 11.12.1983

ΑΝΔΡΕΑΣ ΡΑΔΟΣ

Ύφηγητής Πανεπιστημίου

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Σπ. Μ. Θεοτόκη, Τα Νεανικά Χρόνια του Κωνσταντίνου Θεοτόκη. Βιογραφία. Εκδόσεις Πρόσπερος. Αθήνα, 1983. Σελ. 77.

Το μικρό αυτό βιβλίο είναι μια ατέλειωτη βιογραφία του μυθιστοριογράφου Κωνσταντίνου Θεοτόκη, που την έγραψε ο αδελφός του Σπυρίδων το 1928, πέντε χρόνια μετά το θάνατο του Κωνσταντίνου. Το χειρόγραφο έμεινε ανέκδοτο στο αρχείο του Σπυρίδωνος Θεοτόκη (που πέθανε το 1940), ως τώρα που εκδίδεται για πρώτη φορά με καλή εισαγωγή και επιμέλεια του Τάσου Κόρφη. Δυστυχώς όμως η βιογραφία αυτή όπως παρουσιάζεται σήμερα καλύπτει μόνο το πρώτο μέρος της ζωής του Κωνσταντίνου Θεοτόκη, τα νεανικά του χρόνια, και δεν ασχολείται με το τελευταίο και σπουδαιότερο μέρος της ζωής του, δηλαδή με τον καιρό που δημιούργησε όλα τα λογοτεχνικά έργα του. Φαίνεται πως για άγνωστους λόγους δεν μπόρεσε ή δεν θέλησε ο βιογράφος να τελειώσει την εξιστόρηση της ζωής του αδελφού του. Πιέσεις ίσως από συγγενείς και φίλους του επέβαλαν να μη την ολοκληρώσει και να μη τη δημοσιεύσει όσο ζούσε.

Είναι μεγάλη απώλεια για τα νεοελληνικά γράμματα που ο Σπυρίδων Θεοτόκης δεν μπόρεσε να μας αφήσει συμπληρωμένη τη βιογραφία του Κωνσταντίνου Θεοτόκη. Γιατί και παρατήρηση οξύτατη είχε ο Σπυρίδων, και αμεροληψία και αντικειμενικότητα σημαντική, και λόγο διαυγή, ωραία διατυπωμένα, και κρίση καθαρή και δυνατή, ώστε, αν συμπλήρωνε τη βιογραφία του αδελφού του, θα μας βοηθούσε πολύ στην ορθή αποτίμηση των πραγματικών αιτίων που έκαναν τον Κωνσταντίνο να γράφει όπως και ό,τι έγραφε. Χαρακτηριστικά επεισόδια από τη νεανική ζωή του Κωνσταντίνου μας αποκαλύπτουν μια δυνατή και άξια προσωπικότητα, ιδιότητα και ιδιότροπη, με μεγάλα πνευματικά χαρίσματα και με ζωη-

ρά ενδόσημα εκπληκτικής δημιουργικότητας. Αν η βιογραφία συνεχιζόταν κανονικά μέχρι το θάνατό του, σίγουρα θα ανάφερε γεγονότα και καταστάσεις, αίτια και αιτιατά, πρόσωπα και πράγματα που συνδέονταν κατά κάποιο τρόπο με τη συγγραφή των διαφόρων μυθιστορημάτων του, και που γενικά να διαφώτιζαν τη λογοτεχνική παραγωγή του.

Γράφει ο Σπυρίδων Θεοτόκης στη σύντομη εισαγωγή του: «Προσπάθησα να φανώ αμερόληπτος και ανεπηρέαστος, για όσο ήταν δυνατό, εις όλα τα περιστατικά της ζωής του, και αναλύοντας το έργο του, να ψυχαναλύσω και τον ίδιο, γνωρίζοντας καλά πρόσωπα και πράγματα». Και λίγο πιο κάτω: «Εκείνο που εγώ ανάλυσα είναι η ψυχή του συγγραφέα, τα ελατήρια που τον ανάγκασαν να γράφει τα τελευταία μεγάλα του έργα, και περιγράφω όσο μπόρεσα ζωντανότερα την ιδιωτική του ζωή, τη σταδιοδρομία του, τις κοινωνικές του σχέσεις και, με μέτρο, τα πάθη και τους έρωτές του, τις φιλίες, και εν γένει τον άνθρωπο με τις μεγάλες αρετές, με τις ανθρώπινες αδυναμίες».

Πόσο πραγματικά πολυτιμότερο θα ήταν το βιβλίο αυτό του Σπυρίδωνος Θεοτόκη αν μας παρουσίαζε πλήρη την ιδιωτική ζωή του Κωνσταντίνου Θεοτόκη, τη σταδιοδρομία του, τις κοινωνικές σχέσεις του, κλπ. μέχρι το θάνατό του! Τότε αληθινά θα βλέπαμε «τις μεγάλες αρετές» αλλά και τις «ανθρώπινες αδυναμίες» του λαμπρού συγγραφέα των «Σκλάβων στα δεσμά τους», και θα μπορούσαμε να εχτιμήσουμε και να ερμηνεύσουμε καλύτερα το έργο του. Αλλά και έτσι όπως είναι, μισοτελειωμένο, αποτελεί πολύ βοηθητική πηγή το μικρό αυτό βιβλίο για τη ζωή του Κ. Θεοτόκη.

ΚΩΣΤΑΣ Μ. ΠΡΟΥΣΗΣ

Παυτελή Πρεβελάκη: «Η Οδύσσεια του Καζαντζάκη», Αθήνα, 1983.

Η πλατιά και σε βάθος γνώση ενός κειμένου σε συνδυασμό με την ιστορία της εποχής και του δημιουργού δίνουν συχνά τη δύναμη για συγγραφή ενός περιεκτικού, γεμάτου θαρύτητα κειμένου, που 'τα λέει όλα μέσα στη συνομία του. Έτσι πρέπει ν' αντικrustεί η ομιλία του Παυτελή Πρεβελάκη, που εκφωνήθηκε σε εορταστική συνεδρία της Ακαδημίας Αθηνών (15 Φεβρουαρίου 1983) για τον Νίκο Καζαντζάκη και δημοσιεύτηκε στα «Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών» τόμος 58 (1983) με τίτλο «Η Οδύσσεια του Καζαντζάκη».

Ο Πρεβελάκης θεωρεί την «Οδύσσεια» του Καζαντζάκη (33.333 δεκαεφτασύλλαβους στίχους, χωρισμένη σε 14 ραψωδίες) ως την πνευματική Οδύσσεια του ποιητή από τη μια και το έπος «Οδύσσεια» από την άλλη. Στηρίζει την άποψη του αυτή σε έρευνα της πρώτης περιόδου του βίου του ποιητή ως το 1938, κατά το οποίο είχε εκδοθεί το έπος. Προς τούτο, εκτός από τα βιογραφικά, ο συγγραφέας εξετάζει την «αυτοπαιδεία» του ποιητή (όπως την αποκαλεί) με τις τρεις πηγές στοχασμού του Καζαντζάκη τον Φρειδερίκο Νίτσε, που του παραχώρησε το μηδενιστικό πνεύμα, τον Ανρί Μπερξόν, που τον έπρωξε να γίνει σωτήρας του Θεού και του έδωσε το όραμα του Αγωνιζόμενου Θεού, και τον Ουίλλιαμ Τζαίλμς, που του δίδαξε τη βιταλιστική στάση, την οποία προσωποποίησε αργότερα ο συγγραφέας στον τύπο του Αλέξη Ζορμπά.

Για να καθοριστεί σφαιρικά η πνευματική εξέλιξη και η κατά καιρούς στάση του ποιητή, ο Πρεβελάκης εξετάζει διάφορα συμβόλанта όπως τη γνωριμία Κα-

ζαντζάκη και Σικελιανού, την περίοδο 1916—18, που έχει εμπνεύσει το Θέατρο, κάποια ταξίδια του ποιητή για να τονίσει την κρίσιμη περίοδο 1922—1924 κατά την οποία επηρεάζεται από το δουδισμό και γράφει την τραγωδία «Βούδας». Την ίδια εποχή μελετά βαθιά τον κομμουνισμό, συνθέτει την «Ασκητική» και προβληματίζεται γύρω στον Άγιο της Αισόλης. Χριστός, Βούδας, Λένιν οι τρεις προφήτες του ποιητή. Μετά τις πιο πάνω πνευματικές περιδιδάσεις, ο Καζαντζάκης στα τέλη του 1924 και το 1925 στην πατρίδα του στο Ηράκλειο καταστρώνει το σχέδιο της «Οδύσσειας» και συγγράφει τις πρώτες ραψωδίες. Τις άλλες ραψωδίες με διάφορες αναμορφώσεις τις έγραψε στα κατοπινά χρόνια, ως τον Μάη του 1938, αφού στο μεταξύ ταξίδεψε πολύ, ιδίως στη Σοβιετική Ένωση. Ο Πρεβελάκης γράφει πως η πρώτη γραφή τελείωσε τον Σεπτέμβριο του 1927 ακολουθήσανε έξη αναμορφώσεις του κειμένου σε έντεκα χρόνια. «Το ποίημα συνυφάνθηκε με τα γεγονότα της ζωής του Καζαντζάκη και επηρεάστηκε από την εξέλιξη του στοχασμού του». Αυτό τονίζει πάλιν ο Πρεβελάκης και αυτό απόδειξε με την έρευνά του.

Στο κείμενο αυτό του Πρεβελάκη εξηγείται και η αντίδραση του ελληνικού κοινού στο μακρόπιννο αυτό ποίημα. Απλούστατα, λέει ο κριτικός, το έργο ανήκει σ' ένα ξένο χρόνο, είναι ο ήρωας Έλληνας αλλά ο εκπρόσωπος ενός γερασμένου κόσμου, του δυτικού κόσμου.

Μετά την εξέταση της «Οδύσσειας» ο Πρεβελάκης κοιτάζει τη μεταστροφή του ποιητή στα επόμενα χρόνια με τη μορφή επίμετρου, αλλά σε συνδυασμό ή αντιπαράθεση με το έπος αυτό, που ο ίδιος ο ποιητής του το αποκαλεί το 1940 'Όμπρα, δηλ. Έργο, αντίθετα με τα άλλα

του βιβλίου που τον χαρακτηρίζει. Πάρεργα.

Απλό και σαφές το κείμενο αυτό του Πρεβελάκη, χωρισμένο σε μικρά κεφάλαια, έτσι που να νοιώθεις αδιάστα την εξέλιξη της σκέψης του, δεν σε πελαγοδρομεί αλλά σε σταματά σε καίρια μέρη με τα σχετικά υποστηρικτικά. Ταυτόχρονα έχει και μια ποικιλία στις πληροφορίες, στους χαρακτηρισμούς. Θέλγει με τη ζωντάνια του.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Α χ ι λ λ έ α Λυμπουρίδη:
«Η Θέμις επί Αγγλοκρατίας στην Κύπρο»,
Λευκωσία, 1983.

Ένα είδος σχεδόν σπάνιο στα εκδοτικά χρονικά της Κύπρου έρχεται να καλύψει το βιβλίο «Η Θέμις επί Άγγλοκρατίας στην Κύπρο» τού Αχ.λ. Λυμπουρίδη.

Στην έκδοση αυτή προτάσσεται Προλογικό Σημείωμα από τον κ. Κρίτωνα Τορναρίτη, Γενικό Εισαγγελέα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Αναφέρει ανάμεσα σε άλλα ο κ. Τορναρίτης: «Μια σημαντική πτυχή της εσωτερικής ιστορίας ενός τόπου είναι και η περιγραφή της καθημερινής ζωής, όπως αυτή αντανακλάται από υποθέσεις ενώπιον δικαστηρίων, γιατί εκεί παρελαύνουν όλες οι εκφάνσεις της ζωής. Βιβλία που ασχολούνται με την περιγραφή της καθημερινής ζωής, όπως αυτή αντανακλάται από υποθέσεις ενώπιον δικαστηρίων, γιατί εκεί παρελαύνουν όλες οι εκφάνσεις της ζωής. Βιβλία που ασχολούνται με την περιγραφή αυτή δεν είναι σπάνια σ' άλλες γώρες. Στην Αγγλία, Γαλλία και Ελλάδα, όπως και σ' άλλες Ευρωπαϊκές χώρες εκδίδονται σε ξεχωριστούς τόμους, όχι μόνο σειρές των παλαιότερων δικαστικών υποθέσεων, αλλά

και χωριστοί τόμοι, στους οποίους περιγράφεται το πνεύμα που επεδείχθη σε δικαστικούς αγώνες».

Ο Αχ.λ. Λυμπουρίδης δίνει στο βιβλίο του λεπτομέρειες από τα πρακτικά επτά δικαστικών υποθέσεων, που εκδικάστηκαν στην Κύπρο. Όλα με εξαιρετικό ενδιαφέρον, τόσο από άποψη καθαρά δικαστική μα πιο πολύ (κι αυτό αποτελεί πλεονέκτημα για την προσφορά του συγγραφέα) από πλευράς τέτοιας, που φέγγει άπλετο φως στην κοινωνική ζωή του Κυπριακού λαού από τη στιγμή, σχεδόν, της άφιξης των Άγγλων στην Κύπρο, που πήραν τη θέση των Τούρκων ασενατάδων.

Ο τρόπος ζωής των Ελλήνων και Τούρκων της Κύπρου, οι αναδράσεις των Ελλήνων ενάντια στους νέους κατακτητές, η έναρξη μιας πολιτικής οργάνωσης του λαού, οι διαμάχες του για τα πολιτικά, θρησκευτικά και εθνικά ζητήματα του τόπου και τόσα άλλα ζωτικά θέματα της ποικίλης ζωής του εφάπτονται στις επτά δικαστικές υποθέσεις που παρουσιάζει στο βιβλίο του ο Αχ.λ. Λυμπουρίδης.

Ωστόσο, οι υποθέσεις αυτές δεν δίνονται ξερά σαν διάλογος δικαστού και διάδικων, αλλά με τις πληροφορίες και την ερευνητική συμβολή του Λυμπουρίδη δέγονται σε πολύ ενδιαφέρουσες και διαφωτιστικές αφηγήσεις, με προεκτάσεις υπεύθυνης κοινωνικής πληροφόρησης και ιστορικής τοποθέτησης.

Παράλληλα, το κείμενο πλαισιώνουν χαρακτηριστικές και πολλές φορές, δυσέυρετες φωτογραφίες περασμένων εποχών, που συμπληρώνουν τον προορισμό του βιβλίου.

Η αφήγηση του Λυμπουρίδη είναι λιτή, γραμμική σε αρκετά κατανοητή δημοτική γλώσσα. Το ύφος ευχάριστο, που διαγθίζεται με πολλή χιούμορ.

Το βιβλίο αυτό του Αχιλ. Λυμπουρίδη αποτελεί μια αξιόλογη προσφορά στα δικαιοδικά χρονικά της Κύπρου και, συνάμα μια σοβαρή συμβολή στην παρουσίαση διαφόρων ιστορικών περιόδων της Κύπρου, σχεδόν ξεχασμένων.

Δε θάταν, ίσως υπερβολή αν έλεγα πως μια ακόμα έκδοση του συγγραφέα με νέες δικαιοδικές υποθέσεις θα έχυνε ενεργητικά περισσότερο φως, που, τόση ανάγκη του έχουν οι σημερινοί, προπαντός οι νέοι. Για να γνωρίσουν καλύτερα ή για πρώτη φορά ενδιαφέροντα ιστορικά στιγμιότυπα αυτού του δύσμοιρου τόπου, μέσα στον οποίο γεννηθήκανε και ζήσανε οι παππούδες και οι πατέρες τους.

ΙΑΚ. ΚΥΘΡΕΩΤΗΣ

Λ ε ο ν τ ί ο υ Χ α τ ζ η κ ώ σ τ α : 'Αποπροσανατολισμοί, Λευκωσία 1983.

Συμφωνούμε απόλυτα με τις διαπιστώσεις του άργυμανδρίτη Λεόντιου Χατζηκώστα, που έκφράζει έμμετρα, χωρίς γλυκασμούς και παράδοξες τάχα πρωτοτυπίες των νεωτερικτών σχολών, στην συλλογή του «'Αποπροσανατολισμοί». Δέν έχει σημασία για την κριτική αν ο ποιητής ύπονοι το άλφα ή θήτα πρόσωπο. Αυτό είναι υπόθεση δική του. Δέν λογαριάζεται ή πηγή ή το έρέθισμα που ξύπνησε την έμπνευση στον ποιητή. Λογαριάζεται ή πιστοποίηση του συμπάντος που έχει καθολικότητα. Βέβαια, την πικρή κυπριακή πραγματικότητα κοιτάζει ο ποιητής και την έλέγχει με το φραγγέλιο του στίχου. 'Αλλά — επαναλαμβάνεται — ή καθολική επένταση των απόψεων εκτιμάται ιδιαίτερα. "Αν σε μερικά σημεία αυτό που ύπονοιται ως έρέθισμα δέν σε θρίσκει απόλυτα σύμφωνο, δέν έχει σημασία. Δυναούσε ναχεις την άποψή σου για

πρόσωπα κι' επεισόδια, αλλά ταυτόχρονα όφείλεις να εκτιμάς την ήθική στάση του άλλου, στην περίπτωση μας του ποιητή.

'Η ιστορία μας, ιδίως ή αρχαία, αλλά και σύγχρονα γεγονότα ή τοπικά επεισόδια της Κύπρου, δίνουν τα θέματα στον Λεόντιο Χατζηκώστα. Με στίχο άστόλιστο, με σαφή έκφραση καταφέρει τα χτυπήματά του για να καταλήξει κάθε φορά στο φοβερό έπιμύθιο, το όποιο μάλιστα προεκτείνει την αλήθεια του σ' εύρεία και έξωκυπριακή κλίμακα. Π.χ. στο ποίημα «Αντι-ήρωες» μνημονεύεται ή δοκιμή νεαρών να άνατινάξουν τις προτομές των ήρώων του Λιοπετρίου με κατάληξη τα έξης:

Μά είναι φυσικό.

Οί ήρωες

σά μπουνε στο ντουλάπι

τή θέση τους

παίρνουν — μεμιάς

οί αντι-ήρωες.

Αυτό δέν γίνεται παντού;

Βέβαια, ο ποιητής θεολόγος και ρασοφόρος δέν λησιμονά τις άναφορές στον Χριστό, αλλά πάντοτε στην κοινωνική σημασία του θεανθρώπου και όταν πρέπει. Τα θέματα έχουν κοινωνικό χαρακτήρα: ο έξαγροασμός με το χρυσάφι, ή μεταβολή του ανθρώπου σε χοίρους, ή καταδίκη για την περιφρόνηση του νοήματος, που έχει για μās το '21 ή... είδωλολατρία των ήγεμόνων, ή κατασχύνη μας το '74 που μās άπόδειξε Γρανυλλούς, οί καταδίκες των άγωνιστών, ή τυραννία των κατ' εύφημισμών δημοκρατιών, ή συμμαχία μας με τον διόβολο για κατάκτηση της έξουσίας, ή επανάπαυσή μας πάνω στις δάφνες, ή περιφρόνηση σά γερατειά, ή ήθική χρεωκοπία της πολιτικής και άλλα και άλλα.

Είν' αλήθεια πώς διαθέτει τολμηρό-

τητα ὁ ποιητὴς Χατζηκώστας, πὺν πρέπει αὐτὸ γὰ ἐκτιμᾶται καὶ στὴν περίπτωσι διαφωνίας στὴν ἐρμηνεία μερικῶν γεγονότων, τὰ ὅποια τοῦ ἔδωσαν τὸ ἐρέθισμα.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Κώστας Βασιλείου: Pietà, Λευκωσία 1983.

Πολὺ δηκτικὴ ἢ σάτιρα τοῦ Κώστα Βασιλείου στὴν ποιητικὴ του συλλογὴ "Pietà". Εἶναι μιὰ σάτιρα πὺν χτυπᾶ τοπικὰ τῆς Κύπρου γεγονότα καὶ καταστάσεις, πὺν ἔχουν ὅμως τὰ ὁμοιά τους παντοῦ, λίγο πολὺ, καὶ συνεπῶς ὁ λόγος τοῦ κύπριου ποιητῆ ἐπεκτείνεται σὲ διεθνεῖς κλίμακα. Ἀλλὰ καὶ διεθνεῖς καταστάσεις ἀποτελοῦν στόχο τῆς δηκτικῆς πέννας τοῦ Βασιλείου.

Ἐνας εἶδος λυρικοῦ διαλόγου χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὸν ποιητὴ — καὶ τοῦτο εἶναι ἡ πρωτοτυπία του. Δύο πρόσωπα Ριμάχο καὶ Ριμαχὸ καὶ ἡ Ριμαχόνα ἀποτελοῦν τὰ πρόσωπα τοῦ διαλόγου. Ὁ Ριμάχο καὶ Ριμαχὸ εἶναι δυὸ ἀντίθετες προσωπικότητες, θέσεις καὶ χαρακτήρες. Ἡ Ριμαχόνα εἶναι ὁ Ἐλεγχος. Βασικὰ τὰ ὀνόματα αὐτὰ κληρονομηθήκαν ἀπὸ τὸν Ριμάχο τοῦ Παντελῆ Μηχανικοῦ καὶ θυμίζουν τὴ «ρίμα». Ἀλλὰ ὁ Βασιλείου μὲ τὴ ἰσοθῆεια τοῦ τόνου δημιουργεῖ σὲ τὴν ἀνταθετικὴ δράση τῶν δύο αὐτῶν. Ἡ Ριμαχόνα ὡς ἔλεγχος (πίστη, συνείδηση, κριτικὴ) εἶναι ἐπιτόνημά του.

Μὲ ἀπλές, καθημερινές, καὶ ἰδιωματικὲς μάλιστα, ἐκφράσεις ὁ ποιητὴς κάνει τὸν δηκτικὸ ἔλεγχό του, χωρὶς φόβο ἢ προκατάληψη. Ἀκόμα καὶ χυδαῖο λεξιλόγιο χρησιμοποιεῖ γιὰ νὰ δώσει μιὰν ἐντονὴ παραστατικὴ σὲ μερικὲς θέσεις του. Ὅμως τοῦτο δὲν σ' ἐνοχλεῖ, γιατί ἔρχεται μὲ φυσικότητα σὰν ξέσπασμα πιά

θυμοῦ ἢ καταδικαστικῆς περιφρόνησης.

Ἀσφαλῶς ἀνάμεσα στὰ ἐνδιαφέροντά του ἔχει τὴ θέση τῆς κι' ἡ ποίηση. Τὸ ποίημα «Ἡ δοκιμασία τῆς φωτιᾶς» μιλά γιὰ τὴ σκληρὴ δοκιμασία τοῦ ἔξιου ποιητῆ νὰ καίει τὰ περιττὰ στὶς ποιητικὲς του συνθέσεις. Ἀκόμα θυμᾶται καὶ τὰ δραβεῖα, τοὺς πολεμιστὲς ποιητὲς, πάντοτε μὲ τὸ μάτι τοῦ εἰρώνα, πὺν χτυπᾶ τὰ λάθη.

Μιὰ δευτέρη ἐνόητα μὲ τίτλο «Ὁ θάνατος τοῦ Ριμάχο» ὁ Βασιλείου ἀσχολεῖται μὲ τὴν κατακραυρῶση τῆς ἀπάνθρωπης συμπεριφορᾶς σωμάτων καὶ ἀτόμων γιὰ τὸν ποιητὴ Παντελῆ Μηχανικό, τὸν ὅποιο σ' ἔνα ποίημα ἀναφέρει μὲ τὸ ψευδώνυμό του «Παῦλος Τελώνης», πὺν χρησιμοποιεῖ στὴν «Πνευματικὴ Κύπρο». Ἡ σειρά αὐτὴ κινεῖται μέσα στὰ ἔδια μέτρα καὶ τοὺς τρόπους τῆς πρώτης ἐνόητας μὲ τὸ πολὺ συγκινητικὸ ποίημα «Ἀνάληψη» στὸ ὅποιο δικαιώνει τὸν πρόωρα χαμμένο ποιητὴ.

Γενικὰ ἡ ποίηση τοῦ Βασιλείου στὴν "Pietà" καὶ ἦθος ἔχει καὶ πρωτοτυπία χωρὶς τίς ἀκαταλαδίστικες ἐκζητήσεις τῶν νεωτερικῶν σχολῶν.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Τάσου Ἀριστοκλέους: Παρμενίωνος Περιπέτειες, Κύπρος 1983.

Ἡ εὐθυμὴ νότα, κι' ἔταν ἀκόμα δὲν ἐνδιαφέρεται σαφῶς γιὰ σάτιρα καταστάσεων, εὐχαριστεῖ, περαστικὰ θέβαια, ἀλλὰ καμμιά φορὰ μέσα στὴν εὐθυμὴ διάθεση μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν καὶ μηνύματα. Μάλιστα ἔταν ἔρχονται μόνον τους χωρὶς ἐπιδίωξη τοῦ συγγραφέα (πράγμα πὺν φαίνεται ἀπὸ πρώτη ματιὰ) αὐτὰ τὰ μηνύματα λειτουργοῦν πιδ καλὰ μὲ τρόπο, ἄς τὸν ποῦμε, ἀνεπαίσθητο ἀφοῦ δὲν θὰ σὲ προβληματίσουν μὲ βαρεῖες ἀπαιτήσεις.

Ἀντιλαμβάνεται εὐκόλα πὺν στὰ εὐθυ-

μα διηγήματα αρ. 2 του Τάσσου Ἀριστοκλέους που ἔχουν τίτλο «Παρμενίωνος Περιπέτειες» ἀπὸ τ' ὄνομα τοῦ πρωταγωνιστῆ, ἐκτός ἀπὸ τῆ γρήγορη εὐθυμη νότα δὲν λείπουν κάποια μὴνύματα. Τὸ στυλ τοῦ συγγραφέα δὲν ἔλλαξε κι' ἄς εἶναι ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς δομῆς πρὸ στέρεο αὐτό τοῦ αρ. 2 παρὰ ἐκείνο τοῦ πρώτου τὸ 1978. Ἐξακολουθεῖ ἡ «κοπέλλα» ν' ἀποτελεῖ τὸ βασικὸ μοτίβο, ἀλλὰ ὁ συγγραφέας προχώρησε καὶ σὲ ἄλλα θέματα, πού προσφέρονται στὴν εὐθυμη πέννα.

Πρέπει ὑδιὰτερα νὰ ἐκτιμηθεῖ ἡ δουλειὰ αὐτῆ τοῦ Ἀριστοκλέους. Τὸ εὐθυμογράφημα καὶ χρειάζεται καὶ μᾶς λείπει. Ἄλλστε ἡ ἡφμερῖδα, ἰδίως μὲ τὴ μορφή τοῦ χρονογραφήματος, τὸ εὐνοῦσε. Σήμερα πολὺ λιγώτερο ἢ τὸ χρησιμοποιεῖ μὲ μιὰν ἄλλη μορφή σὰν π.χ. τίς τμηπιές, σύντομα εὐθυμα σχόλια.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΙΑΝΘΗΣ

Πέτρος Χάρη : «Ρεμβασμός στὸ Χάρτη», Ἀθήνα, 1982.

Τὸ ἀξιόλογο διήγημα διαθέτει ἄρτια δομὴ καὶ ἀξιόλογη δράση. Βασικὸ τὸ διαθρωτικὸ στοιχεῖο, ἀλλ' ἡ ψυχολογικὴ ὑπόσταση τῶν ἡρώων συγκινεῖ καὶ ὑποβάλλει τὸν ἀναγνώστη. Ἡ εἴσοδος καὶ ἡ δειξοδυσία τοῦ συγγραφέα στὸν ἐσωτερικὸ χῶρο τοῦ ἀνθρώπου φέρνει στὴν ἐπιφάνεια τίς γενεσιουργικὲς δυνάμεις τῶν γεγονότων. Ἔτσι «τὰ πείρατα τῆς ψυχῆς», ὁ δυσπρόσιτος κόσμος τῆς, γιὰ νὰ φανερωθοῦν προϋποθέτουν ὄντως ἄξιο λογοτέχνη.

Οἱ ἀνωτέρω νύξεις, ἐλάχιστες ἐμπειρίες, ἀπὸ τίς πολλὲς πού εἶχα διαβάζοντας τὰ λαμπρὰ διηγήματα: «ΡΕΜΒΑΣΜΟΣ ΣΤΟ ΧΑΡΤΗ» τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Πέτρου Χάρη, ἐκδόσεις «Ἐστίας», σελ. 160, Ἀθήνα, μὲ ἐξώφυλλο τοῦ Σπύρου Βασιλείου, στὴν ἀνεπανάληπτη σειρά ἐ-

κλεκτῶν ἔργων τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας.

Τὰ διηγήματα «Ρεμβασμός στὸ Χάρτη» εἶναι ἓνα καινούργιο κεφάλαιο τῆς νεοελληνικῆς μας γραμματείας. Χῶρος τους ἡ χώρα μας, ὁ περήφανος καὶ θαυνοσμενὸς τόπος μας. Χρόνος, πού σαρκῶνται τὰ γεγονότα, ἡ προπολεμικὴ καὶ ἡ σύγχρονη ἐποχὴ. Ἡρώες τους οἱ Ἕλληνες, οἱ αἰῶνες καὶ καλωσῆγοι Ρωμαῖοι. Κι' ὅλα αὐτὰ διψασμένα γιὰ ποιητικὴ ζωὴ καὶ πραγματικὴ δημιουργία, πού ἐδράζεται στὴν ἀκλόνητη πίστη τῶν διαχρονικῶν ἀξιών. Ἡ πίστη αὐτὴ κράτησε ὀρθία τὴ φυλὴ μας χιλιετηρίδες ὀλόκληρες!

Οἱ ἄνθρωποι στὰ διηγήματα τοῦ Πέτρου Χάρη εἶναι «εἰκὰνὰ παιδιὰ», δραστήρια καὶ γόνιμα. Κινοῦνται στέρεα, ἄνετα καὶ πολλὲς φορές ἐθιμικά. Ἐντονος ὁ μεσογειαικὸς τους χαρακτήρας. Φιλότιμος καὶ εὐγενικός, μὲ δυσσεύρετη ἀνθρωπιά, ὁ Ἕλληνας. Γενικὰ ὁ ψυχικὸς του κόσμος κερδίζει τὸν ἀναγνώστη καὶ τὸν εὐχαριστεῖ. Τὸ μάτι του ἐξυπνο καὶ διαπερατικό. Τὸ ὄλο του «εἶναι» τέρπει τὸν συνάνθρωπο καὶ ἡ ποιητικὴ του θαρύτητα λαγάρη, μαρτυρεῖ φυσικὴ ἀναγκαιότητα.

Στὰ κρίσιμα γεγονότα γιὰ τὴν πορεία τοῦ Ἔθους ὁ Πέτρος Χάρης μὲ τοὺς ἡρώες του στέκεται μὲ πραγματικὴ αὐστηρίτη εἰθύνης. Δὲν παίζει, δὲν χωρατεύει μὲ τὰ «Ἄγια τῶν Ἁγίων». Δολεῖται ἀπ' τὴν πραγματικὴ προκοπὴ τοῦ τόπου. Αὐτὸς ὁ ψυχικὸς του κραδασμὸς γίνεται μουσικὴ, γίνεται λυρισμὸς πού ἀρδεύει ὅλες τίς σελίδες του. Κι' ὅλα αὐτὰ σ' ἓναν νεοέλληνα λόγο ἄψογο, ὑποδειγματικό.

Δὲν θὰ ἦταν λάθος νὰ ποῦμε, ὅτι ἀν διαλέγαμε μὲ ὄντως ἀντικειμενικὰ κριτήρια πέντε - ἕξι νεοέλληνες συγγραφεῖς γιὰ νὰ διδαχθοῦν τὰ παιδιὰ μας σωστὰ

τά Νεοελληνικά μας, ένας απ' αὐτοὺς θὰ ἦταν ὁ Πέτρος Χάρης.

Ἀπὸ τὰ δεκατρία διηγήματα τῆς συλλογῆς «Ρεμβασμὸς στὸ Χάρτη» τὰ ἐννέα εἶναι πρόσφατης δημιουργίας καὶ τρία ἀπὸ τὸ λογοτεχνικὸ του ξεκίνημα. Προηγούνται τὰ σημερινὰ καὶ ἔπονται τὰ πρῶτα. Πορεία: «ἀπὸ τὰ ἐγγὺς πρὸς τὰ μακρὸν». Ὁ καλοπροαίρετος ἀναγνώστης πείθεται ὅτι ὅλα βγήκαν ἀπὸ χέρι ἄξιου τεχνίτη τοῦ λόγου. Τὰ τρία διηγήματα τοῦ ξεκινήματός του φέρνουν ἔντονα τὰ σημάδια τῆς μεγάλης πορείας τῆς διηγηματογραφίας του. Φυσικὸ εἶναι τὰ καινούργια διηγήματα νὰ ἔχουν ἕναν ἀέρα μεγαλύτερης ἀνεσης καὶ ἀρχοντιᾶς στὴν περιγραφή καὶ τὴ δράση.

Τὰ διηγήματα τοῦ Πέτρου Χάρη «Ρεμβασμὸς στὸ Χάρτη» εἶναι ἀπὸ τὰ διβλία, πού ἦταν τελειώσεις τὸ διάβασμά τους ἔχεις ἔντονη διάθεση νὰ τὸ ἀρχίσεις ἀπ' τὴν ἀρχή. Αὐτὴ ἡ ἐσωτερικὴ παρόρμηση εἶναι ἀδιάφυστος μάρτυρας τῆς ποιητικῆς στάθμης τοῦ διβλίου.

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ

ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟ ΤΟΥ Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ

Στὴν «Εὐθύνη» (ἀρ. 128) ὁ Δημήτρης Α. Κράνης δημοσίευσε ἕνα μελέτημά του μὲ τίτλο «Ἡ ποίηση τοῦ Κώστα Μόντη». Τὸ κυκλοφόρησε ἀργότερα σὲ ἀνάτυπο. Μεταφέρουμε ἐδῶ τίς πολὺ ὀρθὲς παρατηρήσεις τοῦ κριτικοῦ σχετικὰ μὲ τὴν ποίηση αὐτῆ: «Μία ποίηση μὲ γερὲς θάσεις μὲ σωστὴ κατασκευὴ, πού ξαφνιάζει μὲ τὴ λογικὴ τῆς διάρθρωση, διανθισμένη μὲ λυρικὸ στοχασμὸ, σὲ μιὰ γλώσσα σύγχρονη, προσγειωμένη, μὲ λέξεις ἀκριβῆς πού σημαδεύουν ὀλόγια στὸ στόχο τους». Στὴ συνέχεια ἀναλύει μερι-

κὰ ποιήματα καὶ ἐπισημαίνει τὴν αἰσθητικὴ τους ἀξία.

—Εἴμαι ἀναγνώστης τῆς «Σύγχρονης Σκέψης» ἀπὸ τὸ πρῶτο φύλλο τῆς. Τώρα στὸ 84ο ὀφείλω νὰ ἐπισημάνω τὴν ἐξαιρετικὴ στήλη τῶν σχολίων τῆς «Ἄπὸ μῆνα σὲ μῆνα...», πού δημοσιεύονται ἀνώνυμα. Ἄλλὰ ἡ ἀνωνυμία δὲν σκεπάζει κακοήθεις ἐπιθέσεις κατὰ προσώπων, ὅπως συμβαίνει ἄλλοῦ. Ἐδῶ εἶναι κριτικὴ ἀποψη γιὰ κινήσεις, ὁμάδες, λογοτεχνικὰ γεγονότα, πού ἀφοροῦν γενικὰ τὰ γράμματα καὶ ὄχι τὸ ἄλφα ἢ τὸ βῆτα πρόσωπο. Καὶ λέγεται ἡ γνώμη σταράτα, ὥστε ἔντονα καμμιὰ φορά, ἀλλὰ πάντοτε μὲ τὴν ἀξιοπρέπεια, πού ταιριάζει στὸ πνεῦμα. Βέβαια μὲ τὰ λόγια αὐτὰ δὲν ὑποτιμούνται οἱ ἄλλες στήλες τῆς περιοδικῆς αὐτῆς ἔκδοσης.

—Ἴσως γιὰ τὴν ζοῦμε παραπλήσια κατάσταση μὲ τὴν Ἰωνία ἢ ἀναμεινουμε κάτι τέτοιο, πού σημαίνει κατὰ κάποιο τρόπο ζοῦμε μιὰν καταστροφὴ στὴν Κύπρο, μὲ συγκίνησε ἡ συλλογὴ τοῦ Γιάννη III. Ἰωαννίδη «Ἐρᾶ μματα στὴν Ἰωνία». Βέβαια, καὶ κάτω ἀπὸ ἄλλες συνθήκες θὰ ἐκτιμούσαμε τὸν λυρικὸ ποιητικὸ λόγο τῆς συλλογῆς αὐτῆς, γιὰ τὴν ἔχει εἰλυκρίνεια, μουσικότητα, συγκίνηση. Ἄλλὰ ἡ εἰδικὴ κατάσταση ἐδῶ βοηθεῖ περισσότερο νὰ ἐκτιμήσεις τοὺς στίχους τοῦ ποιητῆ. Λίγα τὰ ποιήματα μὲ ἀρκετὲς ὑπενθυμίσεις, χωρὶς ἐπιθέσεις καὶ χολή, ἀπειναντίας μὲ τονισμὸ καὶ ἐλευθερία, τοῦ μαρτυρίου, λίγα, ἀλλὰ ἐκλεκτὰ καὶ καλὸ δεκτὰ ἀπὸ τὸν τίμιον ἀναγνώστη.

ΠΕΝΙΚΑ

Στὴ «Θεσσαλικὴ Ἑστία» (ἀρ. 65) σημειώνεται κρίση γιὰ τὸν «Κυριάκο Μάτση» καὶ τὸ «Ἀλέκτορα ὀφείλομε

στον Ἄσπληπιό» τοῦ Κ. Χρυσάνθη. — Στὴ «Θεσσαλικὴ Ἑστία» (ἀρ. 66) δημοσιεύεται σχόλιο γιὰ τὸν Γιάννη Λεύκη — Στὴ «Νέα Ἑστία» (15 Νοεμβρ. 1983) ὁ Γιάννης Μποςκάϊνος δημοσιεύει ποιήματα μὲ τίτλο «Στὸν Κύπριο». — Στὴ «Νέα Ἑστία» (1 καὶ 15 Ἰουλ. 1983) ὁ Γ. Μενάρδος γράφει γιὰ τὸν Σίμο Μενάρδο. Στὸ ἴδιο τεῦχος ὁ Πάτροκλος Σταύρου δημοσιεύει τὴν ἐργασία του «Ὁ Νῆκος Καζαντζάκης καὶ ἡ Κύπρος» — Στὴ «Νέα Ἑστία» (1 Νοεμβρ. 1983) ὁ Ἰ. Θ. Κακρυδῆς δημοσιεύει τὸ κείμενό του «Λόγος στὴ μνήμη τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου τοῦ Γ'» — Στὴν «Ὀμπρέλα» (ἀρ. 11) ὁ Νικάνωρ Κάμπος κρίνει τὸ βιβλίο τοῦ Κ. Χρυσάνθη «Ἡ Εὐτυχία τῆς Γῆς» — Ἡ ἸΣ. Μαλ (ὁδουδά) στὸ «Σμύρνα» (ἀρ. 180—182) παρουσιάζει τὰ βιβλία «Τραμπολίσματα» τοῦ Εἰάνθου Λυσιώτη καὶ τὴ «Λαογραφικὴ Κύπρος» — Στὴ «Νέα Ἑστία» (1 Δεκ. 1983) δημοσιεύεται τὸ ποίημα τοῦ Κ. Χρυσάνθη «Εὐχὴ στὴ Λευκωσία» — Στὴ «Φιλολογικὴ Βραδυνή» (29 Νοεμβρ. καὶ 6 Δεκ. 1983) ἐκτός ἀπὸ τὰ κείμενα τοῦ Δημ. Σιατόπουλου γιὰ τὴν ἀνακήρυξη τοῦ τουρκικοῦ ψευδοκρατιδίου στὴ Βόρεια Κύπρος, δημοσιεύονται σχετικὲς μὲ τὸ θέμα αὐτὸ ἀπόψεις τῶν Μιχ. Σιασινόπουλου, Γρ. Κασιμάτη, Πέτρου Χάρη, Κυρ. Χατζηϊωάννου, Κύπρου Χρυσάνθη, Γιάννη Σπανοῦ, Κλεάνθη Γεωργιάδη, Κώστα Μιχαηλίδη, Χρ. Κολιοῦ, Μαρίας Μίττλετον — Στὸν «Ἰλισό» (ἀρ. 157) δημοσιεύεται κείμενο τοῦ Κ. Χρυσάνθη γιὰ τὴν ἐγκύκλιο τοῦ Ἀρχ. Κυπριανοῦ κατὰ τῶν Μασόνων. — Στὴν ἐφημερίδα «Ταχυδρομο» Καβάλα 23 Νοεμβρ. 1983) ὁ Φώτης Τριάρχης γράφει γιὰ τὴ «Φιλολογικὴ Κύπρος 1983». — Στὰ «Βορειοελλαδικὰ» (ἀρ. 22—

23) δημοσιεύεται τὸ ποίημα τοῦ Κ. Χρυσάνθη «Καλοκαίρι στὴ Θεσσαλονίκη» καὶ ἀναδημοσιεύεται παιδικὸ ποίημα τοῦ Εἰάνθου Λυσιώτη. Στὸ ἴδιο τεῦχος ὁ Φώτης Τριάρχης παρουσιάζει τὴ συλλογὴ «Τραμπολίσματα» τοῦ Εἰάνθου Λυσιώτη. Στὸ ἴδιο τεῦχος δίνεται ἡ πληροφορία γιὰ μετὰφραση στὰ γαλλικὰ τοῦ ποιήματος «Ἀμμόχωστος» τοῦ Κ. Χρυσάνθη ἀπὸ τὸν Ὠφρέρ. — Στὴν «Τριφυλικὴ Ἑστία» (ἀρ. 53) δημοσιεύεται κείμενο τῆς Ἑλένης Ἀντωνιάδου μὲ τίτλο «Ἐννιά χρόνια ἀπὸ τὸ σκληρὸ ἐκεῖνο καλοκαίρι». — Στὴν ἔκδοση «Τετράδια τῆς Εὐθύνης» γιὰ τὸν Αἰμ. Χουρμούζιο, μὲ τίτλο «Σημεῖον τοῦ Αἰμ. Χουρμούζιου» (1983) συνεργάζονται καὶ οἱ Κύπριοι Πίτσα Γαλάζη, Κώστας Μιχαηλίδης καὶ Κυριάκος Πλησῆς. — Στὴν «Εὐθύνη» (ἀρ. 143) γράφει κριτικὴ ὁ Κώστας Μιχαηλίδης — Ὁ Δημ. Κ. Παπακωνσταντίνου στὴν τρίτη σειρά τῶν κριτικῶν του κειμένων, ποὺ δημοσιεύει μὲ τὸν τίτλο «Κριτικὴ βιβλίου» περιλαμβάνει καὶ τὶς κριτικὲς του γιὰ τοὺς ἐξῆς Κυπρίους: Λίνα Σολομωνίδου καὶ Εἰάνθο Λυσιώτη. — Ὁ Θανάσης Παπαθανασόπουλος στὸ βιβλίο του «Καταφυγιο Θηραμάτων» (1983) δημοσιεύει ποίημα μὲ τίτλο «Στὴν Κύπρον», ποὺ ἔγραφε στὴ γλῶσσα τοῦ Ἑρωτόκριτου. — Στὸ «Νεανικὸ Ἡμερολόγιο μὲ σταγόνες νεοελληνικῆς ποίησης» τῆς Λότη Πέτροβιτς—Ἀνδρουτσοπούλου καὶ Ἀργυρῶς Ἀλεξανδράκη περιλαμβάνονται ποιήματα τοῦ Παύλου Κριναίου καὶ ἀποσπάσματα ἀπὸ ποιήματα τῆς Εὐγενίας Παλαιολόγου—Πετρώνδα καὶ Κ. Χρυσάνθη. — Στὴ «Φιλολογικὴ Πρωτοχρονιά 1984» ὁ Δημ. Σιατόπουλος ἀναφέρεται σὲ βιβλία τῶν Εἰάνθου Λυσιώτη, Γιάννη Σπανοῦ καὶ Κ.

Χρυσάνθη. Επίσης σ' αυτή περιλαμβάνεται και τὸ διήγημα τοῦ Κ. Χρυσάνθη «Τὰ χρώματα». — Στὰ «Νέα» (Ἀθηνῶν, 19 Νοεμβρ. 1983) ὁ Κ. Σταματίου γράφει γιὰ τὰ εἰδῆ τῶν Κυπρίων Κ. Μόντη, Ε. Λυσιώτη, Κυρ. Πλησῆ, Κ. Χρυσάνθη, Ἄν. Ἱεροδιακόνου, Ν. Στυλιανοῦ, Ν. Κραυδιώτη. — Στὴ «Βραδυνή» (10 Γεν. 1984) δημοσιεύεται ἡ εἰδηση πὺς τὸ «Ἑλληνικὸ Κέντρο τῆς Διεθνoῦς Ἑταιρίας Λογοτεχνικῶν Κριτικῶν» ἔχει ἐκλέξει μεταξὺ τῶν νέων μελῶν του καὶ τοὺς Κύπρου Χρυσάνθη καὶ Γιάννη Σπανό.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ναυτικὴ Ἑλλάς (Ἀθήνα) ἀρ. 601, 602 — Σύγχρονη Σκέψη (Ἀθήνα) ἀρ. 84, 85 — Ἀδούλωτη Κερύνεια (Λευκωσία) ἀρ. 12 — Θεσσαλικὴ Ἑστία (Καλλιθέα) ἀρ. 65, 66 — Ἠνίοχος (Καλλιθέα) ἀρ. 77—78 — Τὸ Σχολεῖο καὶ τὸ Σπῦτι (Ἀθήνα) ἀρ. 262—263 — Οἰκογένεια καὶ Σχολεῖο (Λευκωσία) ἀρ. 67, 68 — Ὑγεία (Λευκωσία) ἀρ. 78 — Νέα Ἐποχὴ (Λευκωσία) ἀρ. 160, 161, 162 — Μόρφωσις (Λεμεσός) ἀρ. 462—463 — Σμύρνα (Νέα Σμύρνη) ἀρ. 180—182 — Ὑδρία (Πάτρα) ἀρ. 44—45 — Ἰλυσοῦς (Ἀθήνα) ἀρ. 157 — Νέα Σκέψη (Ἀθήνα) ἀρ. 248, 249. — Μακεδονικὴ Ζωὴ (Θεσσαλονίκη) ἀρ. 210 — Τριφυλισκὴ Ἑστία (Ἀθήνα) ἀρ. 53 — Τὰ Λεύκαρα (Λευκωσία) ἀρ. 4 — Εὐθύνη (Ἀθήνα) ἀρ. 142, 143, 144, 145 — Ἱατρολογοτεχνικὴ Στέγη (Ἀθήνα) ἀρ. 59 — Ἀδούλωτη Κερύνεια (Λευκωσία) ἀρ. 13 — Scandinavian Studies in Modern Greek (Κοπεγχάγη καὶ Γκιστενμπούρκ).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

ΠΑΚ: Ἐπετηρίδα, τομ. 24, Λευκωσία 1983.

Miguel Castillo Didier: Kavafis, Toda su poesia, Caracas 1983.

Κώστα Πάλμου: Νερά καθάρια, Ἀθήνα 1983.

Ἀχιλλέας Τσουράκης: Ὁ φύλλος τοῦ Γαλαξία, Ἀθήνα 1983.

Ἀχιλλέας Τσουράκης: Θεατρικά γ', Ἀθήνα 1983.

Ἐλένης Σαραντίτη—Παναγιώτου: Τὰ δέντρα πὺς τὰ λένε Ντίβι Ντίβι, Ἀθήνα 1983.

Κώστα Διωματάρη: Ρέκβιεμ γιὰ ἕνα ἱερωμένο, Ἀθήνα 1983.

Β. Μάργαρη: Νέοι στίχοι, Ἐπίκτητος 1983.

Ἀντώνη Σωτηριάδη: Ἡ τραγωδία τῆς Κύπρου, Πάφος 1983.

Ι. Βασιλείου:—Στὴ Σικελία ἀναζητώντας τὴ Μεγάλῃ Ἑλλάδα, Ἀθήνα 1983.

Ἀνδρέα Καραντώνη: Στὴν ἄξωτικὴ Ἀσία μετὸν Ι. Βασιλείου, Ἀθήνα 1983.

Βασίλη Κραφίτη: Οἱ Σουλιῶτες ἀπὸ τοῦ ἔπους τοῦ Μεσολογίου μέχρι καὶ τῆς ἐποχῆς μας, Ἀθήνα 1983.

Βασίλη Κραφίτη:—Ὁ Ὀρφείας δὲ γύρισε πίσω, Ἀθήνα 1983.

Giorgia Delighianni—Anastasiadi: Poesie, Athene 1983.

Διονύση Σέρρα: Ὁ Γιῶργος Βαλέτας καὶ ἡ Ζάκυνθος, Ζάκυνθος 1983.

Δημ. Α. Κράνη: Ἡ ποίηση τοῦ Κώστα Μόντη (ἀνατ.) Ἀθήνα 1982.

Νίκου Τουτσουντζάκη: Πέντε θεατρικὰ ἔργα, Ἀθήνα 1983.

Πέτρος Στυλιανού: Κυναί-
γειρος, Λευκωσία 1983.

Μιχαήλ Περάνθη: 'Ο
άλλος Κοραΐς, 'Αθήνα 1983.

Σπυρ. Θεοτόκης: Τά
νεανικά χρόνια του Κων. Θεοτόκη, 'Αθή-
να 1983.

'Ανθου Ροδίνη: Πλυμένα
κι' άπλυτα, Κύπρος 1983.

'Ιωάνας Τσάτσου:
Καταγραφές, 'Αθήνα 1983.

Κύπρος Χρυσάνθη:
'Από την ιστορία της Κυπριακής 'Ιατρι-
κής, Λευκωσία 1983.

Κώστας Μακρίδης:
'Ανατροπές, Κύπρος 1983.

Μάριος 'Αγαθοκλέους:
Εολίθια, Κύπρος 1983.

Θανάση Παπαθανασόπου-
λου: Καταφύγιο θηραμάτων, 'Αθήνα
1983.

Σαλιδαδός 'Εσπρίου (μετ.
Κ. Τσιρόπουλου): Κοιμητήρι της Σιρέ-
νας, 'Αθήνα 1983.

Δημ. Πτπακωνσταντίνου:
Κριτική του Βιβλίου, τρίτη σειρά, 'Αθή-
να 1983.

Γιώργου Παπασωτηρίου:
Τρεις κύκλοι, 'Αθήνα 1983.

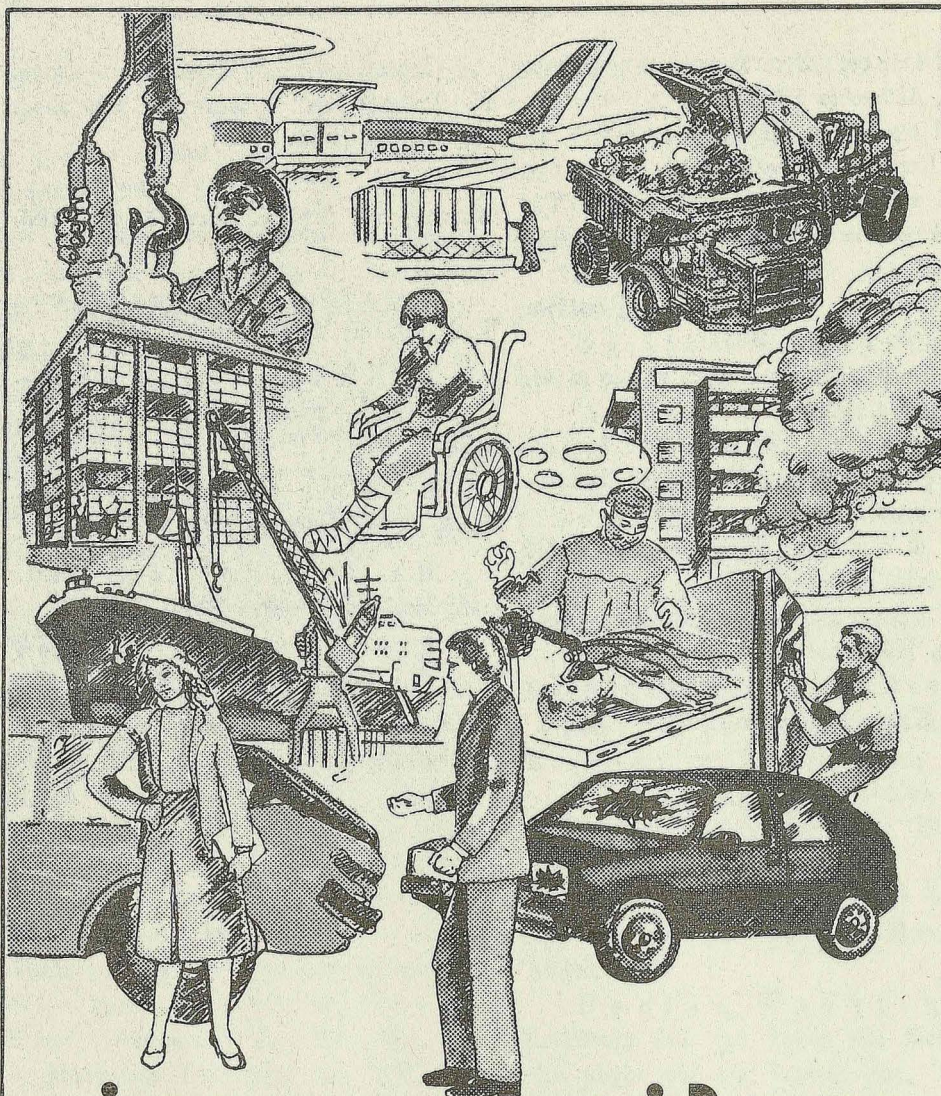
Ν. Χατζηκυριάκου —
Γκίκα:—'Ελληνικοί προβληματισμοί,
'Αθήνα 1983.

Εύθυνη: Σημείον του Αίμ.
Χουρμούζιου, 'Αθήνα 1983.

'Ηλ. Σιμόπουλος: 'Εσπε-
ρινός απόλογος, 'Αθήνα 1983.

'Ελένη Βοτσκου: Καί αύριο
Νίκος Νικιλαΐδης, 'Αθήνα 1983.

Κώστα Μόντη: 'Ανταμα-
χόμενα, Λευκωσία 1983.

τώρα και ασφάλειες αυτοκινήτου

Η πρώτη Ασφαλιστική σας εξασφαλίζει «ασφαλώς» για όλες τις ανάγκες σας με τα πολύ μελετημένα σχέδια ασφαλειών που προσφέρει.

Ασφάλειες ζωής, πυρός, μηχανημάτων, ανεγέρσεως και κατασκευής έργων, κλοπής, μεταφορών, ατυχημάτων και άλλα.

Και τώρα ασφάλειες αυτοκινήτων.

Κοντά μας «ασφαλώς» θα βρείτε μια ασφάλεια στα μέτρα σας.

ΓΕΝΙΚΕΣ
ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ
ΚΥΠΡΟΥ

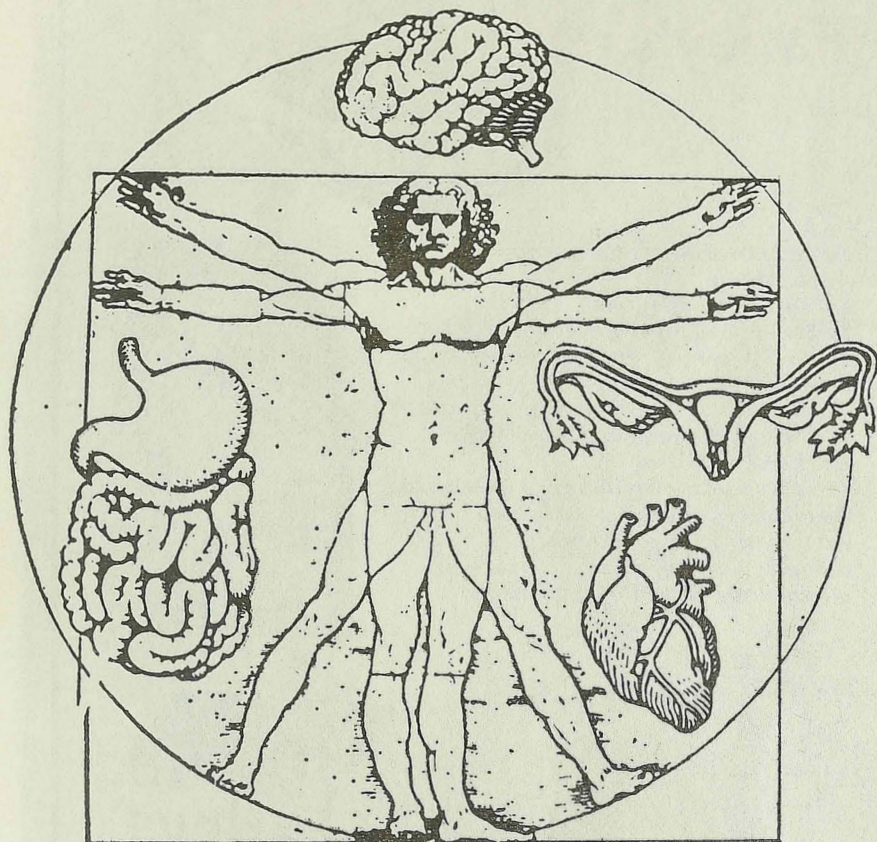
“ασφαλώς”

For the many dimensions of anxiety

ATIVAN*

(lorazepam, Wyeth)

A single anxiolytic

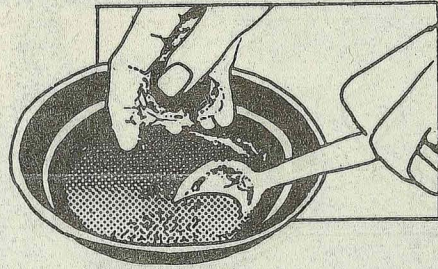
provides deeper, more selective anxiolytic relief

**in both functional and organic disorders
with low-dosage safety
compatible with standard treatment regimens**

Wyeth
Wyeth International Limited
Philadelphia, Pa. 19101 U.S.A.

*trademark

εκατομμύρια παιδιά
σ'όλο τον κόσμο
μεγάλωσαν με παιδικές
τροφές
Farley's

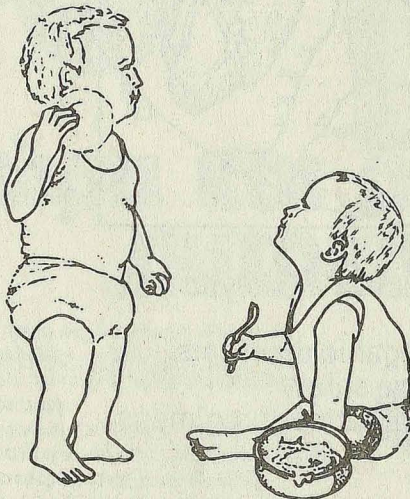

*Τά συστατικά τους παραμένουν
πάντα τ'ίδια
καί είναι τόσο θρεπτικά!
Τά Farley's παραμένουν επίσης
οί πιά δημοφιλείς παιδικές τροφές
στήν Αγγλίαν.*

*Περιέχουν πάντοτε τά καλύτερα συστατικά:
Σπτάλευρο, ζάχαρη καί φυτικό λάδι.*

*Δέν περιέχουν άλας
στό όποιο μερικά παιδιά είναι άλλεργικά.*

*Είναι εμπλουτισμένα μέ κάλσιουμ
για δυνατά όστά καί δόντια,
σίδηρον για ύγιές αίμα
ώς καί βπαρίνες για ύγιή ανάπτυξη.*

Τά Farley's μέσ' τό γάλα
κάνουν τά παιδιά μεγάλα.

Internationally acknowledged
to be the finest King Size cigarette
in the world

dunhill
London Paris New York

THE MOST DISTINGUISHED TOBACCO HOUSE IN THE WORLD

Προειδοποίηση Υπουργείου Υγείας: Το κάπνισμα μπορεί να βλάψει την υγεία σας

ΜΠΥΡΑ
η μπύρα σας... **ΚΕΟ**

